

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ
STŘEDISKO MEZINÁRODNÍCH STUDIÍ JANA MASARYKA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2010

MARTINA ROUPCOVÁ

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

Fakulta mezinárodních vztahů

Hlavní specializace: Mezinárodní politika a diplomacie

**Zhroucené státy v mezinárodních vztazích na příkladu
Afghánistánu
(diplomová práce)**

Autor:

Bc. Martina Roupcová

Vedoucí diplomové práce:

Ing. Vladimír Kváča, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že diplomovou práci na téma

**„ZHROUCENÉ STÁTY V MEZINÁRODNÍCH VZTAZÍCH NA
PŘÍKLADU AFGHÁNISTÁNU“**

**jsem vypracovala samostatně. Použitou literaturu a další podkladové materiály
uvádím v přehledu literatury.**

V Praze dne 20. dubna 2010

.....
podpis autora DP

Poděkování

*Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce, panu **Ing. Vladimíru Kváčovi, Ph.D.** za odborné vedení, konzultace, rady a cenné připomínky při zpracování mé diplomové práce.*

*Dále také panu **PhDr. Liboru Stejskalovi**, který působil jako bezpečnostní expert civilního týmu ČR v Logaru v letech 2008-2009, za velmi přínosné konzultace, rady ohledně literatury a za pomoc s finální podobou této práce.*

*Jako další bych také ráda poděkovala konzultantovi **kapitánu Miroslavu Šandovi**, který v Logaru také působil v letech 2007 a 2008 a nyní působí na misi v Kosovu.*

*Za pomoc při řešení některých otázek bych ráda také poděkovala **Martinu Pospíchalovi**, který v Afghánistánu působil na pozici F.A.C.-Forward air controller a který mi pomohl s některými otázkami.*

*Za přínosnou konzultaci ohledně použité literatury děkuji také **Mgr. Tomáši Šmídovi, Ph.D.** z brněnské Masarykovy university.*

Velký dík patří také všem, kteří mi pomáhali s formálními úpravami práce a v neposlední řadě těm, kteří mě psychicky podporovali po celou dobu studia.

1. Obsah

1.	Obsah.....	1
2.	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	3
3.	ÚVOD	5
4.	ČÁST PRVNÍ – OBECNÉ INFORMACE O AFGHÁNISTÁNU	10
4.1.	Afghánistán	10
4.2.	Afghánské provincie:	11
4.3.	Historie afghánského konfliktu	11
4.3.1.	Invaze sovětských vojsk.....	12
4.3.2.	Po odchodu sovětských jednotek	13
4.3.3.	Vláda Talibánu	13
4.3.4.	Události po roce 2001	15
5.	ČÁST DRUHÁ - OTÁZKA TZV. FAILED STATES	15
5.1.	Úvod	15
5.2.	Failed states	16
5.3.	Počátky tzv. failed states	17
5.4.	Státy se sklony ke zhroucení a jaké faktory k tomu přispívají.....	20
5.5.	Tzv. Kvazistáty.....	24
5.6.	Proč se státy hrouť?	24
5.7.	Jak státům pomoci?	26
6.	ČÁST TŘETÍ - TEORETICKÉ PŘÍSTUPY K FAILED STATES.....	27
6.1.	Peacebuilding	29
6.2.	Liberální imperialismus.....	34
6.3.	Realismus	38
6.4.	Kritické teorie.....	40
6.5.	Závěr.....	41
7.	ČÁST ČTVRTÁ - INDEX FAILED STATE	43
7.1.	Metodika.....	43
7.2.	Index failed state	43
7.3.	Jednotlivé indikátory Failed State Indexu	44
7.3.1.	Sociální indikátory:	44
7.3.2.	Ekonomické indikátory:	45
7.3.3.	Politické indikátory:	45

7.4.	Vývoj Failed state Indexu do roku 2005	48
7.5.	Failed state Index v roce 2005.....	48
7.6.	Failed state Index v roce 2006.....	50
7.7.	Failed state Index v roce 2007.....	51
7.8.	Failed state Index v roce 2008.....	52
7.9.	Failed state Index v roce 2009.....	53
7.10.	Vývoj celého Failed state Indexu:.....	54
7.10.1.	Hlavní neúspěchy, měřeno Failed state Indexem.....	55
7.10.2.	Hlavní úspěchy, měřeno Failed state Indexem.....	55
7.10.3.	Problematické oblasti, bránící dalšímu pokroku	57
7.11.	Nástroj a jeho zhodnocení	59
7.12.	Ostatní ukazatele měřící situaci v problematických zemích	59
7.12.1.	6 indikátorů vládnutí Světové banky.....	59
7.12.2.	Human Development Index.....	60
8.	ČÁST PÁTÁ – PŘÍPADOVÁ STUDIE: ČESKÁ MISE V AFGHÁNISTÁNU	62
8.1.	Česká zahraniční mise v Afghánistánu	62
8.1.1.	Operace Trvalá svoboda.....	63
8.2.	Operace ISAF (International Security Assistance Force)	63
8.2.1.	Úkoly mise PRT Logar	65
8.3.	SWOT analýza české mise v Afghánistánu:	67
8.3.1.	Silné stránky	68
8.3.2.	Slabé stránky	69
8.3.3.	Příležitosti.....	69
8.3.4.	Hrozby.....	70
8.4.	Kdo vlastně má zájem na fungování-nefungování afghánského státu?	72
9.	ZÁVĚR.....	75
10.	ZDROJE:.....	79
11.	PŘÍLOHY.....	86
11.1.	Grafy Failed States	86

2. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

BINUB - United Nations Integrated Office in Burundi – *Integrovaná kancelář OSN v Burundi*

FATA – Federally Administered Tribal Areas Pákistán - *Federálně spravovaná kmenová území na pomezí Pákistánu a Afghánistánu*

ISAF - International Security Assistance Force - *Mise Severoatlantické aliance v Afghánistánu*

KFOR - *Mise NATO v Kosovu*

MINURCAT - United Nations Mission in the Central African Republic and Chad – *Mise OSN ve Středoafričské republice a Chadu*

MINURSO - United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara – *Mise OSN pro referendum v Západní Saharě*

MINUSTAH - United Nations Stabilization Mission in Haiti – *Stabilizační mise OSN na Haiti*

MONUC - United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo – *Mise OSN v Demokratické republice Kongo*

NATO - The North Atlantic Treaty Organization – *Severoatlantická aliance*

NGO – Non-government organisation – *Nevládní organizace*

OSN – *Organizace Spojených národů*

PRT – *Provinční rekonstrukční tým*

SFOR – *Mise NATO v Bosně a Hercegovině*

UNAMA - United Nations Assistance Mission in Afghanistan – *Asistenční mise OSN v Afghánistánu*

UNAMID - African Union-United Nations Hybrid Operation in Darfur – *Mise Africké unie a OSN v Dárfúru*

UNFICYP - United Nations Peacekeeping Force in Cyprus – *Mírové síly OSN na Kypru*

UNIFIL - United Nations Interim Force in Libanon – *Prozatímní správa OSN v Libanonu*

UNMIK - United Nations Interim Administration Mission in Kosovo – *Prozatímní mezinárodní správa srbské provincie Kosovo*

UNMIL - United Nations Mission in Liberia – *Mise OSN v Libérii*

UNMIS - United Nations Mission in the Sudan – *Mise OSN v Súdánu*

UNMIT - United Nations Integrated Mission in Timor-Leste – *Integrovaná mise OSN ve Východním Timoru*

UNMOGIP - United Nations Military Observer Group in India and Pakistan – *Vojenská pozorovatelská skupina v Indii a Pákistánu*

UNOCI - United Nations Operation in Côte d'Ivoire – *Mise OSN na Pobřeží Slonoviny*

UNTSO - United Nations Truce Supervision Organization - *Příměří Spojených národů organizace dozoru (mise v Sýrii a Libanonu)*

3. ÚVOD

Práce „Zhroucené státy v mezinárodních vztazích na příkladu Afghánistánu“ se zabývá jedním z nejfatálnějších současných problémů, kterým musí mezinárodní společenství čelit – zhrouceným státům, kterých v poslední době přibývá čím dál více. Praktická část je pak zaměřena na jeden z konkrétních a asi nejzásadnějších problematických států posledních desítek let - Afghánistán. Tento stát si za posledních sto let prošel velmi složitým vývojem. Afghánistán je poměrně velkým státem, rozlohou 40. na světě, nacházejícím se ve středu Asie. Problémy tohoto státu začaly už v roce 1979, kdy začala desetiletá sovětská okupace, a neustaly dodnes, přestože sovětská okupace je dávno za námi.

Afghánistán je od roku 2001 pod kontrolou vojáků NATO. Skutečně prezentovaným cílem mise NATO je: „Role operace ISAF spočívá v asistenci afghánské vládě a mezinárodnímu společenství při udržování bezpečnosti v místě působení aliančních jednotek. Jednotky ISAF podporují afghánské úřady v jejich úsilí rozšířit své pravomoci na celé území a pomáhají zajistit bezpečné prostředí pro konání svobodných a rovných voleb, šíření práva a obnovu země.“¹

Jak ale potvrzuje PhDr. Libor Stejskal² v rozhovoru pro Český rozhlas „spíše jde o to, jaký je v současnosti strategický cíl. Musíme se už smířit s tím, že cílem už nemůže být demokratický a prosperující Afghánistán, ale že dostatečně legitimním cílem pro mezinárodní společenství je z té země odejít a nechat tu zemi za sebou tak, aby si byla schopná sama vládnout, aby vláda fungovala a aby se země nestala zdrojem ohrožení pro západ.“³

Cílem mé práce je tedy zanalyzovat současnou situaci probíhající mise v Afghánistánu a pomocí Indexu failed state za roky 2005-2009 potvrdit hypotézu, že mise zatím nepřináší kýžený úspěch a pokusit se zodpovědět na otázku, má-li mise smysl a jak dlouho ještě bude pokračovat?

Pokud se blíže podíváme na Index failed state za poslední roky, zjistíme, že v roce 2005 obsadil Afghánistán 11. pozici, zatímco v roce předminulém, 2008, byl na

¹ http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.asp?y=na_zpravy/mise_isaf.htm

² PhDr. Libor Stejskal působil jako bezpečnostní expert civilního týmu ČR v Logaru v letech 2008-2009

³ http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/podkuzi/_zprava/598671

pozici sedmé. Zajímavý je také pohled na celkové skóre, kdy v roce 2005 z celkových 120 bodů měl v konečném hodnocení „pouhých“ 99, podle posledních dostupných výsledků má dokonce hodnotu 108,2. Analýzu pomocí Indexu failed state jsem vybrala proto, že v současnosti neexistuje jiný podobný nástroj, který by vysvětloval anomálie u zemí, ve kterých došlo k pádu nebo zeslabení státního systému.

Práce je rozdělena do několika kapitol. Úvodní kapitola se snaží nastínit pohled na Afghánistán jako na tzv. failed state. Tento pojem se do povědomí dostává hlavně po teroristických útocích z 11. září 2001 ve Spojených státech. Toto datum je v podstatě průlomové v řešení otázky těchto zhroucených států. V úvodní kapitole proto vysvětlím, co obnáší pro stát takový pád. Různé stupně kolapsů a pádů nejrozumnějších států po celém světě se ale objevovaly již před touto událostí, nepřisuzoval se jim však významnější podíl. Je to podle mého názoru také otázkou určité sobeckosti ze strany největších aktérů mezinárodních vztahů, protože dokud se problém netýkal bezpečnosti jich samých, nebyl mu přisuzován větší význam. Nyní, kdy je hrozba útoků možná v podstatě kdykoli a kdekoli, je najednou mezinárodní společenství zapojené v několika misích na obnovu daných států. Netýká se to nejen Afghánistánu, ale i dalších „kritických“ států jako je Súdán, Somálsko, Irák, nebo další.

V další části se budu věnovat teoretickým pohledům na zhroucené státy. Tyto teorie, zabývající se základními politickými přístupy k rozpadlým státům jsou čtyři – peacebuilding, liberální imperialismus, realismus a kritické teorie. Práce by měla také napovědět o výhodách a nevýhodách přístupů, které jednotlivé teorie navrhuji.

V následující části této diplomové práce bych se ráda podívala na Index failed state. Tento index každoročně už od roku 2005 vydává časopis Foreign Policy a udává žebříček států světa s ohledem na možnost stát se zhrouceným státem. Na předních příčkách se za poslední roky objevují hlavně země Afriky, které obecně mají s pády státních systémů problémy, a mimo jiné také mnou vybraný stát – Afghánistán. Zajímavostí je, že přestože je mise ISAF v této zemi už od roku 2001, tak se Afghánistán v žebříčku Failed state Indexu posouvá opačným směrem než by se zdálo a mělo být. Mezinárodní mise v Afghánistánu je bezesporu obtížnou misí, protože má před sebou ještě spoustu náročných úkolů a operací. Ráda bych zodpověděla na otázky, v jakých oblastech se misi daří a v jakých naopak ještě

zaostává. Tato část práce bude také obsahovat analýzu jednotlivých položek indexu a zjištění, ve kterých oblastech je na tom stát lépe, ve kterých naopak ne. Index obsahuje 12 zkoumaných oblastí, maximální počet bodů v každé oblasti je 10 – nejhorší výsledek. Je rozdělen do tří oblastí – sociální indikátory, ekonomické indikátory a politické indikátory. Největší váhu v něm mají dohromady právě poslední zmíněné – politické indikátory. V práci se tedy zaměřím na představení jednotlivých z nich a pokusím se najít příčiny a souvislosti neúspěchu obnovy Afghánistánu.

Poslední část práce se bude zabývat případovou studií na českou misi v Afghánistánu. Česká republika jako člen NATO a Organizace spojených národů (dále jen OSN) má kromě jiných mezinárodních misí své vojáky také ve zkoumané zemi. Tato případová studie by měla nastínit předpoklady a očekávání naší operace v zemi, jakých výsledků jsme dosáhli a v neposlední řadě také příležitosti a hrozby této operace.

Celkově by práce měla nabídnout odpověď na následující výzkumné otázky:

1. Co znamená pojem failed state a jak do něj zapadá Afghánistán? Tuto otázku zodpovím v první kapitole společně s nastíněním, proč brát Afghánistán jako zhroutený stát. Jako metodiku zde použiji popis.
2. Proč se nedaří v Afghánistánu aplikovat principy teoretických přístupů? Tato část bude zodpovězena částečně v druhé kapitole o teoretických přístupech a částečně v kapitole věnující se analýze Indexu Failed States. Zde bude použita metodika analyticko-popisná.
3. Kteří aktéři zasahují do politického vývoje v Afghánistánu a jaké jsou jejich hlavní zájmy? Tato otázka bude popsána v poslední části práce ohledně české mise v Afghánistánu.
4. Z jakého důvodu se misi ISAF nedaří nastolit v zemi pořádek a základní předpoklady fungování státu? Pro vysvětlení této otázky použiji analýzu Failed States Indexu, který by měl potvrdit hypotézu, že situace za posledních pět let, ale převážně v posledních dvou letech, se zhoršuje.
5. Proč v klasifikaci Failed State Indexu země stoupá, přestože by naopak měla klesat a přestat být zemí s rizikem zhroutení? Mise už probíhá poměrně dlouho a zatím se stále nedaří nastolit v zemi pořádek a základní předpoklady pro efektivní fungování státu. Zde bude použita metoda analyticko – popisná.

6. Jaké jsou příležitosti a hrozby české mise pod vedením NATO, čeho se dosáhlo a čeho naopak ne? Tuto otázku bych ráda zodpověděla pomocí metody SWOT analýzy aplikované na základní fakta ohledně české mise.

S ohledem na možnosti autorky diplomové práce byly použity převážně sekundární zdroje. Velmi významným a zásadním zdrojem byly konzultace s odborníky, kteří se mise v Afghánistánu přímo na místě zúčastnili. Domnívám se, že to dodalo práci na aktuálnosti, přesnosti a přesvědčivosti.

Obečným problémem při zkoumání této problematiky v České republice je velký nedostatek česky psané literatury. Práce převážně čerpá z anglicky psaných zdrojů, v teoretické rovině se v poslední době objevil pouze jeden článek zabývající se problematikou zhroutených států a to v Mezinárodních vztazích č. 2/2009 od Tomáše Šmída a Vladimíra Vaňury. Poměrně přínosné bylo i poslední dvojčíslo roku 2009 časopisu mezinárodní politika, které přineslo spoustu zajímavých článků o afghánském problému. Při psaní jsem se proto zabývala studiem hlavně odborných článků publikovaných na serveru www.jstor.org, článků různých universitních vědců a dále z internetových zdrojů. V poslední době se v zahraničí významněji objevují právě články věnující se problematice failed states, což přisuzují větší míře teroristických útoků nejrůznějších teroristických skupin všude po světě a následné propagandě ze strany hlavně amerických médií. Smutným faktem je, že tyto články pak bez dalšího zpracování přebírají i česká média a je tak vytvářen nesprávný obraz reality. Přesto se domnívám, že by této oblasti měla být věnována mnohem větší pozornost, než se tomu děje nyní.

Tyto zdroje jsem se pokusila zanalyzovat a v průběhu psaní práce jsem je porovnávala nejen mezi sebou, ale i s dalšími, více nezávislými zdroji mezinárodních nevládních organizací.

Dále práce významně čerpá z odborných článků publikovaných v internetových verzích časopisů zaměřených na mezinárodní vztahy – časopis Foreign Policy.

Část práce týkající se Indexu failed state čerpá hlavně ze zdrojů www.fundforpeace.org a porovnání údajů za jednotlivé roky a informacím z českých zpravodajských serverů.

Problematika české mise byla zpracována na základě konzultací s odborníky – pomocí odborných českých časopisů, dále pak také na základě dokumentů České televize. Uvědomuji si, že tyto informace mohou a v zásadě jsou často

propagandistické a zkreslené, aby zapadaly do „naší“ reality, proto jsem se ve finálním výsledku snažila podat ten správný pohled.

Téma práce jsem si vybrala v návaznosti na svoje tříměsíční studijně-pracovní působení v Kanadě před dvěma roky. Tam poprvé jsem se setkala s vnímáním mise zahraničních států jiným způsobem, než na jaký jsem zvyklá ze zdejšího prostředí. Později jsem si začala uvědomovat, že i česká společnost spěje k takovému dá se říct „zpopularizování“ kroků mezinárodního společenství. V místních novinách jsem získala přehled o tom, jak Kanadčané vnímají přínos svých vojáků v misi, jak je medializován každý zmařený život vojáků. V té době jsem tuto skutečnost vnímala s jistým překvapením. Poté, co se stalo, že i v české misi bohužel zahynul český voják, se sice v menší míře, ale přece stal Afghánistán na několik dní téma č. 1 v českých denících, v televizním i rozhlasovém vysílání. Na několik dní se tak čeští čtenáři a posluchači museli smířit s tím, že dostanou informace pouze o této události. Každý den se k nám dostávají informace o tom, kterak je mise úspěšná, jak se vede různým týmům v daných oblastech, méně informací je naopak z druhé strany barikády. Cílem této práce je tedy ukázat s pomocí Failed state Indexu, že se mezinárodní společenství může prozatím chlubit jen dílčími úspěchy a že mise bude trvat možná ještě několik desítek let.

4. ČÁST PRVNÍ – OBECNÉ INFORMACE O AFGHÁNISTÁNU

4.1. Afghánistán

Základní informace o Afghánistánu:

Hlavní město: Kábul

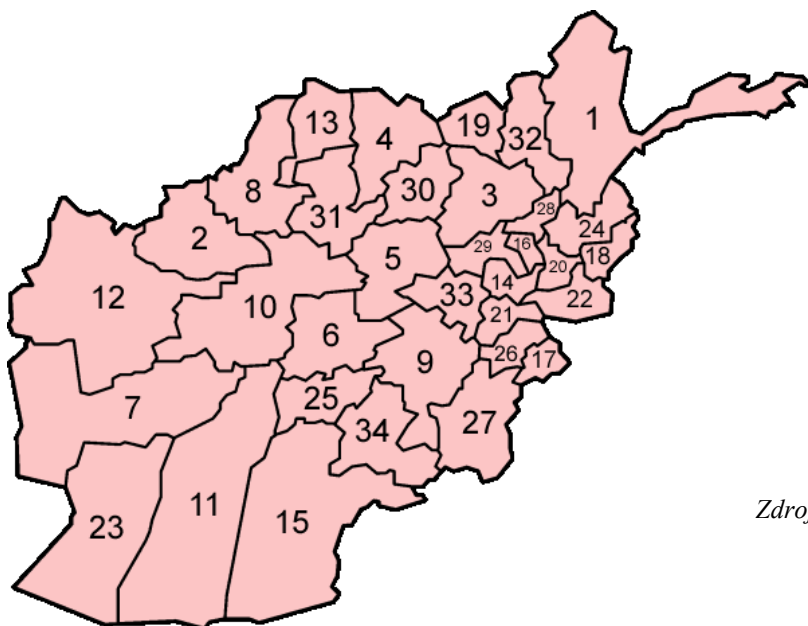
Rozloha: 647 500 km²

Počet obyvatel: 31 889 923 (červenec 2007)

Hlavní etnické skupiny: Paštunové 42%, Tádžikové 27%, Hazárové 9%, Uzbekové 9%, Aimakové 4%, Turkmeni 3%, Balúčové 2%, ostatní 4%

Náboženství: muslimové – sunnité 80%, muslimové – šiité 19%, jiné 1%

Střední délka života při narození: 43.77(2007)

Zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Afghánistán>

Zdroj: <http://en.wikipedia.org/wiki/Afghanistan>

4.2. Afghánské provincie:

1. Badachšán	13. Džuzdžán	25. Oruzgán
2. Bádghís	14. Kábul	26. Paktíja
3. Baghlán	15. Kandahár	27. Paktíka
4. Balch	16. Kápísá	28. Pandžšír
5. Bamján	17. Chóst	29. Parván
6. Daikondi	18. Kunar	30. Samangán
7. Faráh	19. Kundúz	31. Sare Pol
8. Fárjáb	20. Laghmán	32. Tachár
9. Ghazní	21. Lógar	33. Vardak
10. Ghór	22. Nangarhár	34. Zábol
11. Hilmand	23. Nímróz	
12. Herát	24. Núristán	

4.3. Historie afghánského konfliktu

V úvodu bych ráda nastínila, jak vůbec k celé konfliktní situaci došlo. Za zásadní milníky ve vývoji považují historici převážně rok 1979, kdy došlo k invazi sovětských vojsk do země, jak popíšu dále. Podle mého názoru je ale nutné zmínit v krátkosti také rok získání samostatnosti – do roku 1919 byl totiž Afghánistán britskou kolonií. Británie roku 1919 afghánskou samostatnost uznala a tento rok je tak pro zemi rokem „první“ samostatnosti. Jako první ji označuji z toho důvodu, že se domnívám, že v budoucnu dojde k oslavě dalšího osamostatnění země poté, co se podaří mezinárodnímu společenství, ale také hlavně místním obyvatelům, dostat se ze současných problémů.

Neméně významným mezníkem se stal také rok 1923, kdy byla přijata vlastně první ústava v dějinách země, která ustanovila, že je Afghánistán nezávislou konstituční monarchií.

V pořadí druhá ústava pak byla přijata v roce 1931. Tato ústava upravovala rovnost všech lidí před zákonem, mimoto upevnila práva a výsady muslimského duchovenstva určením, že povinnosti Afghánců budou dány nejenom zákony světskými, ale také zákony šariy. V oblasti zahraniční politiky Afghánistán vyhlásil neutralitu a začal se prioritně orientovat směrem k západním mocnostem, převážně pak na Velkou Británii. Roku 1933 nastoupil na trůn Muhammad Záhir Šáh. Za jeho vlády se z Afghánistánu stala relativně respektovaná země a hlavně za jeho čtyřicetileté období na trůně propuklo v zemi nejmenší množství různých sporů a občanských válek. V roce 1963 byla přijata v pořadí třetí ústava, která měla za cíl určitým způsobem demokratizovat poněkud absolutistické státní zřízení. V této ústavě již došlo k oddělení moci zákonodárné, soudní a výkonné a rovněž došlo k omezení určitých práv královské rodiny. Král Záhir byl svržen protimonarchisticky smýšlejícími důstojníky 17. července 1973 a Afghánistán byl prohlášen republikou.⁴

4.3.1. Invaze sovětských vojsk

Prezidentem republiky se poté stal Muhammad Dáud, jemuž se v roce 1977 podařilo prosadit v pořadí už čtvrtou ústavu, která svěřovala nejvyšší pravomoci v oblasti zákonodárné, soudní a výkonné do rukou prezidenta. Proti tomuto pravicovému režimu se začali formovat komunisté z Lidové demokratické strany Afghánistánu, kterým se podařilo Dáuda svrhnout za pomoci levicově smýšlejících armádních důstojníků. Moci se pak chopil diktátor Hafizuluh Amín, který svoji vládu započal likvidací dosavadních spolupracovníků a zároveň usiloval o přímý přechod k socialismu. V období jeho vlády začalo první proudění ozbrojených bojovníků za víru (tzv. mudžáhidů) z okolních zemí do Afghánistánu. Jejich hlavním cílem bylo vytvořit určitou „hráz“ proti bezbožnému komunistickému režimu. Jelikož měl Amín obavy, že jeho krutovláda bude svržena, uzavřel 5. prosince 1978 *Smlouvu o přátelství, dobrém sousedství a spolupráci se SSSR*. Tato smlouva znamenala pro Afghánistán konec svobody na dlouhá léta. Ze strany SSSR se jednalo o účelový krok a samotné sovětské vedení nechtělo Amínův režim podporovat. SSSR si však

⁴ Marek, J.: Dějiny Afghánistánu, str. 229-259

chtěl ponechat určité „páky“, pokud dojde v Afghánistánu k převratu za pomoci stoupenců umírněnějšího křídla komunistické Lidové strany. K tomuto převratu nakonec došlo, a to 27. prosince 1979 a ještě týž den začala sovětská vojska, podle předem připravených plánů, obsazovat území Afghánistánu.⁵

Rok 1979 začal obrat v dějinách tohoto asijského státu. V tomto období docházelo k odporu stoupenců monarchie, vlivných velkostatkářů, kmenových náčelníků a především muslimského duchovenstva. Zemi tak začala sužovat migrace celých rodin do sousedních zemí, převážně do Pákistánu, kde vznikaly obrovské uprchlické tábory, ve kterých se formovala výcviková centra mudžáhidů. Z těchto odpůrců-uprchlíků se pak rekrutovaly nejpočetnější stavy bojovníků. Vzniklá situace měla za následek to, že Sovětský svaz se angažoval v afghánském konfliktu až do 15. února 1989, kdy byla na základě tzv. ženevských dohod sovětská vojska konečně stažena.⁶

4.3.2. Po odchodu sovětských jednotek

„Po ústupu sovětské armády v únoru 1989 byl Afghánistán do značné míry ponechán vlastnímu osudu. Jako již několikrát v minulosti, centrální vláda pod vedením prezidenta Nadžíbulláha kontrolovala pouze významná města či hlavní komunikační body. Ostatní části byly již kontrolovány silnými lokálními veliteli, kteří měli často za sebou štědré donory ze zahraničí. Pád prezidenta Nadžíbulláha v roce 1992 vedl k definitivnímu rozbití i tohoto slabého prvku jednoty Afghánistánu i k dezintegraci určitých funkčních vládních institutů.“⁷

K určité stabilizaci země došlo až s nástupem Talibánu, jak upřesním v další kapitole. Bohužel ale ne stabilizaci takové, která by později vyloučila naprostý kolaps tohoto státu.

4.3.3. Vláda Talibánu

Nastalo období nejistoty a země navíc neměla fungující vládu. Země upadla do občanské války, kdy mezi sebou o moc v zemi začali bojovat dřívější spojenci proti sovětskému útlaku. V roce 1994 se v zemi objevuje dnes nechvalně proslulé

⁵ tamtéž, str. 259-265

⁶ tamtéž, str. 266-279

⁷ Horák, S.: Začarované kruhy afghánské, str. 1

radikální muslimské hnutí *Talibán*⁸, které chtělo využít vzniklé situace a vytvořit v Afghánistánu islámský stát, který by byl řízen dle zásad islámského práva – tzv. šaría. Původní starý Talibán vznikl jako následek sovětské invaze na konci 70. let 20. století, kdy země zůstala v naprosto zdevastovaném stavu. Talibán se z původního počtu 30 – 100 mužů na jaře 1994 rozrostl na 25 – 30 tisíc mužů v následujícím roce.⁹ Do roku 1996 se Talibánu podařilo ovládnout na šedesát procent afghánského území.

Známým rysem vlády Talibánu je otevřená podpora teroristické organizaci al-Káida, která si v Afghánistánu vybudovala síť svých výcvikových táborů pro teroristy. Spolupráce s hnutím Usáma bin Ládina započala v roce 1996, i když v tomto roce se nedá ještě hovořit o významnější kooperaci. V tomto roce byl bin Ládín vyhoštěn ze Súdánu. Obě hnutí sdílely podobnou ideologii, ale ne vždy úplně stejnou. Cílem Talibánu bylo vytvořit „čistý“ pašunský vesnický život, zatímco al-Káida se zaměřovala spíše na vytvoření islámského státu. Jejich vztahy vychladly v roce 1998 po plánovaných útocích na ambasády v Africe (Tanzánie a Keňa v srpnu 1998), kdy Talibánský vůdce Mullah Omar dokonce plánoval vydat bin Ládina do Saudské Arábie. Vše ale změnili nálety USA v rámci operace Infinite Reach na konci srpna 1998. Ty znamenaly zlom v jejich vzájemných vztazích a od té doby se datuje spojení obou hnutí.

V říjnu 2001, těsně po teroristických útocích, začala v Afghánistánu operace Trvalá svoboda, v čele se Spojenými státy a Velkou Británií, která podporovala boje Severní aliance. Ještě v prosinci roku 2001 bylo hnutí Talibán svrženo.¹⁰

Talibán však de facto podporu v regionu nikdy neztratil, došlo pouze k infiltraci na území Pákistánu z afghánské strany, zejména v rámci území FATA.¹¹ Toto území leží na hranicích s Afghánistánem a žije zde okolo 3,5 milionu obyvatel.

⁸ Talibán – Původně studentské hnutí, které má své kořeny v Pákistánu, název pochází z „*tálibáne ilm*“ – *hledači vědění*, či „*tálibáne hakk*“ – *hledači Boha*. Postupně se zformovalo ve vojensky organizované islámské fundamentalistické hnutí, které rekrutovalo své bojovníky z řad mladých Afghánců a Pakistánců (Marek 2006, str. 285).

⁹ Mezinárodní politika, č. 11-12/2009, str. 34

¹⁰ Příručka Afghánistán, str. 57-59

¹¹ Mezinárodní politika, č. 11-12/2009, str. 36

4.3.4. Události po roce 2001

Na základě dohod konference v Bonnu z prosince 2001 se do čela nově utvořeného Islámského státu Afghánistán postavil prezident Amid Karzái. V prosinci 2001 vešla v platnost také rezoluce Rady Bezpečnosti OSN číslo 1386, která rozhodla o vytvoření mise ISAF - International Security Assistance Forces, jejíž cílem je asistence prozatímním afghánským autoritám v Kábulu. V roce 2002 učinilo NATO nabídku vůči OSN, že se ujme velení této mise. Severoatlantická aliance pak převzala velení této mise v srpnu 2003. Postupně se také změnil záběr a charakter této mise. Z původní asistenční operace v Kábulu se stala širším způsobem chápáná bezpečnostní operace, která probíhá téměř na celém území Afghánistánu.¹²

5. ČÁST DRUHÁ - OTÁZKA TZV. FAILED STATES

„It is no longer possible to ignore distant and misgoverned parts of a world without borders, where chaos is a potential neighbour anywhere from Africa to Afghanistan.”

*UK Foreign Secretary Jack Straw*¹³

5.1. Úvod

Afghánistán představuje už po několik let příklad nového fenoménu v mezinárodních vztazích – tzv. failed state. Failed state neboli padlý, či zhroucený stát je poměrně novým termínem v oblasti mezinárodních vztahů. Pojem failed state (dále jen zhroucené státy¹⁴) se do našeho povědomí dostal po událostech 11. září 2001.¹⁵

Afghánistán je jen jedním z příkladů. To, proč se dostává tento pojem do povědomí odborné veřejnosti, je fakt, že takovýchto států neustále přibývá a nedaří se najít univerzální postup, jak tento nový jev vymítit.

¹² Kříž, Z.: Adaptace Severoatlantické aliance na nové mezinárodní bezpečnostní prostředí, str. 110-113

¹³ Jack Straw Parliamentary Website:
http://www.jackstrawmp.org.uk/article_detail.asp?id_content=37, (cit. 3.4.2009)

¹⁴ V textu budu používat označení zhroucené státy, pojem failed state nemá jasný český překlad, rozhodla jsem se proto, že budu používat tento překlad, aby bylo přehledně určeno, že mluvím o pojmu failed state.

¹⁵ Andersen, L., International Engagement in Failed States: Choices and Trade-off str. 2

V této části práce bych se tedy ráda zaměřila na vysvětlení, co vlastně takový pojem obnáší, kterých států se týká, jak se dá řešit situace daného státu, neboli jak může mezinárodní společenství v dané chvíli zasáhnout a chránit tak zájmy lidu. Další část pak nabídne různé teoretické pohledy na zhroucené státy – konkrétně peacebuilding, liberální imperialismus, realismus a kritické teorie.

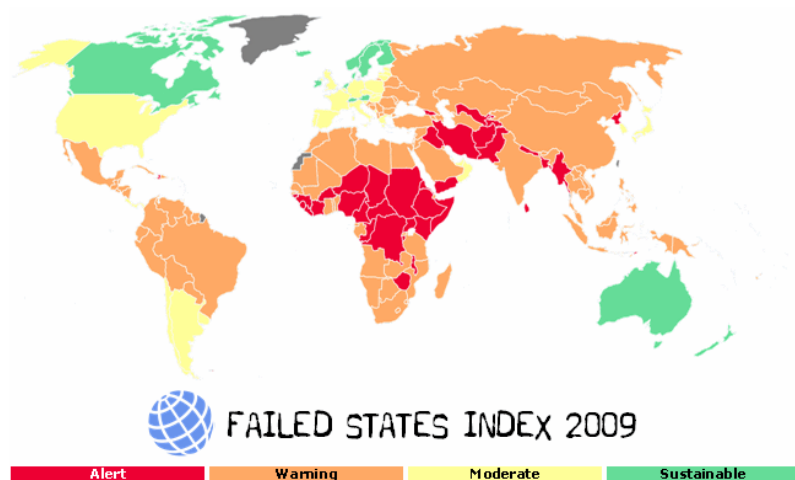
5.2. *Failed states*

Termín zhroucený stát označuje nový fenomén v mezinárodních vztazích. Autoři odborných článků na téma zhroucených států se shodují v tom, že zhroucené státy jsou státy, kde centrální vláda ztratila veškerou kontrolu nad státem nebo jeho územím a kde se rozbujely násilné konflikty. Uvádím jako příklad úryvek z článku Louise Andersenové: „V této práci budu za zhroucené státy považovat ty, které splňují následující tři charakteristiky. Za prvé, centrální vláda ztratila kontrolu a moc nad územím státu, za druhé v zemi právě propukl nebo už v poslední době probíhal vnitřní konflikt a za třetí úroveň lidského utrpení je otřesná. V zemi se rozšířila extrémní chudoba a hlad. Na lidech jsou páchána nejružnější zvěrstva. Lidská práva jsou hrubě porušována a předtím léčitelná onemocnění nyní propukají v epidemie.“¹⁶

Na následujícím obrázku jsou vidět státy ohrožené možností stát se zhrouceným státem podle serveru www.fundforpeace.org, data jsou odhad pro rok 2009.

¹⁶ Andersen, L., International Engagement in Failed States: Choices and Trade-off str. 1

Failed States Index

Zdroj obrázku:

http://www.fundforpeace.org/web/index2.php?option=com_content&task=view&id=99&pop=1&page=0&Itemid=140

Na tomto místě bych také ráda uvedla předpoklady nutné pro fungování státu. Ty autoři Maass a Mapham stanovili takto: „Fungující státy jsou ty, které jsou schopny kontrolovat vlastní území, mají otevřené, zodpovědné a všeobjímající politické instituce, vzkvétající ekonomiku, nízkou úroveň korupce, jsou nezávislým právním státem a odhodlány zvládnout chudobu a diskriminaci.“¹⁷

5.3. Počátky tzv. *failed states*

Problém tzv. zhroutených států se v mezinárodní politice začíná více řešit až po teroristických útocích z 11. září 2001. Neznamená to ale, že předtím takové státy v mezinárodním systému neexistovaly. Milník, od kdy v mezinárodním systému rozpoznáváme takové státy, je předmětem diskuzí odborníků. Hodně z nich za něj považuje rozpad bipolárního systému na počátku 90. let minulého století. Je to totiž období, ve kterém se objevilo v podstatě nejvíce takových případů. Příkladem může být Somálsko v roce 1991, nebo krize na Haiti, v Zairu, Kambodže, Východním Timoru, nebo Sierra Leone, jak uvádí Andersenová¹⁸. Aktéři mezinárodních vztahů jim však nepřikládali takový význam. Byly považovány spíše za humanitární krizové

¹⁷ Maass, G., Mephram, D. Promoting Effective States str. 5

¹⁸ Andersen, L. International Engagement in Failed States: Choices and Trade-off str. 2

situace, v každém případě však mezinárodní instituce neočekávaly krizi rozsahu zhroutěného státu. Někteří autoři dokonce uvádějí, že zhroutěné státy byly již před rozpadem bipolárního světa, jako příklad je uváděna Čína ve 30. letech, nebo Kambodža za Rudých Khmérů.¹⁹

Od září 2001 se ale takové státy staly pro USA i EU hrozbou na poli vnitřní bezpečnosti a začíná se řešit co s takovými státy, aby se zabránilo dalším takovým pohromám. To považuji za zlom v řešení této problematiky, přesto ale mezinárodní společenství nenalezlo recept na finální vyřešení sporů. Zlom spatřuji hlavně v tom, že si mezinárodní společenství více uvědomuje, že situaci v takových státech je nutné řešit, ačkoli ji řeší hlavně z důvodu vlastní bezpečnosti.

Pro označení různých fází rozpadu státu najdeme v odborné literatuře několik pojmů, přičemž ale musíme vzít v úvahu, že jednotlivá stádia nemusí nutně následovat po sobě, neboť i bortící se stát se může zotavit a naopak. Při porovnávání životaschopnosti států se často hovoří o státech silných (strong), slabých (weak), rozpadlých (failed), rozpadajících se (failing), státech, jimž hrozí rozpad (at risk of failure), zlých nebo darebáckých státech (rogue), málo výkonných státech (poor performers), ohrožovaných státech s nízkými příjmy (low income countries under stress), křehkých (fragile) a nakonec i úplně rozpadlých (collapsed) státech. Mezi slabé až rozpadlé státy patří v dnešní době 10 až 60 států světa.²⁰ Podle tabulek časopisu Foreign Policy, která od roku 2005 vydává Failed states Index, patří mezi ohrožené státy v roce 2009 38 zemí (označovány jako „alert“), mezi státy označené jako „warning“ 92 zemí. Index budu více charakterizovat v další části práce – Failed states Index.

¹⁹ Thüerer, D.: An Internal Challenge: Partnership In Fixing Failed States, str. 1

²⁰ údaj závisí na zdroji, z kterého čerpáme, v literatuře se pohybuje právě v tomto rozmezí

Další členění zhroucených států je uváděno v díle J.G. Grose takto:

Kategorie zhroucených států:²¹

- *anarchické státy* - charakterizované jako státy, kde ozbrojené skupiny, často kontrolované vládnoucími strukturami bojují o ústřední moc, nadvládu v regionech nebo o získání monopolu na potraviny a nerostné suroviny, příkladem může být Somálsko v současnosti, nebo v minulosti Libérie.
- *stát - přelud* – je stát, kde vůdce je chráněn armádou, ta se také dopouští rabování; na státu nezávislý ekonomický systém, kde se například platí cizí měnou; regiony fungující nezávisle na centrální moci - což je příklad Demokratické republiky Kongo.
- *anemické (chudokrevné) státy* – centrální moc bojuje s povstalci nebo odpadlickými regiony, stát je povětšinou v neustálém konfliktu, ale narozdíl od předchozích alespoň částečně plní svou funkci. Jako příklad je uváděno Haiti.
- *uchvácené státy* – v těchto státech je příčinou problémů konflikt elit – jako ve Rwandě, konflikt propuká často kvůli potlačení nebo likvidaci jiných elit.
- *potracené státy* – státy, které se zhroutily „in vitro“, jako Bosna a Hercegovina, Gruzie – jsou to státy utvořené narychlo bez urovnání sporů z minulosti, jako se tomu dělo po rozpadu bývalé Jugoslávie. Problémem je také podkopávání stability od sousedního silného státu – v tomto případě Srbska, nebo v případě Gruzie Ruska.

Všechny dosud zmíněné kategorie se však vyznačují velkou nepřesností a nejasností. Nelze jednoznačně říci, že pokud stát označíme například jako weak nebo failure, v budoucnu pak budeme vědět, jak k této fázi dospěl a jak zabránit dalšímu takovému pádu. Každá teorie musí mít svou praktickou část, proto je nutné zkoumat tento fenomén dopodrobna, ale samozřejmě s ohledem na odlišnosti jednotlivých oblastí světa. To co funguje na jeden stát, nemůžeme jednoznačně aplikovat na jiný.

²¹ Uvedeno v „Background report, Pražský model Spojených národů, II. výbor VS, Zhroucené státy“ podle publikace „Towards a Taxonomy of Failed States in the New World Order:decaying Somalia, Liberia, Rwanda and Haiti“ Jeana Germaina Grose.

Další otázkou je také problém, jak odlišit státy, u kterých skutečně k rozpadu dojde a státy, které sice odpovídají výše uvedeným charakteristikám, ale k faktickému zhroucení u nich nedochází. I tato oblast není ještě dostatečně prozkoumána.²²

„Charakterizovat zhroucené státy vyžaduje velké a příslušné úsilí, obzvláště proto, že fenomén zhroucených států není dosud zcela prozkoumán, doposud byly k dispozici pouze nepřesné definice a zároveň jsme pozorovali nedostatek vhodných a použitelných příkladů k ilustraci. V budoucnu bude důležité porozumění, proč vlastně slabé státy sklouznou až k zhroucení, a to pomůže politikům a dalším tvůrcům mezinárodní politiky vytvořit metody, jak zhroucení zabránit a v případě států, u kterých už k rozpadu dojde, jak je znovu oživit a asistovat v jejich přestavbě.“²³

5.4. Státy se sklony ke zhroucení a jaké faktory k tomu přispívají

Státy, které označujeme jedním z termínů uvedených v předchozí kapitole, ať už se jedná o stát zhroucený, slabý nebo hroutící se, bychom měli rozlišovat také podle toho faktoru, kde problém vzniká. Může jít o stát, kde v podstatě celé území nemá dále schopnost udržet statut fungujícího státu, popřípadě území, na kterém jedna část země prosperuje a funguje a jiná část (nějaký region) je problematická a v ní dochází ke kolapsu, zhroucení a neschopnosti státu plnit jeho základní funkce.

Problém zhroucených států souvisí dle Rotberga také s množstvím nově vzniklých států ve světě během posledních sto let. Ještě na počátku 20. století existovalo na světě okolo 55 států, nebo spíše národů, dnes je jich už přes 190.²⁴ Nejvíce nových států se objevuje od 60. let v Africe v souvislosti s rokem Afriky (1960). Velký příliv nových států a jejich neschopnost efektivně fungovat v novém systému můžeme

²² Rotberg, R.I. Failed State, Collapsed States, Weak States, str. 2

²³ tamtéž, str. 2

²⁴ počet zemí světa je uváděn na serveru geography.about.com dvěma způsoby, buď jako 192, což zahrnuje členy OSN nebo 195, což by mělo zahrnovat všechny státy světa. Údaj platný k 1. prosinci 2009.

částečně považovat za jeden z faktorů, proč ve Failed State Indexu pro rok 2009 je mezi prvními deseti zeměmi sedm afrických států.²⁵

Autoři Šmíd, Vařura (2009) zdůrazňují, že „proces úpadku státu má většinou tři fáze:

- nárůst organizovaného a živelného násilí a špatné fungování převážně legislativních institucí
- v další fázi pak dojde ke všeobecnému ekonomickému úpadku, který způsobí rozpad infrastruktury, postupnou likvidaci sociálních služeb země, od školství až po zdravotnictví, dochází k nárůstu korupce a ilegálnímu obchodu
- v poslední fázi pak dojde ke ztrátě kontroly v bezpečnostní oblasti. Zde dochází často k odtržení periferních oblastí, meziskupinovým střetům apod. Pokud se tuto částečnou ztrátu kontroly nepodaří zastavit, v konečném důsledku pak může dojít až k pokusu o svržení centrální vlády.“

Jak popisuje Andersenová²⁶, po dekolonizaci byla mnohým africkým státům garantována státní suverenity, zajištěny státní hranice. Problémem se ale někdy stávají právě fixně stanovené hranice bez ohledu na místní poměry, kulturní odlišnosti a další faktory. Dalším faktem po dekolonizaci se stává zvýšení role demokracie, svobody a lidských práv. Posledním faktorem „podekolonizační“ doby je vliv globalizace na tyto státy. Do popředí se dostávají nadnárodní a nestátní aktéři. Státy se stávají právoplatnými členy mezinárodního společenství a OSN. Problémem se ale stává to, že tyto státy nejsou ve své podstatě stejné, jsou chudší, mají horší infrastrukturu, hranice stanovené náhodně, bez hlubšího smyslu pro místní obyvatelstvo. V oblasti subsaharské Afriky selhává proces tvorby státu, státních institucí a dalších pro fungování státu důležitých instrumentů. „Státy v postkoloniálním období můžeme charakterizovat jako neo-patrimoniální a zcela závislé na osobě nějakého „vůdce“. Ten jedná se všemi státními prvky jako se svým

²⁵ Somálsko, Zimbabwe, Súdán, Chad, Demokratická republika Kongo, Středoafriická republika a Guinea.

²⁶ Andersen, L. International Engagement in Failed States: Choices and Trade-off str. 5

majetkem, úředníci jsou jeho sluhové a subjekty jeho svévolné moci. Takový neo-patrimoniální stát je sice silný a mocný, značně rozvinutý ve své velikosti, ale už ne v otázce fungování státu.²⁷

Celý systém se točí kolem vůdce, proto je někdy tento typ státu označován jako monopolistický. Jeho schopnost velet celému státu spočívá v možnosti ovládat hlavní zdroje moci v celém státě. Takové státy se taktéž vyznačují malou schopností obyvatelstva zasáhnout do politické moci. Jak dále popisuje Andersenová, mezi takovými monopolistickými státy patřily hlavně ty, které udržovaly v době studené války silné vazby na jednu ze supervelmocí. Jako příklad uvádí Zair pod vedením generála Mobutua, uvést by ale bylo možné mnoho dalších afrických vůdců. Téměř celá Afrika fungovala pod vedením diktátorských režimů. Režimy byly podporovány buď západem nebo východem - takovými prostředníky pro USA a SSSR jako možnost ukázat, kdo je silnější, komu se podaří na svoji stranu přilákat více afrických vůdců - a hlavní podpora, hlavně ze strany západu byla finanční. Po rozpadu bipolarity dochází k situaci, kdy už USA nemají s kým soupeřit a tak pro ně tyto státy ztrácí význam a ty se tak dostávají do svízelné situace.

Státy se pak liší ve schopnosti ovládat území. Ve většině z dnes zhroucených států ovládá ústřední vláda často pouze hlavní město a okolní oblasti, i když ani to není vždy pravidlem (Jak zmiňují Maass a Mephram, v Afghánistánu, Libérii a Demokratické republice Kongo sahá moc vlády sotva za hranice hlavního města, v Somálsku dokonce ani ústřední vláda neexistuje).

Čím více se vzdalujeme od centra, tím méně centrální vláda území ovládá a spravuje, v mnoha případech vládám na ostatních územích příliš nezáleží, protože se v periferiích nedokáže prosadit.²⁸ Zbytek území je kontrolován bojujícími warlordy (v češtině tento pojem nemá jasný překlad, ale rozhodla jsem se pro účely této práce používat pojem váleční baroni).

²⁷ Andersen, L. International Engagement in Failed States: Choices and Trade-off str. 5

²⁸ Rotberg, R. I. The New Nature of Nation-State Failure, str. 90-91

Které státy zařadit mezi zhroucené a které nikoliv je také otázkou k prozkoumání. Rotberg²⁹ uvádí, že v roce 2002 patří do seznamu zhroucených států pouze sedm území: Afghánistán, Angola, Burundi, Demokratická republika Kongo, Libérie, Sierra Leone, Súdán a za jediný zhroucený (collapsed) stát považuje Somálsko. Ve všech zmíněných státech dochází k pádu již od roku 1990, v některých i dříve. Přesto podle jiných zdrojů je takovýchto států více. To může být dáno jak rokem zveřejnění Rotbergova předpokladu, ale zároveň také faktem, že lze jen těžko kvantifikovat množství těchto států, pokud neznáme přesný výčet charakteristik, z kterých autoři čerpají. Podle mého názoru je zhroucených států mnohem více, ale bez hlubší analýzy lze jen těžko spočítat jejich přesné množství.

Podle Williamse je důležité podívat se při zkoumání také na to, jak velkou část území stát ovládá podle charakteristik zmíněných v úvodu. Zda se jedná o celé území, většinu nebo pouze malé území. Je důležité, abychom státy nedělili pouze na zhroucené a plně funkční, ale abychom se při zkoumání nejprve podrobně seznámili s vývojem v posledních letech a současnou situací ve zkoumaném státě a teprve až po zvážení několika faktorů můžeme sami posoudit, do jaké míry je stát funkční či nikoli.³⁰

„Dále bychom se měli při hodnocení zhroucených států podívat také na disparity a nerovnosti uvnitř zkoumaného státu. Ústřední vládu mnohdy vykonává jedna nebo více spřízněných skupin (založených většinou na etnickém, náboženském či společenském základě), v jiných případech tímto subjektem moci může být i jedna mocná rodina. Takováto zaujatá vláda pak ostatním společenským skupinám poskytuje jen některé ze základních služeb běžného státního aparátu, mnohdy dokonce žádné. Členové vládnoucí skupiny zneužívají systému k osobnímu obohacení a drancování nerostného bohatství země. Nerovnoměrnost v rozdělování ekonomického bohatství, jakož i bezpečnostních a sociálních služeb, podněcuje občany v utlačovaných územích k podpoře místních milicí, rebelií vůči vládě a autonomistických, popř. separatistických tendencí.“³¹

²⁹ Rotberg, R.I. Failed State, Collapsed States, Weak States

³⁰ Williams, P. D. State Failure In Africa: Causes, Consequences and Responses, str. 2

³¹ Maass, G., Mephram, D. Promoting Effective States, str. 5-6

Vládou podněcovaný konflikt může přerůst v konflikt regionální, proto někteří upozorňují na skutečnost, že problém nepředstavují ani tak rozpadlé státy, jakožto celé rozpadlé či postižené regiony.“ (Maass, Mephram, 2004, str. 5-6). Autoři jako příklad takového regionálního problému uvádí africký stát Uganda. Je to sice stát, který svým občanům zajišťuje základní veřejné statky, ale nemá kontrolu nad celým územím. Problematická je severozápadní část země. Tady nebezpečí představuje skupina Lord's Resistance Army. Centrální vláda tak nemůže zajistit občanům ve zmíněné části základní statky a to Ugandu staví do pozice státu s rizikem zhroucení.

5.5. Tzv. Kvazistáty

Zcela specifickým typem států jsou tzv. kvazistáty (v angličtině quasi-states). V podstatě jde o opak k fenoménu failed states. „Jedná se o mezinárodně neuznaný útvar, jenž ovšem víceméně dokáže plnit (alespoň základní) funkce státnosti.“³² Tento problém začal řešit norský akademik Pål Kolstø. Podle jeho definice by termín failed state měl zahrnovat postkoloniální útvary, které byly uznány mezinárodním společenstvím jako suverénní státy, přesto ale neschopné již od počátků své existence plnit alespoň některé, ne-li žádné funkce státu. Naopak termín kvazi státy představuje státy, které povětšinou vznikly relativně přirozenou cestou, například odloučením od původního státu, přesto nebyly mezinárodním společenstvím uznány. Jako příklad lze v této souvislosti uvést například Somaliland, který vznikl odtržením od Somálska, nebo separatistická Abcházie.

Tento fenomén je poměrně nový a až budoucnost ukáže, zda tyto typy států jsou schopny v dnešní dynamické době uspět a přesvědčit mezinárodní společenství o tom, že jsou schopny bezproblémově fungovat i bez své původní „mateřské“ země.

5.6. Proč se státy hroutí?

Každý stát je individuální a nedá se stanovit univerzální teorie, která by vysvětlovala, proč jeden stát se stane zhrouceným a druhý, přestože je považován za slabý, nevykonávající základní funkce, nepříznivé časy překoná.

Přesto Maass a Mephram³³ sestavili pět hlavních faktorů, které vedou k pádu státu.

³² Šmíd, Vaňura (2009), str. 47

³³ Maass, G., Mephram, D. Promoting Effective States

1. **koloniální odkaz**, což je zvláště případ Afriky. Hlavním faktorem je zde podle autorů problém stanovení státních hranic koloniálními mocnostmi. Ty byly stanoveny bez jakýchkoli pravidel, bez ohledu na existující kmenové, etnické a regionální odlišnosti. Patnáct z 54 nově vzniklých afrických států bylo vnitrozemských a tak ztratily přístup k důležitým surovinám, což rozhodně nepřispělo ke stabilitě.
2. **role supervelmocí v bipolárním uspořádání světa**, obě velmoci totiž za doby studené války hledaly způsob, jak rozšířit svoji moc ve světě a tak podporovaly různé režimy. Důležitým faktorem byla spřízněnost s jedním z režimů – v případě USA bylo důležité, aby stát byl antikomunistický, v případě SSSR zase podporující komunismus. Režimy byly korupční, popírající základní lidská práva svých obyvatel a extrémně bohaté (přestože lidé v zemi trpěli mnohdy extrémní chudobou). Nejzávažnějším příkladem je již zmiňovaný generál Mobutu v Zairu. Přestože byl velkým kleptokratem³⁴, pro USA bylo důležité, že je antikomunista a ne už, že občané Zairu trpí velkou chudobou. Takováto podpora tak byla velmi zavádějící a rozhodně nepomáhala občanům státu, ale pouze jejich vůdcům. Většina z nich pak nebyla schopna obstát v postbipolárním světě bez pomoci velmocí.
3. **proces přechodu z kolonií na samostatné státy**, některé státy tento přechod zvládly naprosto bez problémů, jiné naopak doted' nebyly schopny tento přechod zvládnout. Velký úspěch zaznamenaly státy ve Východní Asii a Latinské Americe – vybudovaly systémy školství, zdravotnictví, dokázaly přilákat zahraniční investice a dokázaly tak nastartovat dobrý ekonomický rozvoj země. Naopak některé africké země zavedly ničující ekonomické politiky a přivedly své obyvatelstvo do obrovských problémů. Špatné řízení státu, korupce a špatné ekonomické plánování je přivedly k záhubě.
4. **vládnoucí skupiny, které profitují z pádu státu**, v mnoha státech nevedla k pádu jen chudoba, ale také zájem vládnoucích elit nebo určitých skupin na tom, aby stát padl – příkladem takových států jsou země jako Afghánistán, Angola, Chad nebo Kolumbie, kde je hojnost a lehká dosažitelnost vysoce ziskových

³⁴ příslušník kleptokracie, tzn. vlády zlodějů a podvodníků

komodit, jako heroin, kokain, ropa, diamanty nebo koltan³⁵. Tyto suroviny pak představují zdroj nekonečných občanských válek a pomáhají vysvětlit vznik konfliktů a pádů států. Vlády takovýchto zemí nezajišťují svým občanům základní veřejné statky, často jsou zvýhodňovány etnické skupiny příslušející vládnoucí skupině a k lidem z jiných skupin se statky nedostanou. V Demokratické republice Kongo jsou některé komunity pro přežití odkázané na ilegální obchod s těmito surovinami.

5. **politika rozvinutých zemí**, jejich politika k zemím třetího světa častěji škodí, než jim pomáhá. Jako příklad můžeme uvést zásobování zemí, kde vypukla občanská válka, zbraněmi a peněžními stimuly, které pocházejí z rozvinutých zemí. Dalším příkladem jsou překážky v mezinárodním obchodě nebo postupy Mezinárodního měnového fondu a Světové banky k africkým i jiným rozvojovým státům, ze kterých těží pouze ony instituce a ne státy, ke kterým měla pomoc primárně směřovat.

5.7. Jak státům pomoci?

Proč bychom se měli zabývat pomocí zhrouceným státům? A jak jim vlastně pomoci? Tyto otázky si pokládají všichni teoretici snažící se tento složitý problém současného mezinárodního systému vysvětlit. Odpověď na tyto otázky však není jednoduchá. Podle údajů Světové banky na světě žije přes 500 milionů lidí v zemích s nízkými příjmy a s rizikem zhroucení. Jsou mezi nimi země s nejnižší délkou života občanů, bez vzdělání a bez přístupu k základním veřejným statkům. Organizace zabývající se pomocí takovýmto státům svůj zájem raději zaměřují k zemím, kde vše relativně funguje, namísto zaměření se na tyto slabé státy, které pomoc potřebují. Organizace, uskupení států, NGO's a další sepisují plány, strategie, cíle, které jsou ale pouhým kusem papíru bez úspěchu. Kdyby se raději pozornost zaměřila na skutečnou pomoc, která nespočívá jen v půjčování peněz nebo stavění škol, do kterých nemá kdo chodit, určitě bychom se dočkali byť jen nepatrného zlepšení. Chyb už bylo dost a světová společenství by měla začít se skutečnou pomocí.

³⁵Koltan je obchodní označení směsi dvou těžkých minerálů, které se nazývají tantalit a kolumbit. Většinou se těží z černých písků říčních nebo mořských náplavů, z nichž se získávají oba kovy. Nachází se hlavně na území Demokratické republiky Kongo. Zdroj: <http://www.ct24.cz/svet/45671-prokleti-konga-se-jmenuje-koltan/>, cit. 6.7.2009

V další části práce nastíním základní čtyři teoretické přístupy k problematice zhroucených států.

V procesu rozpadu států narůstá počet a rozloha míst, kde stát nevykonává žádnou moc a i když dnes dochází k velkému posílení role nestátních aktérů v mezinárodních vztazích, stále ještě jsou to státy, které jsou primárními a nejdůležitějšími aktéry v současném systému mezinárodního uspořádání světa.³⁶ V rozpadlých státech často nastává situace, kdy stát *de iure* existuje a má i své zastoupení v mezinárodních vládních organizacích, ale postrádá moc zajistit svým občanům základní lidská práva. V konečné fázi rozpadu, tzn. bez existence státu, je takřka nemožné zajistit dodržování lidských práv,³⁷ protože ty je nutné implementovat do státního právního systému a pouze státy se zavazují k plnění mezinárodních smluv o lidských právech.

Navíc vymahatelnost takových práv závisí mimo jiné i na mezinárodních organizacích jako OSN, do kterých státy vysílají své zástupce, avšak není-li stát, není, kdo by přímo ani zprostředkovaně zajistil obyvatelům země respektování jejich práv v pojetí Všeobecné deklarace lidských práv,³⁸ aniž by se uchýlil k zahraniční intervenci.

6. ČÁST TŘETÍ - TEORETICKÉ PŘÍSTUPY K FAILED STATES

Zájmy mezinárodního společenství se v současnosti ve vztahu k zhrouceným státům zaobírají mixem humanitárních, rozvojových a bezpečnostních opatření. Svoje cíle si mezinárodní společenství států stanovilo mimo jiné pomocí tzv. Millenium Development Goals v roce 2000. Už téměř od počátku se ale ukazuje, že plány byly příliš ambiciózní, že nemohou být splněny, dokud se neuskuteční nějaké efektivní kroky. Jedním z přístupů, které mezinárodní společenství celkem hojně používá, je peacebuilding, který zmíním dále.

Zmiňované rozvojové cíle tisíciletí byly a jsou následující:

³⁶ Ottaway, M., Mair, S. States at Risk and Failed States: Putting Security First, s. 1-2

³⁷ Thürer, D. An Internal Challenge: Partnership In Fixing Failed States

³⁸ Valné shromáždění Organizace spojených národů. Všeobecná deklarace lidských práv.

1. *Odstranit extrémní chudobu a hlad*
2. *Zpřístupnit základní vzdělání pro všechny*
3. *Prosazovat rovnost pohlaví a posílit postavení žen*
4. *Omezit dětskou úmrtnost*
5. *Zlepšit zdraví matek*
6. *Bojovat proti HIV/AIDS, malárii a jiným nemocem*
7. *Zajistit trvalou udržitelnost životního prostředí*
8. *Vytvořit globální partnerství pro rozvoj*

Neodmyslitelným faktem v pomoci zhrouceným státům je také hlavní dimenze takovýchto pomoci – bezpečnostní dimenze. Jak už jsem zmínila v kapitole zabývající se zhroucenými státy, od 11. září 2001 se bezpečnostní otázka stala hlavním faktorem ovlivňujícím mezinárodní vztahy. Zhroucení státu je hrozbou jak na poli místní, tak na poli mezinárodní bezpečnosti. Něco by se se situací mělo udělat, ale nikdo neví co. Proto vznikají různé teorie, pomáhající a snažící se nalézt řešení této nelehké situace.

Pro účely této práce se budu věnovat čtyřem teoretickým přístupům, tak jak je uvádí ve své práci *International Engagement in Failed States* Louise Andersenová³⁹. Skupiny teorií jsou čtyři a dají se rozdělit podle následující tabulky do dvou dimenzí a to podle toho jak se staví k principům státní suverenity a jak jsou pro ně důležité liberální hodnoty.

	Sovereignty Reinforced	Sovereignty Challenged
Liberal	Peacebuilding	Liberal Imperialism
Non-liberal	Realism	Critical Theory

Zdroj: Andersen, L. *International Engagement in Failed States: Choices and Trade-off*

³⁹ Andersen, L. *International Engagement in Failed States: Choices and Trade-off*, str. 13

6.1. *Peacebuilding*

Peacebuilding, neboli budování míru, je nejčastěji používaným přístupem k problematice zhroutených států ve světě. Začíná se používat od roku 1992, kdy ho tehdejší generální tajemník OSN, Egyptan Butrus Butrus-Ghálí představil ve své zprávě „An Agenda for Peace“. V této agendě ho představil následovně: „Post-konfliktní peacebuilding je činnost spočívající v rozpoznání a podpoře takových struktur, které budou vést k posílení a upevňování míru, a zabrání opětovnému rozhoření konfliktu.“⁴⁰

Od té doby se vedou diskuze také o tom, co všechno peacebuilding obnáší – zda je to pouhá post-konfliktní rekonstrukce nebo širší agenda pro mír a rozvoj, podpora prevence konfliktů, konflikt management a post-konfliktní rozvoj.

Ghálí také popisuje peacebuildingové aktivity jako akce, vedoucí k trvalému udržení míru, přebudování struktur a vyvrácení samotných kořenů konfliktu „třetí stranou“, která jedná pouze po předchozím souhlasu všech stran konfliktu, žádné ze skupin nestraní a používá ozbrojené síly jen v případě sebeobrany.⁴¹ Třetí stranou je zde myšlena OSN, která má v řešení konfliktů vůdčí roli.

Mezi základní činnost peacebuildingových misí patří podle OSN „Vypracování mírových smluv, které ukončují občanské války či konflikty, odzbrojení stran konfliktu, znovunastolení pořádku, střežení, případně demontáž zabavených zbraní, návrat uprchlíků do jejich domovů, poradenství a výcvik bezpečnostních složek, pozorování průběhu voleb, podpora snah o posílení ochrany lidských práv, reformy vládních institucí a jejich posílení a podpora formální i neformální účasti občanů na politickém životě země.“⁴² Podle Andersenové kořeny peacebuildingu vycházejí z Immanuela Kanta a Johna Lockeho – víra, že politická a ekonomická liberalizace jsou efektivním lékem proti násilným konfliktům (jak domácích, tak i zahraničních). Předpokládá také, že posilování suverenity států a prosazování liberálních hodnot jsou základními předpoklady úspěšného přechodu od války k míru.

⁴⁰ Boutros-Ghali, B. An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-Keeping

⁴¹ Boutros-Ghali, B. Supplement to An Agenda for Peace

⁴² Boutros-Ghali, B. An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-Keeping

Andersenová také stanovuje pět základních předpokladů úspěšnosti peacebuildingových operací⁴³:

1. Peacebuilding je vícerozměrná iniciativa, která vyžaduje politické, sociální, ekonomické, bezpečnostní a právní dimenze řešení. Měla by spočívat také v odezvě jak na místní, národní, ale i mezinárodní úrovni.
2. Klíčem k úspěchu je bezpečnost. Zajištění bezpečnosti v zemi je základním požadavkem na post-konfliktní vybudování míru.
3. Zapojení místního obyvatelstva do procesu rekonstrukce – lidé z válkou zničených regionů by se jednoznačně měli zapojit do celého procesu, protože bez aktivní účasti místních občanů by celá operace neměla smysl.
4. Operace musí mít rychlý a viditelný efekt, avšak zároveň musí být zajištěna kontinuita dlouhodobého rekonstrukčního procesu.
5. Koordinace veškerých aktivit je posledním krokem k úspěchu. Všichni aktéři podílející se na peacebuildingové misi musí sdílet koherentní strategii. Zároveň by aktéři měli být někomu odpovědní a zavázáni nenarušovat kontinuitu procesu.

Peacebuildingová mise by se měla také podílet na uspořádání voleb v zemi, nasazení tržně-orientovaných ekonomických reforem, následovaných deklarací úspěchu mise a stanovení konce mise – ten by měl nastat do dvou až tří let od počátku. Politický balíček by měl obsahovat také vytvoření ústavy a fungujících státních institucí.

„Výsledky proběhlých misí jsou rozporuplné. Zhruba polovina dohod o ukončení války ztroskotala během následujících pěti let od podepsání. Z 18 zemí, ve kterých OSN aplikovala princip peacekeepingu mezi léty 1988 až 2002, bylo 13 zemí v roce 2002 klasifikováno jako autoritativní režimy.⁴⁴ Většina ambiciózních misí nesplnila očekávání mezinárodního společenství a naprosto selhala.“⁴⁵

Jak ukazují předchozí údaje, je úspěšnost peacebuildingu k řešení problému zhroucených států nejasná. Mezi základní chyby mezinárodního společenství patří nesplnění předpokladů podle bodů 1.-5., které stanovuje Andersenová. Přestože byly

⁴³ Andersen, L. International Engagement in Failed States: Choices and Trade-off, str. 15

⁴⁴ Přestože proběhly demokratické volby a byly ustanoveny všechny potřebné kroky k demokratizaci těchto států – vytvoření fungujících státních institucí a schválení ústavy.

⁴⁵ Andersen, L. International Engagement in Failed States: Choices and Trade-off, str. 16

peacebuilding, peacekeeping nebo peacemaking základními strategiemi po studené válce, nyní je potřeba provést základní změny v jejich fungování.

Za celou dobu existence OSN proběhlo 63 peacekeepingových misí. V současné době OSN provádí **17 peacekeepingových misí** po celém světě – z toho osm jich probíhá v Africe, jedna na americkém kontinentu, tři v Asii a Pacifiku, dvě v Evropě a jedna na Blízkém východě. První peacekeepingová mise probíhala a stále ještě probíhá na Blízkém východě pod názvem United Nations Truce Supervision Organization (UNTSO). Přehled jednotlivých misí přikládám v tabulce.

Název mise	Kontinent	Země	Začátek mise
MINURCAT	Afrika	Středoafriická republika a Chad	25.9.2007 ⁴⁶
UNAMID	Afrika	Súdán - Dárfúr	červenec 2007
UNMIS	Afrika	Súdán	9.1.2005
UNOCI	Afrika	Pobřeží Slonoviny	4.4.2004
UNMIL	Afrika	Libérie	19.7.2003
MONUC	Afrika	Demokratická republika Kongo	30.11.1999

⁴⁶ prozatím poslední mise

MINURSO	Afrika	Západní Sahara	září 1991
BINUB	Afrika	Burundi	leden 2007
MINUSTAH	Amerika	Haiti	1.6.2004
UNMIT	Asie a Pacifik	Východní Timor	rok 2006
UNMOGIP	Asie a Pacifik	Indie a Pákistán	rok 1949
UNAMA	Asie a Pacifik	Afghánistán	28.3.2002
UNFICYP	Evropa	Kypr	rok 1964
UNMIK	Evropa	Kosovo	10.6.1999
UNDOF	Blízký východ	Syrský Golan	rok 1974
UNIFIL	Blízký východ	Libanon	rok 1978
UNTSO	Blízký východ	Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon a Sýrie	rok 1948

Zdroj: webové stránky OSN, <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/currentops.shtml#africa>

Ne všechny dosavadní mise se setkaly s úspěchem. „Velká část dosavadního vědeckého výzkumu problematiky mírových operací OSN však ukazuje, že efektivnost mírových operací OSN jako metody řešení konfliktu byla a stále je přinejmenším diskutabilní. Zatímco některé mise OSN byly poměrně úspěšné, jiné se ukázaly naprostými fiasky. K pravděpodobně největším fiaskům mírových operací OSN došlo poměrně nedávno, po skončení studené války. Díky extenzivnímu mediálnímu pokrytí se miliony lidí po celém světě staly očividnými svědky očividné neschopnosti mírových sil OSN zabránit genocidě ve Rwandě a v bývalé Jugoslávii.

V polovině devadesátých let minulého století se proto mírové operace OSN dostaly pod „palbu“ nemilosrdné kritiky nejen ze strany vědecké komunity.⁴⁷ Navíc podle studie „United Nations Intervention and Recurring Conflict“ od autorů Paula F. Diehla, Jennifer Reifschneiderové a Paula R. Hensela se ze 188 konfliktů, v nichž v letech 1946–1988 OSN nějakým způsobem intervenovala, došlo ve 107 případech k opětovné eskalaci násilí během deseti let od ukončení této intervence. Pouze v 81 případech se konflikty podařilo vyřešit takovým způsobem, že k opětovné reeskalaci již nedošlo. Naopak ze 74 konfliktů, které ve stejné době proběhly bez intervence OSN, došlo k recidivitě násilí pouze ve 35 případech, zatímco ve 39 případech byl konflikt místními stranami definitivně vyřešen.⁴⁸

⁴⁷ Bureš, O.: Mírové operace OSN v postbipolárním světě – méně znamená více. Mezinárodní vztahy, č.38, str. 24

⁴⁸ Diehl, P. F., Reifschneiderová, J., Hensel, P.R.: United Nations Intervention and Recurring Conflict, str. 683–700

6.2. *Liberální imperialismus*

Dalším teoretickým přístupem k řešení této problematiky je liberální imperialismus. Jeho označení vyplývá z toho, že stejně jako peacebuilding prosazuje v zahraniční politice liberální hodnoty, nicméně k suverenitě států přistupuje odlišně. Liberální imperialismus sdílí z předchozím teoretickým přístupem některé liberální hodnoty jako lidská práva, demokracii, tržní ekonomiku. Odlišnosti ale nastávají v pojetí státní suverenity a zapojení místního obyvatelstva do procesu rekonstrukce. „Liberální imperialismus nevidí důvod k respektování státní suverenity rozpadlých, většinou pre-moderních států, protože jejich vlády mnohdy postrádají legitimitu a ztratily monopol na použití moci. Není jasné, kdo vlastně reprezentuje lid v rozpadlých státech a za kolik lidí ve společnosti oficiální vláda jedná. Z toho důvodu podle liberálních imperialistů nemá smysl, či je dokonce nebezpečné, ponechávat rekonstrukční proces místním obyvatelům. Naopak je zapotřebí, aby byl nad rozpadlým státem vykonáván externí dohled.“⁴⁹

Od předchozí teorie se liší také v pojetí času. Peacebuildingová operace je dočasná a má jasnou strategii konce mise. Naopak liberální imperialismus je založen na strategii otevřeného konce, někdy dokonce jako trvalá mise.

Při studiu literatury věnující se liberálnímu imperialismu docházím k poznatku, že tento směr přináší nové dělení států ve světě. Přináší pojem postmoderního světa, předpoklady pro jeho fungování uvedu dále.

„Druhá polovina dvacátého století nebyla jen svědkem rozpadu principu rovnováhy sil, ale také úpadku imperiálního úsilí: svým způsobem je obojí spojeno. Začátkem dvacátého století byl svět rozdělen mezi množství evropských impérií, koncem dvacátého století téměř všechna z nich zmizela: ottomanské, německé, rakouské, francouzské a nakonec sovětské impérium nyní už nejsou ničím jiným než vzpomínkou. Takže zůstal nový typ státu: zaprvé existují státy - často bývalé kolonie - v nichž v určitém smyslu stát téměř přestal existovat, je to "předmoderní" stav, kde stát selhal a vznikla hobbesovská válka všech proti všem (tak tomu je v Somálsku a donedávna tak tomu bylo v Afghánistánu). Zadruhé existují postimperiální,

⁴⁹ tamtéž, str. 20-26

postmoderní státy, které už nevidí svou bezpečnost především jako dobytvačnost. A zatřetí samozřejmě existují i tradiční "moderní" státy, které se chovají tak, jak se státy chovaly vždycky, přidržují se machiavellských zásad a důvodů (viz např. Indie, Pákistán a Čína).⁵⁰

Cooper dále stanovil zásady, které platí pro postmoderní svět⁵¹:

- „Naprostě mizí rozdíly mezi domácí a zahraniční politikou
- Státy si vzájemně zasahují do (tradičně) vnitřních záležitostí a aplikují na sebe vzájemný dohled
- Při řešení sporů je odmítáno použití násilí. V důsledku toho dochází ke kodifikaci určitých norem chování, které se státy zavazují dodržovat
- Stále více ztrácí na významu hranice států: což je jednak důsledkem měnící se role státu, ale také důsledkem rostoucí role prostředků jako satelitů, letadel a raket
- Bezpečnost je založena na transparentnosti, provázanosti, vzájemné otevřenosti a zranitelnosti“⁵²

Zatímco v předchozích obdobích, kdy fungoval systém mocenské rovnováhy a státy pro sebe navzájem představovaly hrozbu, nyní podle Coopera „funguje svět na úplně jiných základech. Silné státy spolu navzájem neválčí, novou hrozbou se jim staly právě státy zhroutené a oslabené (státy pre-moderního světa), ze kterých cítí hrozbu hlavně na poli bezpečnosti.“⁵³

„V postmoderním světě žádné bezpečnostní hrozby v tradičním slova smyslu neexistují, neboť členové tohoto světa neuvažují o tom, že by se navzájem vojensky napadli. Zatímco v moderním světě, jak ho definoval Clausewitz⁵⁴, válka je nástrojem politiky, v postmoderním světě je naopak válka známkou toho, že politika

⁵⁰ Cooper, R.: The new liberal imperialism

⁵¹ tamtéž

⁵² tamtéž

⁵³ tamtéž

⁵⁴ Cooper, R.: The new liberal imperialism, Clausewitz byl pruský generál a významný válečný strateg a teoretik, který žil na přelomu 18. a 19. století

selhala. Zatímco členové postmoderního světa nejsou pro sebe navzájem nebezpečím, moderní a předmoderní zóny jsou si nadále zdrojem hrozeb.⁵⁵

Post-moderní státy se staly upřímnějšími, nakloněny spolupráci a řešení konfliktů vyjednáváním či jinými mírovými prostředky. Ve vztazích ke státům moderním avšak musí začít jednat podle národních zájmů s tím, že stability se dá dosáhnout jen v systému rovnováhy sil. Národní státy představují podle představitelů liberálního imperialismu nebezpečí a velký důraz na jejich roli může vést k anarchii v mezinárodních vztazích a stále přítomné hrozbě války. A nakonec - ve vztazích k pre-modernímu světu slabých a rozpadlých států je nutné zajistit bezpečnost jakousi novodobou formou imperialismu. Protože kolonizace v novém světovém uspořádání už více nepřipadá v úvahu a tradiční imperialismus je, převážně v kultuře Západu, mrtvý, naskytá se otázka, jakou novou formou zakročit ve státech, které nejsou schopny zajistit bezpečnost na svém území. Důvodem k intervencím v podobě tzv. obranného imperialismu se stává šíření místního konfliktu do regionu nebo výskyt základů pro mezinárodní organizovaný zločin, obchod s drogami či hrozba globálního terorismu.⁵⁶

Co bychom ale s pre-moderním chaotickým pořádkem měli dělat? Ať už mezinárodní společenství použije jakýkoli prostředek, vždy do akce jde s nějakým rizikem – že si například daný stát pokazí reputaci ve světě a nebo, že intervence bude příliš dlouhá a nákladná, navíc bez výsledků. Nezasáhnout se ale ukazuje také jako velký risk.

Nový - postmoderní imperialismus má podle hlavního představitele směru Coopera dvě formy. „Zprv existuje *dobrovolný imperialismus* globálního hospodářství. Ten se zpravidla projevuje prostřednictvím mezinárodních finančních institucí, jako je Mezinárodní měnový fond (dále jen MMF) a Světová banka. Dále je pro něj charakteristické, že je multilaterální. Tyto instituce pomáhají státům, které chtějí najít cestu zpět do globální ekonomiky a do výnosného kruhu investic a prosperity. Oproti tomu vznášejí požadavky, které budou vést k tomu, že se svět bude snažit řešit

⁵⁵ Cooper, R.: The new liberal imperialism

⁵⁶ tamtéž

původní důvody toho, že tyto země nyní hledají ve světě pomoc. Důležitým předpokladem pro donory je kvalitní a fungující vláda v zemi. Jakmile státy chtějí z hospodářské pomoci prosperovat, musí přijmout jeden z hlavních faktorů ovlivňujících mezinárodní vztahy už dlouhou dobu - vměšování mezinárodních organizací a cizích států do záležitostí jiných – tedy v tomto případě intervence.⁵⁷

Druhou formou postmoderního imperialismu lze nazvat *imperialismem sousedů*. Žádný stát by neměl úplně ignorovat nestabilitu v sousedství, protože ta vyvolává velké hrozby pro stabilitu jeho sousedů. Špatná vláda, etnické násilí a zločinnost na Balkáně vyvolávají hrozbu pro celou Evropu. Dnes se však ukazuje, že pojem sused je zde již přežitkem. Události 11. září ukázaly, že nejenom sused může ohrozit stabilitu a bezpečnost ve světě, Usáma bin Ládín celému světu dokázal, že hrozba může přijít odkudkoli.

Ukazuje se, že ani tento směr nemá jasný a zcela zřetelný koncept. Naráží na nové události, které ovlivňují dění ve světě a tak i v případě tohoto teoretického pohledu bychom se měli vyvarovat jednostrannosti a v případě každého státu používat metody vytvořené „na míru“ onomu státu. Kritici liberálního imperialismu zdůrazňují, že v některých státech jsou zásady fungování tohoto přístupu naprosto nepoužitelné – například v Kosovu, Východním Timoru nebo Afghánistánu a Iráku.⁵⁸

⁵⁷ Cooper, R.: The new liberal imperialism

⁵⁸ Andersen, L. International Engagement in Failed States: Choices and Trade-off, str. 24

6.3. *Realismus*

Třetím směrem, označovaným také jako neoliberální, je realismus. Zatímco zastánci liberálního imperialismu volají po větší angažovanosti „těch silných“, v případě realismu je tomu právě naopak.

Realisté věří, že šířením liberálních hodnot dojde ke globálnímu narušení mezinárodní stability a způsobí to roztržky mezi mocnostmi. Z toho důvodu prosazují, že důležitější než demokracie a lidská práva je mezinárodní stabilita a řád. Obhajují tradiční pojetí státní suverenity a nevměšování se do vnitřních záležitostí států.⁵⁹ Typickým příkladem takového státu může být Čína, která jako jeden z principů své zahraniční politiky používá zásadu nevměšování se do záležitostí jiného státu.

Realisté kritizují zastánce peacebuildingu za to, že intervence v jejich pojetí je příliš všeobsažná, příliš ambiciózní a s nejasným zaměřením. Podle nich by se intervence měla zaměřit přímo na zdroje problémů daného státu a také se koncentrovat na obnovení schopnosti státu udržet vnitřní bezpečnost.

Dalšími předpoklady jsou⁶⁰:

1. Mezinárodní společenství se musí vyvarovat intervencí čistě z důvodů humanitárních. Intervenovat by mělo jen tam, kde se to vyplatí.
2. Vyvarovat se předkládání modelů vládnutí, naproti tomu se zaměřit na zajištění pořádku a stability v zemi.

Liberální teorie, představené v předchozí části práce, podle realistů špatně předpokládají, že na svět se dají aplikovat stejné prvky demokracie, jakou známe z našeho západního světa. Demokracie sama o sobě je správná, ale pomoci může pouze ve fungujícím státě. Proto je na místě nejprve začít budovat základy státu a potom, pokud se vše zdaří, by se mělo přistoupit k demokratizaci zhrouceného státu.

Pragmatičtí realisté zastávají stanovisko, že strukturální problémy se mají řešit rozvojovou pomocí a podporou různých reforem poté, co je stát znovu vytvořen.

⁵⁹ Jackson, R. H. The Global Covenant: Human Conduct in a World of States

⁶⁰ Andersen, L. International Engagement in Failed States: Choices and Trade-off, str. 26-29

V debatě mezi liberálními směry a realisty vyvstává také otázka toho, který stát je ten, který se počítá, neboli kde se intervence vyplatí. Realisté se totiž v rozhodování, kterému státu pomoci, zaměřují na současnost a ne na náznaky nebo pozůstatky z minulosti. Dobrým příkladem je Afghánistán. Ten po odchodu sovětských vojsk přestal být pro USA zajímavý, a proto se nesoustředil zájem na další problémy, které zemi sužovaly. Až útoky ze září 2001 ukázaly, že by se hlavně Spojené státy neměly držet zpět od událostí v této zemi a že intervence zde je nutná. Tento příklad je jedním z příkladů kritiky realistického přístupu, obzvláště proto, že Spojené státy se vyznačují politikou realismu (společně s idealismem).

Hlavní překážkou realismu je také názor veřejnosti – čelní představitelé západních zemí se bojí toho, co by tomu řekla veřejnost, pokud by o nějakém státě prohlásili, že má problémy, ale oni do situace nezasáhnou, protože to není stát jejich zájmu. Názor veřejnosti je tak vždy přinutí alespoň něco udělat.⁶¹

Realismus jako teoretický přístup je v posledních letech méně používaným přístupem, sice používaný Spojenými státy, ale povětšinou ve spojení s peacebuildingem. V dnešní době tak realistický přístup postupně upadá jako forma řešení v případě mezinárodních konfliktů.

⁶¹ Andersen, L. International Engagement in Failed States: Choices and Trade-off, str.29

6.4. Kritické teorie

Poslední z úhlů pohledu, nabízejících náhled na pomoc zhrouceným státům, jsou kritické teorie. Neoliberální světové uspořádání produkuje rozpadlé státy, alespoň to tvrdí kritikové, jež řadíme do této poslední názorové skupiny, která se vyznačuje svou velkou rozmanitostí a roztržitostí. Pro kritiky jsou předchozí tři teorie mainstreamové, zatímco ta jejich by měla být průlomovou. Kritičtí představitelé bojují proti universalismu a mezinárodnímu systému, který je podle nich postaven výhradně na prosazování západního modelu národního státu v podobě liberální demokracie a tržní ekonomiky. Nabízejí široké množství argumentů na jednotlivé úrovni států a zaměřují se na strukturální rovinu globálního systému.⁶²

V jejich agendě, která řeší přímo problematiku zhroucených států, nabízejí tři hlavní úkoly mezinárodního společenství:⁶³

1. Potvrzení problematické univerzality státnosti – v jádru problému vidí globalizaci teritoriálních států. Autorka aplikuje jejich přístup na Afghánistán následovně: Někteří kritici tvrdí, že by se mělo mezinárodní společenství v případě Afghánistánu vzdát iluze vytvoření silného státu, místo toho ale vytvořit systém například řízené anarchie, která zabrání vypuknutí dalších konfliktů, zajistí bezpečnost a neutralitu hlavního města.
2. Posoudit vhodnost neliberálních institucí jako adaptaci na neoliberální uspořádání světa – neoliberální svět se vyznačuje strukturálním násilím, které vytváří klima pro konflikty a zhroucení státu. Problémem postkoloniálních států je také jejich vyloučení z globálních trhů a to vede k rozmachu nelegálních sektorů ekonomiky. To také pomáhá rozvoji odvětví jako obchod s drogami a od toho už je jen krůček k problémům státu. Mainstreamové teorie vidí toto jako příčinu a symptomy pádu státu, zatímco kritikové se domnívají, že je to pouze adaptace na neoliberální svět, ve kterém panuje nerovnost, vykořisťování a vyloučení z globálních trhů. Kritické teorie tedy podávají mnohdy neucelený návod, jak překonat tyto zákonitosti neoliberálního světa.
3. Krize humanitarismu – hlavní představitel kritiků –Mark Duffield kritizuje přístup současných poskytovatelů humanitární pomoci s tím, že namísto

⁶² Andersen, L. International Engagement in Failed States: Choices and Trade-off, str. 29-34

⁶³ tamtéž, str. 31

zachraňování životů podporují sociální procesy a politické výstupy. Říká, že pokud se pomoc státům váže na například liberálně – demokratické reformy, které stát musí provést, celý proces rozvoje a humanitární pomoci se zpolitizoval a vedlo to ke krizi v poskytování humanitární pomoci. Mimoto nesouhlasí se zapojováním humanitárních pracovníků do politických bojů, s různými typy zastrasování, únosů a zabíjení.⁶⁴

Kritici této teorie namítají, že zastánci kritických přístupů nedodávají akademikům ani tvůrcům politiky žádné konkrétní doporučení, popřípadě přímé řešení problematiky zhroucených států.

Představitelé kritických teorií nenabízí tvůrcům politiky v podstatě žádnou kompaktní strategii, jak přistupovat k zhrouceným státům, ani nemají v plánu nějakou předložit. Jejich rady spočívají spíše v odrazování politiků od nerozvážných a nebezpečných činů a dodávají, že OSN není vhodná pro vedení operací v rozpadlých státech. Mnozí z nich také navrhuji, aby byl radikálně změněn systém mezinárodního obchodu a mírové operace, aby nebyly prováděny státy, ale zodpovědnou, průhlednou, více demokratickou a právně zavázanou mezinárodní institucí.⁶⁵

Tento přístup, který ani nelze brát jako teorii, je tak rozmělněný a neucelený, že je poměrně obtížné stanovit, na jaký konkrétní mezinárodní konflikt bychom ho mohli aplikovat.

6.5. Závěr

Všechny teorie mají bezesporu svá pozitiva pro řešení nového fenoménu – zhroucených států. Přesto se domnívám, že pro účinné řešení konfliktů, problémů a dalších symptomů těchto států je zapotřebí určitých kombinací všech uvedených. Také je třeba vzít vždy v úvahu specifika daného státu, protože konkrétně na něj se daná strategie nemusí hodit. Ať už se mezinárodní společenství rozhodne použít jakoukoli strategii, nesmí opomenout tento fakt. Problém je určitě také zpolitizování

⁶⁴ Duffield, M.: *Global Governance and the New Wars*, str. 107

⁶⁵ Pugh, M. *Peacekeeping and Critical Theory*

takové pomoci a určitá forma propagandy v zemi donora. Určitě se nemůžeme domnívat, že každý „bohatý“ stát by měl pomáhat všem, přesto média lidem vtloukají myšlenky, že například USA se angažují v každé takové zemi bez rozdílu.

Vždy je také potřeba, aby se na řešení podílelo i místní obyvatelstvo a vládní elity – bez jejich spolupráce je pomoc bezcenná.

Pokud bychom ale na problém nahlédli detailněji, zjistíme, že jsou určitě na zemi místa, kde mezinárodní společenství nezasahuje. Problémem je také okamžik, ve kterém by měla pomoc zasaženému státu začít – domnívám se, že v určitých oblastech došlo k pomoci příliš pozdě a kdyby se zasáhlo dříve, situace by nemusela tolik nabrat na obrátkách. Přesto pokud chceme dělat takovéto závěry, bylo by potřebné provést důkladnější analýzu.

Ve vztahu ke sledovanému státu – Afghánistánu – se domnívám, že nejlepším teoretickým přístupem k řešení problémů země je peacebuilding i se všemi svými negativy. To, co se skutečně v zemi děje, je fakticky propojení peacebuildingu a realistického přístupu.

Z hlediska dalších teorií se domnívám, že kritické teorie nejsou natolik uceleným pohledem, aby dokázaly najít univerzální řešení místních problémů. Liberální imperialismus zase shledávám nevhodným z toho důvodu, že neuvažuje zapojení místních lidí. To je v případě Afghánistánu poměrně důležitý prvek, protože pokud zahájíme intervenci a lidé nebudou mít pocit, že je pro jejich dobro, nemůžeme dosáhnout úspěchu. Každý stát je odlišný, a to nejen z hlediska kulturních hodnot, ale i v oblastech jako je ekonomika, pojetí politiky a podobně, a pokud nezískáme náhled domácího obyvatelstva, nemůže být intervence efektivní.

7. ČÁST ČTVRTÁ - INDEX FAILED STATE

7.1. Metodika

Existuje několik metodik, jak můžeme dospět ke zhodnocení úspěšnosti určitého projektu. Jedná – li se o změření úspěšnosti u projektu jako je zahraniční intervence k řešení vnitřních problémů některého ze států, nabízí se následující metodiky: každoročně sledovaný Failed state Index, který použiji ke zkoumání v další části diplomové práce, dále pak Světovou bankou vytvořených 6 indikátorů vládnutí a HDI – Human Development Index – Index lidského rozvoje. Pro svoji práci jsem se rozhodla využít Index failed state, protože podle mého názoru podává ucelený přehled ve všech důležitých oblastech, důležitých pro efektivní fungování státu.

Avšak i zde není možné postihnout všechny aspekty mise, protože tento index může o misi poskytovat informace jen omezeně. Pokud v některé zemi dojde ke zhoršení indexu, dá se předpokládat, že dané zahraniční misi se nedaří, ale bohužel bez znalosti místních podmínek nemůžeme stanovit, jaké jsou příčiny zhoršení. Ani tento index tedy není stoprocentním indikátorem úspěšnosti nebo neúspěšnosti, přesto si myslím, že je do určité míry na mnou vybraný stát aplikovatelný.

7.2. Index failed state

Od roku 2005 americký think - tank Fund for Peace ve spolupráci s časopisem Foreign Policy vydávají rejstřík zemí zvaný jako Index zhroucených států – Failed State Index. V žebříčku se objevují pouze suverénní státy – podmínkou je členství v OSN. Z hodnocení je tedy vyjmuto několik teritorií, u kterých neproběhla ratifikace jejich statutu mezinárodním právem – například Tchaj-wan nebo Kosovo. Pozice v žebříčku je založena na dvanácti sledovaných indikátorech, z nichž každý je hodnocen na stupnici od 1-10 (0 = nejmenší síla, 10 = největší váha). Celkové hodnocení se pak pohybuje od 0 do 120.

Analýza je zpracovávána americkým think-tankem Fund for Peace pomocí metodologického systému zvaného Conflict Assessment System Tool (CAST). Ten měl být ověřován posledních 10 let.

Celá analýza by pak podle Fund for Peace⁶⁶ při využití kompletního metodologického nástroje CAST měla sestávat z následujících kroků:

- Ohodnocení 12 sociálních, ekonomických a politicko-vojenských indikátorů.
- Ohodnocení kapacit pěti základních státních institucí považovaných za nezbytné pro udržení bezpečnosti (tj. vláda, armáda, policie, soudnictví, základní správní struktury).
- Identifikace idiosynkratických faktorů a faktorů náhodného překvapení.
- Umísťování zemí do mapy konfliktů, která ukazuje historii rizika konfliktu dané země (Fund for Peace 2007).

Index tedy, jak jsem již zmínila, využívá rozdělení na tři skupiny indikátorů – sociální, politické a ekonomické:

7.3. Jednotlivé indikátory Failed State Indexu

7.3.1. Sociální indikátory:

- a) **demografické tlaky (I.1.)** - nerovnoměrnosti v osídlování území jednotlivými skupinami obyvatel, ze kterých vyplývají některé fyzické předpoklady jako spory o hranice, vlastnictví nebo okupaci půdy, omezení svobody přístupu k dopravním cestám, kontrola náboženských nebo historických území, environmentální rizika. Dále položka zahrnuje nerovnoměrnosti ve věkovém rozložení obyvatelstva a také v různých mírách populačního růstu. Poslední část tvoří možnost participace na běžných formách fyzické aktivity, zapojení do pracovního procesu a ekonomické aktivity.
- b) **Masivní pohyb uprchlíků nebo vnitřně dislokovaných osob (I.2.)** - vynucený odchod velkých komunit jako následek náhodného nebo cíleného násilí anebo represe, příčinou je nedostatek jídla, nemoci, nedostatek čisté vody, soutěžení o půdu atd., hrozba spirály vyvolávající

66

http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=105&Itemid=143

mnohem větší humanitární katastrofy a bezpečnostní problémy, jak uvnitř, tak i mezi zeměmi.

- c) **Tradice institutu krevní msty, skupinového násilí a skupinová paranoia (I.3.)** - založeno na nedávných nebo dřívějších křivdách, které se mohou datovat zpět i několik století, a z nich pramenící institucionalizovaná politická exkluze, také odlišování nebo zvýhodňování některých skupin obyvatelstva vládními elitami.
- d) **Trvalý a chronický odliv lidí (I.4.)** – konstantní odliv mozků profesionálů, intelektuálů a politických disidentů z důvodu obav o jejich existenci, dobrovolná emigrace střední třídy – což je nejproduktivnější segment obyvatelstva, patří sem malí a střední podnikatelé, řemeslníci a obchodníci. Dále také dochází k růstu exilových komunit.

7.3.2. Ekonomické indikátory:

- e) **Nerovnoměrný ekonomický rozvoj jednotlivých skupin uvnitř státu (I.5.)** - založený právě na příslušnosti k určité skupině, vnímané nerovnosti ve vzdělávání, zaměstnání a ekonomickém postavení dané skupiny. Pak také ochuzování daných skupin měřeno úrovní chudoby, úmrtností novorozenců a úrovní vzdělanosti.
- f) **Ostrý ekonomický pád (I.6.)** - měřeno progresivním sestupem společnosti jako celku (příjem na hlavu, HNP, zadluženost, selhávání podniků...); náhlý pokles v cenách komodit, zahraničních investicích nebo platbách dluhů; kolaps nebo devalvace národní měny, růst černého trhu včetně drogového trhu, pašování, odliv kapitálu; neschopnost státu platit svým zaměstnancům a vojákům mzdu nebo dostát jiným finančním závazkům vůči svým občanům jako platba penzí; růst korupce a nezákonných transakcí.

7.3.3. Politické indikátory:

- g) **Kriminalizace a delegitimizace státu (I.7.)** - obrovská korupce a profitování vládnoucích elit; netransparentnost, “nezúčtovatelnost”

politické reprezentace; ztráta důvěry široké veřejnosti ve státní instituce a procesy – např. bojkotování voleb, masové veřejné demonstrace, občanská neposlušnost, neschopnost státu vybírat daně, vznik ozbrojených povstání; růst organizovaného zločinu spojený s vládnoucími elitami

- h) **Progresivní zhoršování veřejných služeb (I.8.)** - neexistence základních funkcí státu, které slouží občanům, včetně ochrany občanů před terorismem a násilím, neposkytování zdravotních, vzdělávacích a dopravních služeb atd. Státní aparát se zužuje pouze na instituce sloužící vládnoucím elitám, jako bezpečnostní složky, zaměstnanci prezidentské kanceláře, centrální banky, diplomatických služeb, celní a inkasní úřady.
- i) **Rozsáhlé porušování lidských práv a neschopnost zajištění práva a pořádku (I.9.)** – zavedení autoritářské, diktátorské nebo vojenské vlády, ve které ústavní a demokratické instituce a procesy jsou suspendovány nebo manipulovány. Dále pak vypuknutí politicky (ne kriminálně) inspirovaného násilí vůči nevinným civilistům, nárůst počtu politických vězňů nebo disidentů, kterým je odmítnut spravedlivý proces podle mezinárodních standardů a široké porušování legálních, politických a sociálních práv jednotlivců, skupin nebo institucí jako tisk, politizace soudnictví, vnitřní použití vojenských prostředků, veřejná represe politických oponentů, náboženská nebo kulturní perzekuce
- j) **Bezpečnostní aparát jedná autonomně (I.10.)** – vznik skupin jako elitní nebo pretoriánské gardy, které operují bez omezení, vznik státem podporovaných nebo sponzorovaných soukromých milic, které terorizují politické oponenty, podezřelé nepřátele nebo civilisty sympatizující s opozicí, vznik “armády v armádě”, která slouží zájmům dominantní militární nebo politické elity, vznik rivalských milic, guerill nebo soukromých armád a ozbrojeného boje a násilných kampaní proti státním bezpečnostním složkám
- k) **Frakcionalizace elit (I.11.)** - fragmentace vládnoucích elit a státních institucí podél dělicích linií skupin. Používání nacionalistické rétoriky vládnoucími elitami, často v souvislosti s iredentismem nebo solidaritou (obrana víry, Velké Srbsko apod.)

- 1) **Intervence ostatních států nebo externích aktérů (I.12.)** - militární a paramilitární zapojení vnějších armád, států, skupin se stejnou identitou ve vnitřních sférách rizikových států. Intervence poskytovatelů pomoci, pokud je zde tendence k přílišné závislosti na zahraniční pomoci nebo peacekeepingových misích.

V roce 2008 označil časopis Foreign Policy za nejhorší situaci v těchto dvaceti zemích:

- Somálsko (uprchlíci, delegitimizace státu, úpadek veřejných služeb, lidská práva, nekontrolované bezpečnostní složky, elitní frakce, zahraniční intervence)
- Súdán (nenávisť mezi skupinami obyvatel, delegitimizace státu, lidská práva)
- Zimbabwe (lidé na útěku, nerovnoměrný ekonomický vývoj, hospodářský propad)
- Čad
- Irák (zahraniční intervence)
- Demokratická republika Kongo
- Afghánistán (zahraniční intervence)
- Pobřeží Slonoviny
- Pákistán
- Středoafriická republika
- Guinea
- Bangladéš (demografický tlak)
- Barma (lidská práva)
- Haiti
- Severní Korea
- Uganda
- Etiopie
- Libanon
- Nigérie
- Srí Lanka

U některých států je uvedeno v závorce jeden z indikátorů, ve kterém dopadly nejhůře mezi všemi.

Následující část práce věnuji právě analýze situace v Afghánistánu, který od roku 2005 do roku 2008 prodělal propad z 11. příčky na sedmou a v počtu bodů z 99 na odstrašujících 105,4 bodů v roce 2008. Podle posledních údajů za rok 2009 Afghánistán dosáhl dokonce 108,2 bodů.

Bohužel bez znalosti konkrétních podmínek v zemi lze jen těžko říct, zda zhoršení o desetiny bodů znamená výrazný nebo pouze nepatrný posun. Proto tato čísla musíme brát s určitou rezervou a do budoucna by bylo zajímavé provést podrobnější analýzu takovýchto změn.

Nyní bych se zaměřila na jednotlivé roky a analýzu, ve kterých oblastech dosahuje země nejhorších a ve kterých nejlepších výsledků.

Tento index podle mého názoru dostatečně vysvětluje a ukazuje, ve kterých oblastech by měla pomoc zesílit, co pro daný stát je v současnosti nejdůležitější splnit. Ostatní vhodné nástroje k měření se zaměřují převážně pouze na určitou oblast a nepřikládají větší význam například ekonomické stránce a podobně. Z toho důvodu se domnívám, že pro aplikaci dalších kroků v zemi je důležité vzít v úvahu i jednotlivé složky Failed state Indexu.

7.4. Vývoj Failed state Indexu do roku 2005

Data do roku 2005, tedy vývoj v letech 2001 až 2004, jsou poměrně těžko získatelná. Jak potvrdil konzultant PhDr. Libor Stejskal⁶⁷, do této doby nebyla v médiích mise v Afghánistánu příliš publikována. První zmínky v českých médiích se týkají až roku 2005, kdy v zemi proběhla první svobodná volba prezidenta.

7.5. Failed state Index v roce 2005

Země	Celkem	I.1.	I.2.	I.3	I.4	I.5	I.6	I.7	I.8	I.9	I.10	I.11	I.12
1. Pobřeží Slonoviny	106,0	8,0	8,0	7,7	8,8	9,0	7,7	9,8	9,5	9,4	9,0	9,1	10,0

⁶⁷ podle ústního sdělení PhDr. Libora Stejskala (výzkumný pracovník a řízení projektů na Středisku bezpečnostní politiky, Centrum pro sociální a ekonomické strategie Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy (SBP CESES FSV UK), Celená ulice 20, Praha 1) dne 18. listopadu 2009.

2. Demokratická republika Kongo	105,3	9,0	9,4	9,0	7,0	9,0	8,0	8,0	9,0	9,1	8,7	9,1	10,0
3. Súdán	104,1	8,6	9,4	7,8	9,1	9,0	8,5	9,2	8,7	8,0	9,8	8,7	7,3
4. Irák	103,2	8,0	9,4	8,3	6,3	8,7	8,2	8,8	8,9	8,2	8,4	10,0	10,0
5. Somálsko	102,3	9,0	8,0	7,4	6,3	9,0	8,3	9,8	10,0	7,8	10,0	8,7	8,0
6. Sierra Leone	102,1	9,0	8,0	7,5	8,9	8,7	10,0	7,5	9,1	8,7	6,3	8,6	9,8
7. Chad	100,9	8,0	9,1	7,1	8,3	9,0	8,0	8,9	9,0	9,1	7,0	9,4	8,0
8. Jemen	99,7	7,8	8,0	6,4	8,2	9,0	8,8	9,8	9,3	6,4	9,0	9,4	7,6
9. Libérie	99,5	9,0	7,8	7,3	8,1	9,0	10,0	7,5	8,2	8,2	6,5	7,9	10,0
10. Haiti	99,2	8,8	8,0	7,7	3,4	9,0	8,1	9,4	9,8	8,7	7,8	8,5	10,0
11. Afghánistán	99,0	9,0	8,0	8,0	7,4	8,8	7,5	8,1	8,1	7,9	8,2	8,0	10,0

V roce 2005 skončil Afghánistán v hodnocení failed state Indexu na 11. pozici. Dosáhl celkového skóre 99 bodů, což znamená průměrně 8,25 bodů na jedno kritérium.

Nejhorší hodnocení získal v položce zahraniční intervence – to je samozřejmě dáno přítomností vojsk NATO na území země a v tomto kritériu bude dosahovat takovýchto výsledků, dokud budou vojska aliance přítomna na území. (I ostatní státy, na jejichž území zasahují jednotky NATO a OSN získávají v indexu v tomto bodě největší počet bodů).

V pořadí druhá nejhorší položka byla položka I.1 - rostoucí demografické tlaky. To je dáno nemožností všech skupin obyvatelstva zapojit se do všech možných běžných činností – nepaštunské obyvatelstvo, které je terorizováno paštuny. Také bychom zde mohli zahrnout nerovnoměrnosti v rámci jednotlivých teritorií v Afghánistánu, protože dochází k velkým nerovnostem v přístupu k pracovním místům, školství a podobně. Toto je ale položka, ve které by postupně mělo docházet ke zlepšování se zapojením mezinárodních provinčních rekonstrukčních týmů.

Nejlepšího výsledku dosáhla země v položce konstantní odliv mozků profesionálů, intelektuálů a politických disidentů, sice k němu i v tomto roce docházelo, ale asi ne ve velké míře, protože byla naděje, že situace spěje k lepšímu. Také v položce ekonomické, konkrétně týkající se ostrého ekonomického propadu, dopadla země relativně dobře.

U tohoto roku je však problematické říci, zda v položkách uspěla či ne, protože prozatím nemáme s čím srovnávat.

V tomto roce v zemi proběhly první prezidentské volby od začátku intervence západních mocností. Domnívám se, že ale neměly pozitivní vliv na další posilování země, protože vláda ani dodnes nenalezla efektivní nástroje k vládnutí.

7.6. *Failed state Index v roce 2006*

Země	Celkem	I.1	I.2	I.3	I.4	I.5	I.6	I.7	I.8	I.9	I.10	I.11	I.12
1. Súdán	112,3	9,6	9,7	9,7	9,1	9,2	7,5	9,5	9,5	9,8	9,8	9,1	9,8
2. Demokratická republika Kongo	110,1	9,5	9,5	9,1	8,0	9,0	8,1	9,0	9,0	9,5	9,8	9,6	10,0
3. Pobřeží Slonoviny	109,2	8,8	7,6	9,8	8,5	8,0	9,0	10,0	8,5	9,4	9,8	9,8	10,0
4. Irák	109,0	8,9	8,3	9,8	9,1	8,7	8,2	8,5	8,3	9,7	9,8	9,7	10,0
5. Zimbabwe	108,9	9,7	8,9	8,5	9,0	9,2	9,8	8,9	9,5	9,5	9,4	8,5	8,0
6. Chad	105,9	9,0	9,0	8,5	8,0	9,0	7,9	9,5	9,0	9,1	9,4	9,5	8,0
7. Somálsko	105,9	9,0	8,1	8,0	7,0	7,5	8,5	10,0	10,0	9,5	10,0	9,8	8,5
8. Haiti	104,6	8,8	5,0	8,8	8,0	8,3	8,4	9,4	9,3	9,6	9,4	9,6	10,0
9. Pákistán	103,1	9,3	9,3	8,6	8,1	8,9	7,0	8,5	7,5	8,5	9,1	9,1	9,2
10. Afghánistán	99,8	7,9	9,6	9,1	7,0	8,0	7,5	8,3	8,0	8,2	8,2	8,0	10,0
11. Guinea	99,0	7,5	7,2	8,1	8,4	8,0	8,0	9,1	9,0	8,1	8,1	9,0	8,5

Srovnání s rokem 2005:

- Zlepšení:
 - položka I.1 o 1,1 bodů, je to položka zahrnující rostoucí demografické tlaky, tady zlepšení příkládám zvýšení hustoty přístupu ke vzdělávání, pracovním nabídkám. Potvrzuje se předpoklad z předchozího roku, že by mělo docházet ke zlepšení u této položky
 - položka I.4 o 0,4 bodů, toto je položka představující konstantní odliv mozků profesionálů, intelektuálů a politických disidentů a dobrovolná emigrace střední třídy, i tady jsem v předchozím roce předpokládala zlepšení, což souvisí i s předpoklady bodu I.1 – přístup ke vzdělání, práci a základním potřebám k obživě. Také je důležité zapojení do jednotlivých sektorů hospodářství, v případě Afghánistánu představováno hlavně zemědělstvím.
 - položka I.5 o 0,8 bodu. Toto je položka zahrnující nerovnoměrný ekonomický rozvoj jednotlivých skupin uvnitř státu - i to je dáno

předchozími východisky – školství, zdravotnictví, menší vliv Talibánu a malý vliv na rozdělení obyvatelstva do určitých skupin.

- položka I.8 o 0,1 bodu – toto zlepšení je pouze nepatrné, jde o skupinu představující progresivní zhoršování přístupu k veřejným službám – lehké zlepšování mají na svědomí práce rekonstrukčních týmů na vytváření některých složek státního aparátu.

▪ Zhoršení:

- položka I.2 o 1,6 bodu - masivní pohyb uprchlíků nebo vnitřně dislokovaných osob – tento neúspěch přičítám zhoršení situace v některých místních částech země a dlouhé trvání mise.
- Položka I.3 o 1,1 bodu - tradice institutu krevní msty, skupinového násilí a skupinová paranoia

Vláda ani rok po volbách stále nenalezla recept, jak rozšířit moc mimo centrum – Kábul. Proto politické faktory, ale ani ekonomické nejsou ani nadále v lepší „kondici“.

Vývoj jednotlivých položek ilustruji na konci této kapitoly v grafech, na kterých je vidět, jak si v jednotlivých indikátorech země vede.

7.7. *Failed state Index v roce 2007*

Země	Celkem	I.1	I.2	I.3	I.4	I.5	I.6	I.7	I.8	I.9	I.10	I.11	I.12
1. Súdán	113,7	9,2	9,8	10,0	9,0	9,1	7,7	10,0	9,5	10,0	9,9	9,7	9,8
2. Irák	111,4	9,0	9,0	10,0	9,5	8,5	8,0	9,4	8,5	9,7	10,0	9,8	10,0
3. Somálsko	111,1	9,2	9,0	8,5	8,0	7,5	9,2	10,0	10,0	9,7	10,0	10,0	10,0
4. Zimbabwe	110,1	9,7	8,7	8,8	9,1	9,5	10,0	9,5	9,6	9,7	9,5	9,0	7,0
5. Chad	108,8	9,1	8,9	9,5	7,9	9,0	8,3	9,5	9,1	9,2	9,6	9,7	9,0
6. Pobřeží Slonoviny	107,3	8,6	8,3	9,8	8,4	8,0	8,9	9,5	7,9	9,2	9,6	9,3	9,8
7. Demokratická republika Kongo	105,5	9,4	8,9	8,8	7,6	9,1	8,0	8,3	8,7	8,9	9,6	8,6	9,6
8. Afghánistán	102,3	8,5	8,9	9,1	7,0	8,0	8,3	8,8	8,0	8,2	9,0	8,5	10,0
9. Guinea	101,3	7,8	7,4	8,1	8,3	8,5	8,5	9,6	8,9	8,6	8,1	9,0	8,5
10. Středoafrická republika	101,0	8,9	8,4	8,8	5,5	8,6	8,4	9,0	8,0	8,2	8,9	9,3	9,0
11. Haiti	100,9	8,6	4,2	8,0	8,0	8,2	8,4	9,2	9,0	9,1	9,3	9,3	9,6

V tomto roce se stále nedaří afghánské vládě rozšířit moc mimo Kábul, ovládá pouze 30% území, Talibán ovládá kolem 10-11% území.⁶⁸

V roce 2007 už nedochází ke zlepšení v žádné z položek indexu. Naopak, spíše se některé položky oproti výchozímu roku nadále zhoršují.

Ke stagnaci došlo v případě odlivu mozků a institutu krevní msty (I.4 a I.3) v případě sociálních faktorů, v případě ekonomických se ustálila položka nerovnoměrností mezi skupinami ve státě. Z politických faktorů se nezhoršovaly veřejné služby občanům, ani nedocházelo k výrazným porušováním lidských práv. Oproti předchozímu roku 2006 se ale výrazně snížil propad u migrační položky I.2, která v roce ze všech sledovaných dat dopadla nejhůře. I to je do budoucna pro Afghánistán pozitivní, protože pokud lidé překonají současné problémy ve své zemi, jsou dobře připraveni na budoucí život bez intervencí západních států.

Co se týče zhoršování situace, dochází k propadům u jednoho z ekonomických indikátorů – ekonomický propad. V tomto ohledu se domnívám, že bude ještě těžké dostat ekonomiku Afghánistánu do lepší kondice, hlavně proto, že důležité oblasti ovládají nadnárodní korporace, v jejichž zájmu není příliš investovat do dalšího rozvoje země.

7.8. Failed state Index v roce 2008

Země	Celkem	I.1	I.2	I.3	I.4	I.5	I.6	I.7	I.8	I.9	I.10	I.11	I.12
1. Somálsko	114,2	9,8	9,8	9,5	8,3	7,5	9,4	10,0	10,0	9,9	10,0	10,0	10,0
2. Súdán	113,0	9,0	9,6	10,0	8,8	9,3	7,3	10,0	9,5	9,9	9,8	9,9	9,9
3. Zimbabwe	112,5	9,7	9,0	9,5	10,0	9,6	10,0	9,5	9,6	9,8	9,5	9,3	7,0
4. Chad	110,9	9,1	9,2	9,7	7,8	9,1	8,3	9,7	9,4	9,5	9,8	9,8	9,5
5. Irák	110,6	9,0	9,0	9,8	9,3	8,5	7,8	9,4	8,5	9,6	9,9	9,8	10,0
6. Demokratická republika Kongo	106,7	9,6	9,2	8,8	7,9	9,0	8,3	8,3	9,1	8,9	9,6	8,6	9,4
7. Afghánistán	105,4	9,1	8,9	9,5	7,0	8,1	8,5	9,2	8,3	8,4	9,6	8,8	10,0
8. Pobřeží Slonoviny	104,6	8,4	8,3	9,5	8,4	8,0	8,5	8,9	7,8	9,0	9,2	8,9	9,7
9. Pákistán	103,8	8,0	8,6	9,5	8,1	8,8	6,2	9,5	7,1	9,5	9,6	9,8	9,1
10. Středoafrická republika	103,7	9,0	8,8	8,9	5,5	8,8	8,4	9,2	8,6	8,7	9,4	9,4	9,0

⁶⁸ podle údajů Národního zpravodajského úřadu USA – DNI, <http://www.dni.gov/>

11. Guinea	101,8	7,9	7,4	8,5	8,3	8,6	8,6	9,7	9,0	8,9	8,4	8,6	7,9
------------	-------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Rok 2008 byl rokem summitu NATO. Na tom se většina z přítomných shodla na navýšení počtu vojáků v Afghánistánu. Pozitivně je v tomto roce hodnoceno přijetí nového aktu, takzvané Strategické vize ISAF. Prostřednictvím tohoto dokumentu se Severoatlantická aliance přihlásila k pomoci s upevňováním pozice centrální vlády, hodlá se podílet na rekonstrukci země ve všech oblastech a především se bude snažit zapojit do zajištění bezpečnosti i další regionální aktéry, v první řadě Pákistán.⁶⁹ To se ale do budoucna stává neefektivní, protože v současnosti se Pákistán sám potýká se zvýšeným nárůstem teroristických útoků ze strany Talibánu a řeší silné vnitřní problémy a podle mého názoru není schopen se více zapojovat do pomoci sousednímu státu.

Podle údajů indexu dochází k velkému zhoršování u většiny položek, snad jen nedochází k přílivu migrace, což je dáno hlavně faktem, že se naopak vracejí uprchlíci z dřívější doby, země v okolí Afghánistánu nejsou ochotny přijímat další a v podstatě ani afghánští lidé nemají možnost najít vhodný stát, který by je přijal. Tento rok považuji za zlomový v obratu. Ačkoli se zdálo, že mise spěje k lepším výsledkům, rok summitu NATO nepřinesl pro zemi příliš pozitivního. Zvyšuje se nestabilita, centrální vláda ztrácí moc ještě více, než kdy předtím a mezinárodní spojenci, přestože avizovali navýšení kapacit vojáků, nemají dostatek finančních prostředků k naplnění těchto cílů. Také hlavní z aktérů pomoci – USA – mění svého vůdce z aktivního bojovníka, republikána George Bushe ml. na demokrata Baracka Obamu, který naopak avizuje při nástupu, že bude spíše stavy snižovat. Vše ovlivňuje také nastupující hospodářská krize, která zemím nedovoluje přinést do Afghánistánu dostatek finančních prostředků.

7.9. *Failed state Index v roce 2009*

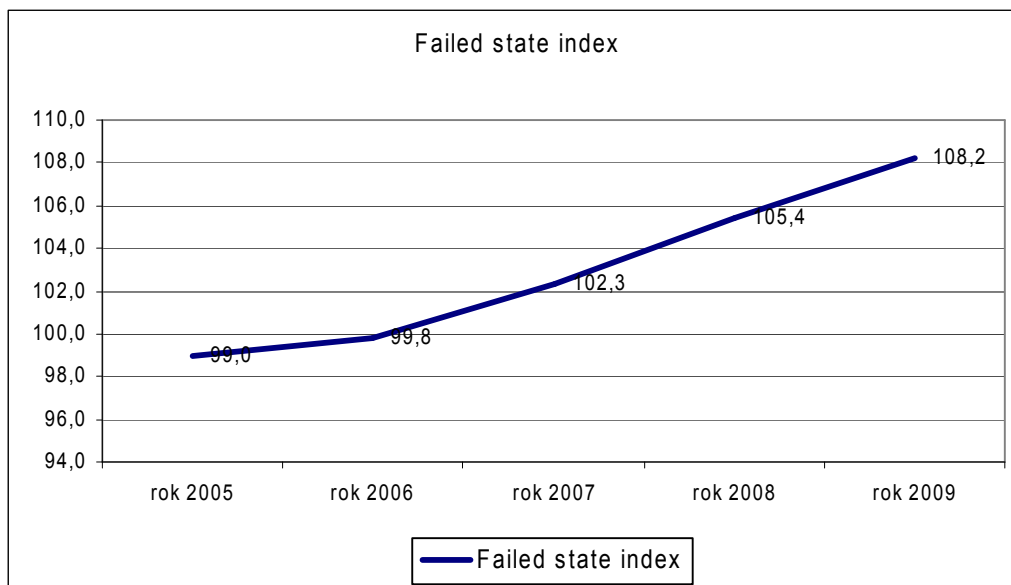
Země	Celkem	I.1	I.2	I.3	I.4	I.5	I.6	I.7	I.8	I.9	I.10	I.11	I.12
1. Somálsko	114,7	9,8	9,9	9,7	8,5	7,7	9,5	10,0	9,9	9,9	10,0	10,0	9,8
2. Zimbabwe	114,0	9,8	9,1	9,1	10,0	9,7	10,0	9,8	9,8	9,9	9,7	9,5	7,6

⁶⁹ článek Afghánistán potřebuje širší koalici, <http://just.blog.respekt.cz/c/33717/Afghanistan-potrebuje-sirsi-koalici.html>

3. Súdán	112,4	9,0	9,8	9,9	9,0	9,6	7,0	9,8	9,5	9,8	9,7	9,5	9,8
4. Chad	112,2	9,3	9,4	9,8	7,8	9,3	8,3	9,8	9,6	9,5	9,9	9,8	9,7
5. Dem.rep. Kongo	108,7	9,7	9,6	8,9	8,1	9,3	8,3	8,6	9,2	9,0	9,7	8,7	9,6
6. Irák	108,6	8,7	8,9	9,7	9,1	8,6	7,6	9,0	8,4	9,3	9,7	9,6	10,0
7. Afghánistán	108,2	9,3	8,9	9,6	7,2	8,4	8,3	9,8	8,9	8,8	9,9	9,1	10,0
8. Středoafř. republika	105,4	8,9	9,0	8,6	5,7	9,1	8,4	9,3	9,3	8,9	9,6	9,5	9,1
9. Guinea	104,6	8,5	7,1	8,2	8,6	8,9	8,7	9,8	9,2	9,0	9,4	9,2	8,0
10. Pákistán	104,1	8,3	8,6	9,6	8,3	8,8	6,4	9,1	7,5	8,9	9,5	9,6	9,5
11. Pobřeží Slonoviny	102,5	8,6	7,8	9,0	8,4	8,1	8,3	9,1	8,0	8,5	8,5	8,5	9,7

Dovolím si tvrdit, že výraznějšího posunu k lepšímu jsme se v roce 2009 nedočkali. Ani nová vláda, která byla zvolena 20. srpna, pravděpodobně nebude mít lepší výchozí pozici, než ta předchozí. Cesta za lepšími zítřky bude v Afghánistánu ještě dlouhá a trnitá. Současné hospodářské problémy, které sužují celý svět, zpomalí většinu projektů v zemi, takže do nejbližších dvou až tří let neočekávám výraznější změnu. Jediný posun zde vidím v roli regionálních mocností, které nemusí být zasaženy krizí natolik – například pomoc Indie nebo Číny, přesto se naskytá otázka, zda by o takovou pomoc měly státy zájem, obzvláště v případě Číny, která se vyznačuje politikou nevměšování se do cizích záležitostí.

7.10. Vývoj celého Failed state Indexu:

Jak je vidět z tohoto grafu, index se každoročně zvyšuje, v současnosti se oproti prvnímu měřenému období zhoršil o 9,3 %.

7.10.1. Hlavní neúspěchy, měřeno Failed state Indexem

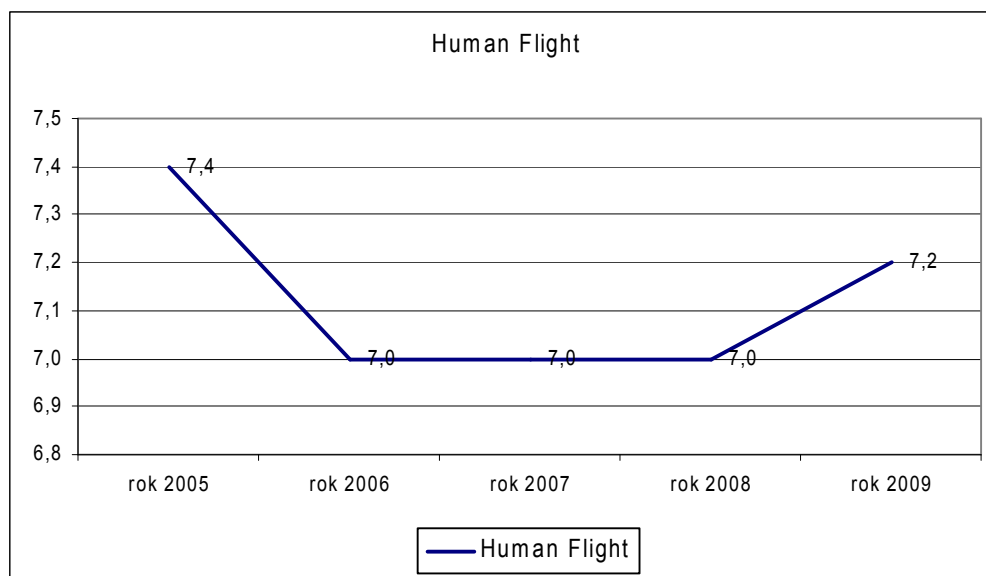
K největšímu propadu došlo u položek I.7 (Kriminalizace a delegitimizace státu) a I.10 (Bezpečnostní aparát jedná autonomně). Obě složky spolu do jisté míry souvisejí. Obě se týkají bezpečnosti ve státě, což je jedna ze slabin, kterou v současnosti mezinárodní společenství plánuje napravit. Jedná se hlavně o reformu policejních a vojenských složek, na které se podílí i český rekonstrukční tým v Logaru. Afghánistán a hlavně spojenecké bezpečnostní síly si nevedou dobře ani v položce I.3 - tradice institutu krevní msty, skupinového násilí a skupinová paranoia. U této položky jsem ale toho názoru, že nelze dojít k výraznému zlepšení, dokud v zemi nebude nastolen fungující a všemi lidmi uznávaný vládní režim. Celkově je tento neúspěch dán už přes století trvající „nesamostatností“ státu (nejdříve koloniální stát Velké Británie, po dekolonizaci jen období krátké samostatnosti a od 70. let 20. století datující se invaze sovětských vojsk, později nefungující státní systém a dnes je země pod naprostou kontrolou spojeneckých vojsk). Tady je vidět propojení s teoriemi zabývajícími se zhroucenými státy, protože většina těchto států má problém s udržením moci v rámci celé země – i v Afghánistánu je problém, že současná vláda sotva zasahuje do dění mimo provincii Kábul (hlavní město) a nezměnilo se to ani po srpnových volbách. Také se domnívám, že k důležitému posunu v zemi musí dojít v oblasti vnitřní bezpečnosti, ani zde prozatím není dosaženo optima – každopádně ale lze říci, že pokud afghánští muži budou mít nějakou práci, nebude potřeba zapojovat se do nejrůznějších teroristických nebo ozbrojených skupin a dojde k méně vyhroceným situacím, ohrožujícím bezpečnost a budoucnost země.

7.10.2. Hlavní úspěchy, měřeno Failed state Indexem

Významným posunem je dle mého názoru zlepšení v oblasti odlivu mozků (viz graf č.4). Domnívám se, že jakmile dojde ke stagnaci v této problematice, je to výrazným posunem k lepšímu. Vzdělání lidé a odborníci na nejrůznějších úrovních jsou pro každou zemi velmi důležitým faktorem pro bezpečné a hladké fungování země. Problém může do dalších let nastat, pokud se lehce rostoucí růst tohoto odlivu v roce 2009 neustálí a bude pokračovat. To je samozřejmě odvislé od toho, jak dlouho bude ještě mise pokračovat a od úspěchů nového prezidenta.

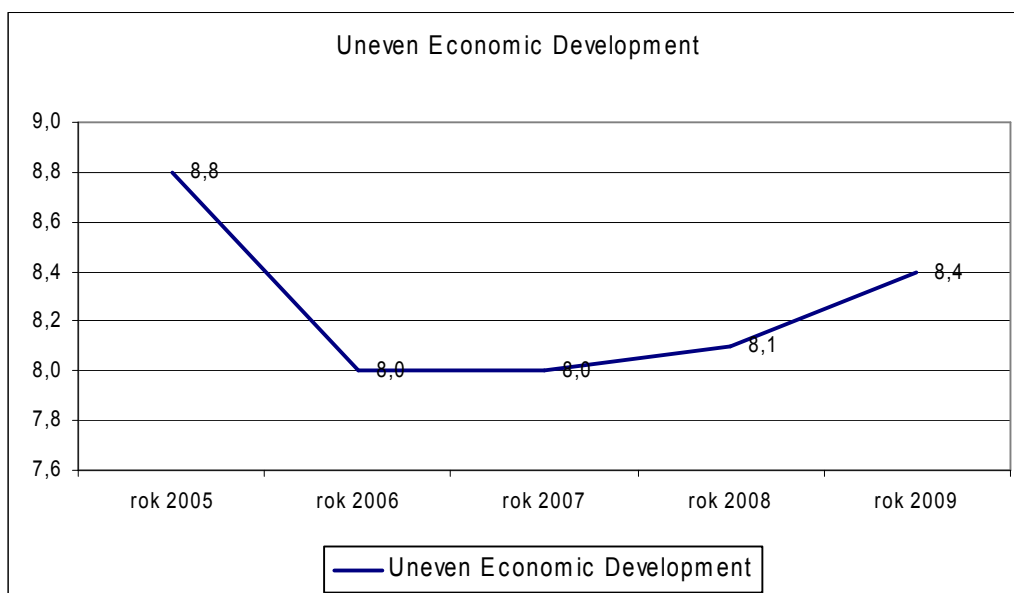
K mírnému zlepšení dochází i v oblasti nerovnoměrného ekonomického rozvoje uvnitř země (viz graf č.5). Tento posun přičítám zásahu spojeneckých sil a může být brán jako jeden z malých úspěchů. Myslím si, že se daří zajistit přístup ke vzdělávání dětí, i když ani zde nejde jednoznačně říci, že ve všech částech Afghánistánu je situace v optimu, ale daří se rozmístit školy v dostatečné míře. Zde vidím jediný problém do budoucna a to, aby se udržel tento přístup i po odchodu rekonstrukčních týmů a aby děti nebyly nuceny namísto školní docházky vydělávat peníze na obživu rodiny, tak jak tomu je v mnoha afrických zemích.

Graf č. 4

Zdroj: www.foreignpolicy.com a vlastní výzkum

Graf č. 5

Zdroj: www.foreignpolicy.com a vlastní výzkum

7.10.3. Problematické oblasti, bránící dalšímu pokroku

Současná situace v Afghánistánu je podle stati Slavomíra Horáka⁷⁰ determinována dvěma faktory z minulosti:

1. slabá státní struktura
2. permanentní chudoba Afghánistánu

„Zatímco v sousedních zemích státní moc, ať již lokálních vládců nebo koloniálních velmocí dokázala ovládat prakticky celá území daného státu a zavést zde víceméně funkční státní správu, v Afghánistánu se toto nikdy plně nepodařilo. Vedle příčin daných složitým reliéfem země, je nutno zmínit také rozpory na úrovni etnik, subetnických jednotek (klanů, kmenů) či vojenské a politické slabosti centrální vlády. Za nejúspěšnější období konsolidace státní moci v moderních dějinách Afghánistánu lze přitom považovat dobu pozdní vlády Záhira Šáha v 50. a zejména 60. letech 20. století. Tehdy sice nedocházelo k výrazným povstáním v provinciích, na druhou stranu se zde již objevily zárodky hnutí nejrůznějšího ideologického zabarvení, které měly do budoucna hrát významnou roli v destrukci Afghánistánu.“⁷¹

Domnívám se, že pozůstatek tohoto období je problémem příčin do současnosti.

⁷⁰ Horák, S.: Začarované kruhy afghánské, str. 3

⁷¹ Horák, S.: Začarované kruhy afghánské, str. 3

Druhým faktorem je podle Slavomíra Horáka permanentní chudoba.

Afghánská ekonomika je jedna z nejslabších na světě. „V roce 2001 existovalo v zemi cca 30 % gramotných, oficiální HDP na obyvatele reálně se pohyboval okolo 200 USD. O pět let později v roce 2006 se produkce na obyvatele zvýšila na cca 355 USD za rok, pokud ovšem započteme i příjmy ze stínové ekonomiky.“⁷² Příjmy ze stínové ekonomiky považují za další z poměrně důležitých negativních vlivů na ekonomiku. V případě Afghánistánu jsou tyto příjmy tvořeny převážně obchodem s drogami – opiem. Dalším z prvků je vysoká korupce v zemi.

K celkovému indexu je důležité poznamenat také důležitý faktor - a to prezidentské volby, které se uskutečnily v polovině roku 2009. Zhoršení indexu jako celku v roce 2009 bylo poměrně hodně ovlivněno těmito volbami a tudíž i zvýšeným počtem útoků ze strany Talibánu. Minulá a ani současná vláda Karzáiho příliš možností ovlivnit ekonomický vývoj v zemi nemá.

Afghánská ekonomika také nemá příliš možností dalšího rozvoje – technika je zastaralá, významnější plodiny a suroviny v zemi jsou ovládány nadnárodními korporacemi, které ale do budoucna podle předpokladů nepřinesou potřebné investice.

Bludný kruh ekonomický⁷³

Neschopnost vlády kontrolovat výběr daní a cel (oblasti kontrolované místními veliteli) → malý růst příjmů do státní pokladny → nelze financovat výdaje → podřadné platy ve státní správě → růst korupce ve státní správě → snížená podpory vládě → růst moci místních velitelů, včetně možnosti kontrolovat tok peněz dané oblasti → neschopnost vlády kontrolovat výběr daní a cel

Jak už jsem zmínila, schopnost dalšího pokroku je ovlivněna i nekontrolovaným obchodem s drogami.

Dynamika vývoje produkce narkotik za posledních 8 let								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Osetá plocha	82	8	74	80	131	104	165	193

⁷² Horák, S.: Začarované kruhy afghánské, str. 6

⁷³ Horák, S.: Začarované kruhy afghánské, str. 8

(tis. ha)								
Produkce (tuny)	3300	185	3400	3600	4200	4100	6100	8200
Podíl na světové produkci (%)	-	-	-	76	87	87	92	93
Podíl obyvatelstva zainteresovaného v produkci (%)	-	-	-	7	10	8,7	12,6	14,3
Podíl celkové orné plochy (%)	-	-	-	1,6	2,9	2,3	3,65	4,27

Zdroj: Horák, S.: Začarované kruhy afghánské, <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-2-2008/clanky/zacarovane-kruhy-afghanske.html>, cit. 29.7.2009

Z tabulky je vidět, že podíl na světové produkci se neustále zvyšuje, což určitě nepomáhá dalšímu vývoji. Měl by to být jeden z faktorů, které by měly jednotlivé rekonstrukční týmy řešit nejvíce.

7.11. Nástroj a jeho zhodnocení

Jak uvádí autoři Šmíd, Vaňura (2009), byl by tento index obtížně obhajitelným konceptem při kritice ze strany akademické veřejnosti, přesto musíme vzít v úvahu, že je v podstatě jediným konceptem, který se danou problematikou zabývá. Jde spíše o pracovní nástroj, díky kterému chtěli autoři dosavadní poznatky operacionalizovat a přiblížit prakticky i neakademickému prostředí.

7.12. Ostatní ukazatele měřící situaci v problematických zemích

7.12.1. 6 indikátorů vládnutí Světové banky

Světová banka vydává souhrn několika indikátorů, které by měly napomoci nahlédnout na stát z hlediska úspěšnosti vládnutí.

Mezi indikátory patří:

- Voice and Accountability – měří, do jaké míry mohou místní obyvatelé být zapojeni do voleb, dále jakou mají svobodu slova, shromažďování a zda jsou v zemi svobodná média
- Political Stability and Absence of Violence – měří pravděpodobnost, že vláda bude destabilizována nebo svržena neústavními, popřípadě násilnými prostředky, zahrnuje i domácí odboj a teroristy
- Government Effectiveness – posuzuje kvalitu veřejných služeb, armády, a míru jejich nezávislosti na politických tlacích, dále kvalitu formulace politických názorů a jejich implementace a kredibilitu vlády takovou politiku prosadit
- Regulatory Quality – schopnost vlády formulovat a realizovat politiky a omezení ve vztahu k rozvoji soukromého sektoru
- Rule of Law – měří do jaké míry ve státě fungují právo, soudy, jaká je míra kriminality
- Control of Corruption - měří jak jsou všechny složky ve státě vystaveny různým formám korupce od té nejmenší až po ohromné úplatky.⁷⁴

Domnívám se, že index je poměrně komplexní a dodává většinu informací potřebných pro zkoumání úspěšnosti státu, přesto jsem se rozhodla jej pro zkoumání pozice Afghánistánu nevyužít, protože Failed State Index shledávám za komplexnější analýzu problému, vzhledem k tomu, že zahrnuje také ekonomické otázky, které jsou v současné době velmi důležitým faktorem.

7.12.2. Human Development Index

„Index lidského rozvoje představuje jeden z pokusů, jak vyjádřit kvalitu lidského života (human well-being). Tento index je zveřejňován již od roku 1990 ve známé statistické publikaci „Zpráva o lidském rozvoji“ (Human Development Report), která je každoročně vydávána pod záštitou UNDP (United Nations Development Programme).“⁷⁵

Posuzuje tři úrovně kvality lidského života a to: lidské zdraví, úroveň vzdělanosti a hmotnou životní úroveň.

⁷⁴ <http://info.worldbank.org/governance/wgi/faq.htm>

⁷⁵ <http://www.cozp.cuni.cz/COZP-39.html>

Pro konstrukci HDI byly u jeho jednotlivých složek stanoveny následující fixní hodnoty minima a maxima:

- průměrná očekávaná délka života při narození: 25 let a 85 let
- gramotnost obyvatelstva staršího 15 let: 0 % a 100 %
- kombinovaný podíl populace z příslušné věkové skupiny navštěvující školy prvního, druhého a třetího stupně 0 % a 100 %
- hrubý domácí produkt na hlavu v paritě kup. síly \$100 a \$40 000

Pro složky HDI dále platí následující vztah:

$$HDI_i = (aktuální\ hodnota - minimální\ hodnota) / (maximální\ hodnota - minimální\ hodnota)$$

Index je poměrně rozsáhlý, přesto má pro mne také několik nedostatků, hlavně z hlediska obsažnosti a komplexnosti. Zahrnuje sice oproti indikátorům vládnutí i ekonomickou stránku, přesto postrádám hledisko politické.

Proto pro účely této práce volím analýzu Indexu Failed state.

8. ČÁST PÁTÁ – PŘÍPADOVÁ STUDIE: ČESKÁ MISE V AFGHÁNISTÁNU

V poslední části diplomové práce se budu zabývat českou misí v zemi a jejím zhodnocením silných a slabých stránek. Ještě než se dostanu přímo k misi, zmíním základní mezníky ve vývoji daného státu, které vedly k tomu, že od roku 2001 je v zemi trvale přítomno na několik tisíc vojáků a dalších příslušníků mise ISAF. Operace obnovy země se nazývá příznačně – Trvalá svoboda (v angličtině Enduring Freedom) – příznačně proto, že svoboda této zemi opravdu chybí už po několik desítek let.

8.1. Česká zahraniční mise v Afghánistánu

V této části nejprve nastíním, součástí kterých misí je česká zahraniční pomoc v Afghánistánu. Je důležité také zdůraznit rozdíl mezi operací spojenců nazvané Trvalá svoboda a misí ISAF pod vedením NATO.

Zdroj: http://www.nato.int/isaf/docu/epub/pdf/isaf_placemat.pdf

8.1.1. Operace Trvalá svoboda

Operace Trvalá svoboda (Operation Enduring Freedom) začala jako vojenská reakce na teroristické útoky z 11. září 2001. Byla zahájena Spojenými státy a Velkou Británií právě v Afghánistánu.⁷⁶ V současné době se této koaliční vojenské operace účastní více než 20 zemí, většina z nich jsou členové Severoatlantické aliance. Operace se účastní kolem 50 tisíc příslušníků pozemních sil, letectva a námořnictva. Rovněž Vláda České republiky schválila 12. prosince 2001 návrh na vyslání jednotky radiační, chemické a biologické obrany jako součást operace Trvalá svoboda. Účast České republiky na protiteroristické operaci Trvalá svoboda měla velký politický a mezinárodní význam.⁷⁷

8.2. Operace ISAF (*International Security Assistance Force*)

Mise ISAF započala svoji práci v Afghánistánu roku 2001 na základě mandátu Organizace spojených národů. Primárním úkolem sil ISAF na území Afghánistánu je přispívat k vytváření bezpečného a stabilního prostředí pro další mírový rozvoj země. Síly ISAF podporují proces odzbrojení, demobilizace a reintegrace a národní protidrogovou politiku afghánské vlády.

„Cílem operace ISAF (International Security Assistance Force) je pomoc afghánské vládě při zajišťování bezpečnosti a stability v zemi tak, aby se z Afghánistánu stal suverénní a samostatný stát, pevně kontrolující svoje území.

K tomuto stanovému úkolu, který si klade za cíl rozvoj a bezpečnost slouží Provinční rekonstrukční týmy, kterých je nyní v Afghánistánu celkem 26. Provinční rekonstrukční týmy obsahují v mnoha případech civilní součást. V případě ČR se jedná o tým osmi specialistů, kteří jsou řízeni Ministerstvem zahraničních věcí (MZV) a spolupracují s Armádou české republiky (AČR). Úkolem PRT je posilovat

⁷⁶ Další země zahrnuté do operace Trvalá svoboda: Irák, Džibuti, Eritrea, Etiopie, Keňa, Somálsko, Súdán, Seychely, Irán, Pákistán, Afghánistán, Kyrgyzstán, Kazachstán, Turkmenistán, Uzbekistán, Tádžikistán, Egypt, Jordánsko, Saudská Arábie, Jemen, Omán, Spojené arabské emiráty, Katar, Bahrajn, Kuvajt

⁷⁷ Marek, J.: Afghánistán, str. 92

bezpečnost a stabilitu, pomáhat finančně a organizačně s rekonstrukcí válkou a konfliktem poničené země.⁷⁸

V současné době působí v 31 provinciích Afghánistánu celkem 26 rekonstrukčních týmů včetně českého. Vedoucími zeměmi jsou Kanada, Německo (2), Španělsko, Maďarsko, Itálie, Litva, Nizozemsko, Norsko, Nový Zéland, Švédsko, Turecko, Velká Británie a USA (12).⁷⁹

Mnohonárodních operací na území Afghánistánu se Armáda České republiky účastní od dubna 2002, kdy zde postupně začaly působit 6. polní a 11. polní nemocnice, pyrotechnici a další vojenští specialisté.

Úkolem kontingentu bylo především zdravotnické zabezpečení pro příslušníky mezinárodních sil ISAF a poskytování humanitární pomoci pro obyvatele Afghánistánu. V roce 2002 však působení 6. polní nemocnice v Afghánistánu skončilo. V únoru 2007 schválila vláda ČR návrh na vyslání nového kontingentu AČR na území Afghánistánu.

Od roku 2003 velí jednotkám ISAF NATO. Provinční rekonstrukční týmy NATO rozšiřují v rámci svého působení v misi ISAF působnost mimo afghánské hlavní město Kábul a jeho bezprostřední okolí. Nyní jednotky ISAF operují ve většině afghánských provincií. Jejich úkolem je především zajištění bezpečnosti oblasti, ochrana mezinárodních jednotek a spolupráce s místními obyvateli i afghánskou vládou.⁸⁰

Podle posledních údajů máme v Afghánistánu v provincii Logar 288 vojáků + 12 civilistů a v provincii Kábul 71 účastníků mise.⁸¹ 23. února 2010 do Logaru zamířil v pořadí již pátý kontingent našich vojáků a civilních expertů.⁸²

Česká republika dává na rozvojové projekty v afghánské provincii Lógar ročně 80 miliónů korun.⁸³

⁷⁸ www.vlada.cz, TÉMA: Provinční rekonstrukční tým České republiky ISAF, provincie Lógar, Afghánistán, 19.6.2008 (cit. 13.7.2009)

⁷⁹ www.natoaktual.cz: Historická mise, zajímavosti

⁸⁰ Rubin, B.: *Saving Afghanistan*. Foreign Affairs

⁸¹ podle údajů MZV, www.mzv.cz, aktualizováno k 26.4.2010

⁸² Ministerstvo obrany, www.army.cz, aktualizováno k 26.4.2010

⁸³ http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/podkuzi/_zprava/598671

8.2.1. Úkoly mise PRT Logar

Hlavním cílem projektů českého provinčního rekonstrukčního týmu v Logaru je podpora rozvoje v oblasti ekonomické a sociální, v oblasti vládnutí, právního státu a lidských práv a v oblasti bezpečnosti.

Konkrétně PRT v Logaru podporuje:⁸⁴

- bezpečnost a dobré vládnutí – opraveno 5 silničních checkpointů pro Afghánskou národní policii, zvyšuje se bezpečnost distriktních center, podílí se na stavbě provinčního vězení.
- školství - opravují a staví se školy pro více než 12 tisíc logarských dívek a chlapců
- rozvoj infrastruktury - prováděn průzkum a územní řízení pro více než 70 kilometrů silnic v celém Logaru, opravováno 12 mostů
- zdravotnictví – účastníci mise opravili a zvýšili kapacitu dvou nemocnic, dodávají solární panely do zdravotnických zařízení, pro kvalitnější dopravu pacientů PRT poskytl sedm sanitek
- zemědělství - podpora zpracování zemědělských produktů (rekonstrukce mlékáren, dodávky nádob na mléko, dodávky kvalitních osiv), pořádání školení pro logarské farmáře
- rekonstrukci vodních zdrojů a zavlažovacích systémů - vůbec největším projektem v Logaru je celková revitalizace přehrady Surchab, dále tým opravuje jezy a zavlažovací kanály
- ženská práva - podpora postavení žen v Logaru, pomoc s organizací Dnů žen
- nezávislá média - podpora budování kapacit v logarských médiích, materiální podpora rozhlasové stanice

Úkolem českého, a nejen českého, ale všech provinčních rekonstrukčních týmů není místní lidi něco učit, ale důležité je zainteresovat je do celého procesu, pomoci jim hlavně finančně a vrátit zaběhlé procesy – například zemědělské zvyklosti – do starých kolejí.⁸⁵

⁸⁴ webové stránky PRT v Logaru, <http://www.mzv.cz/prtlogar/cz/projekty/index.html>

⁸⁵ Václav Pecha, rozhovor na ČT24, <http://www.ct24.cz/textove-prepisy/48632-rok-v-afghanistanu-je-maximum-rika-vaclav-pecha/>

Bludný kruh vojsk NATO:⁸⁶

Málo vojsk ISAF v. velká očekávání místní populace → nemožnost rozšířit areál působení do regionů (extenzivně i intenzivně) → absence dlouhodobé strategie v regionech a dlouhodobé práce s místní populací → slabé výsledky pro místní populaci → zklamání místní populace → možný růst sympatií k Tálibánu a jiným místním protivládním hnutím (zajištění základní bezpečnosti) → potřeba mnohem většího počtu vojsk v. neochota mezinárodního společenství poskytnout další jednotky → málo vojsk ISAF na místech

Potřeba nových vojáků pro mise v Afghánistánu → obava evropských vlád z vlastních ztrát → požadavky evropské veřejnosti na stažení vojsk z Afghánistánu → politická prohra evropských vlád → málo vojáků pro Afghánistán (a jakýkoliv další region) → nevyřešení situace v Afghánistánu → dlouhodobě odchod ze země s matnými výsledky

⁸⁶ Horák, S.: Začarované kruhy afghánské, str. 15

8.3. SWOT analýza české mise v Afghánistánu:

A Úspěšné realizované projekty v oblasti bezpečnosti a vzdělávání Úspěšné rekonstrukce dopravní infrastruktury, vodního hospodářství, výstavba škol a zdravotnických zařízení Prozatím malý počet zranění a úmrtí Dobré technické zázemí	B Nejistota spjatá s nejistou politickou situací v ČR Zhoršení bezpečnostní situace v posledních měsících Ještě větší prohloubení finanční krize a s tím spjatý nedostatek finančních prostředků
C Realizace dalších projektů v oblasti policie a vojenských sil Větší zapojení místního obyvatelstva do projektů Boj s drogovými kartely v zemi Pozitivní mediální obraz Budoucí investice v Afghánistánu Vláda Baracka Obamy	D Zhoršení bezpečnostní situace Velký počet úmrtí a zranění českých vojáků nebo civilistů Nedostatek finančních prostředků na uskutečnění základních cílů Stahování jednotek Politické hrozby s novou českou vládou Příliš dlouhé působení mise a vyčerpání finančních prostředků Negativní mediální obraz Vláda Baracka Obamy

Vysvětlivky:

A – silné stránky

B – slabé stránky

C – příležitosti

D – hrozby

8.3.1. Silné stránky

- Úspěšný výcvik Afghánské národní policie a Afghánské národní armády – české jednotky se poměrně zdárně vypořádaly s výcvikem budoucí národní obrany země. Jak mi potvrdil konzultant Martin Pospíchal, ve většině případů se dařilo vojáky a policisty zvládnout, naučit je základním dovednostem, zajistit podmínky pro výkon funkcí. Jediným problémem stále zůstává Talibán, který je mnohem silnější, hlavně díky podpoře ze strany Pákistánu a daří se mu tak proti těmto jednotkám bojovat.
- Úspěšné realizované projekty v oblasti bezpečnosti a vzdělávání – český tým na území několika provincií zahájil výstavbu škol, i zde je však problém s hnutím Talibán, které zasaňuje místní obyvatele například požáry těchto škol, protože jsou stavěny západními mocnostmi.
- Úspěšné rekonstrukce dopravní infrastruktury, vodního hospodářství, výstavba škol a zdravotnických zařízení
- Prozatím malý počet zranění a úmrtí – v Afghánistánu byl zabit za celou dobu působení pouze jeden voják českého kontingentu, což se dá ohodnotit velmi pozitivně, hlavně v ohledu na ztráty ostatních zemí, což je ale obtížně kvantifikovatelné vzhledem k personálnímu obsazení ostatních misí.
- Dobré technické zázemí – česká vláda na své operace v zahraničí nakoupila poměrně vyspělou techniku, která se pořád inovuje a přicházíme se stále novým vybavením, což může být jistá konkurenční výhoda oproti jiným státům. Otázkou zde ale tvoří také cena a netransparentnost některých výběrových řízení na tuto techniku, která celou tuto pozitivní stránku poměrně hatí.
- Celkový počet realizovaných projektů - Podle dokumentu Afghánistán⁸⁷ České televize minulý PRT tým v zemi realizoval 14 nových projektů, za jeho působení pokračoval v 43 rozpracovaných a dalších 15 projektů bylo připraveno k realizaci.

⁸⁷ <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/208411034000356-afghanistan-2008-logar/>> , cit. 2009-4-

8.3.2. Slabé stránky

- Nejistota spjatá s nejistou politickou situací v ČR – „Působení ČR v Afghánistánu nemá žádnou konkrétní oporu ve stávajících strategických dokumentech – ani v bezpečnostní, ani ve vojenské strategii. I díky tomu mohly na poslední chvíli proběhnout (a do budoucna opět mohou) značně vyhocené a politickým kšeftováním poznamenané spory o vyslání uvedených sil a prostředků.“⁸⁸ Politické tlaky velmi umocnila a umocňuje současná politická situace, kdy ministři obrany se často střídají a Parlament není schopen rozhodnout o nějaké kompaktnější a dlouhodobější strategii.
- Příliš drahá mise – za celé trvání české mise v Afghánistánu bylo vynaloženo 2,6 mld. Kč (údaje do roku 2008), pro srovnání na misi SFOR jsme vydali 2,7 mld. Kč a na misi KFOR 5,5 mld. Kč.⁸⁹ Z toho vyplývá, že prostředky naopak nejsou zas tak závratné oproti jiným misím, přesto tato částka není určitě malá.
- Zhoršení bezpečnostní situace v posledních měsících – v poslední době se množí útoky talibánců na spojenecká vojska, dále také dochází ke zvýšené agresi v sousedním Pákistánu.
- Ještě větší prohloubení finanční krize a s tím spjatý nedostatek finančních prostředků
- Výsledky dalšího summitu NATO

8.3.3. Příležitosti

- Realizace dalších projektů v oblasti policie a vojenských sil
- Větší zapojení místního obyvatelstva do projektů – západní mise by se měly zaměřit také na to, naučit místní lidi, jak zacházet s prostředky v okamžiku, kdy už tam jednotlivé kontingenty nebudou, jakým způsobem se dají peníze od donorů získat, jak je administrovat. S tímto učením se ale musí začít odspodu, to znamená už ve školách, kde je potřeba děti učit tomu, že ne vše dostanou zadarmo, ale musí si peníze získat prací, vlastní iniciativou, naučit je nebát se

⁸⁸ Stejskal, L.: Mise České republiky v Afghánistánu: Zkouška nových rozměrů, *Vojenské rozhledy*. 2009, č. 4, 2009, str. 105

⁸⁹ Karaffa, V., Balabán, M., Rašek, A.: Vývoj bezpečnostní politiky a strategie ČR v období 1990-2009. *Vojenské rozhledy*. 2009, č. 4, s. 15

riskovat. Afghánistán je země hodně závislá na zemědělství a proto by se projekty měly zaměřit na to, aby lidé uměli efektivně zacházet s vlastními zdroji. Problémem Afghánců je zastaralý školský systém, proto by se mělo přijít také s iniciativou, jakým způsobem budoucí generace naučit hospodařit s málem, které jim jejich země dává.

- Boj s drogovými kartely v zemi
- Pozitivní mediální obraz
- Budoucí investice v Afghánistánu – v budoucnu by mělo české Ministerstvo průmyslu a obchodu pracovat také na rozvoji přímých zahraničních investic v této zemi, což pomůže nejenom k určité náhradě nákladů vložených do této mise, ale i české ekonomice a podnikatelským subjektům. Tím částečně odpovídám také na jednu z výzkumných otázek, které jsem si v úvodu položila – jaké cílové skupiny mají největší zájmy v Afghánistánu – je to bezesporu hlavně skupina nejrozličnějších nadnárodních firem, národní ekonomiky ale i malí národní investoři.
- Kompaktnost a realizovatelnost projektů – jak potvrzuje Libor Stejskal v článku ve *Vojenských rozhledech* č. 4, výhodou českého PRT na rozdíl od například amerického je, že při realizování projektů v Afghánistánu mají čeští vojáci a civilní pracovníci volnější ruku a nestává se tak, že do projektů se někdy pouští bezhlavě jen proto, aby vykazali nějakou činnost. „Mnozí zahraniční aktéři v Afghánistánu jsou pod výrazným tlakem na plynulé a pravidelné utrácení svěřených prostředků, díky čemuž musí často realizovat i ukvapené, nefunkční či neudržitelné projekty.“⁹⁰

8.3.4. Hrozby

- Zhoršení bezpečnostní situace – v případě negativního vývoje po proběhlých prezidentských volbách
- Velký počet úmrtí a zranění českých vojáků nebo civilistů – prozatím česká armáda přišla „pouze“ o jednoho vojáka, pokud by vývoj probíhal i nadále

⁹⁰ Stejskal, L.: Mise České republiky v Afghánistánu: Zkouška nových rozměrů, *Vojenské rozhledy*. 2009, č. 4, 2009, str. 103

stejně, není se čeho obávat. Bohužel ale moc Talibánu je stále velká a dá se očekávat nárůst útoků proti koaličním jednotkám.

- Nedostatek finančních prostředků na uskutečnění základních cílů a stahování jednotek – jak už jsem popsala ve slabých stránkách, je to jedna z hrozeb celé mise a budoucí česká vláda by se měla zaměřit primárně v bezpečnostní oblasti na budoucí vizi českého působení – současné dohady a různé politické kauzy rozhodně našim vojákům a pracovníkům mise nepřidávají na jistotě a ohrožují navíc náš obraz ve světě.
- Politické hrozby s novou českou vládou – za dobu psaní této práce se vláda změnila dvakrát, další změna nás čeká po volbách v květnu 2010, takže je velmi těžké v současné době stanovit, jak to bude vypadat s českou misí po volbách, protože za předpokladu, že vyhraje levice, se dá očekávat stažení části vojáků, možná i některých specializovaných odborníků, což nepochybně celý potenciální úspěch zbrzdí, ne-li zcela zhatí. Současná vláda navíc byla u moci příliš krátce na to, aby dokázala cokoli změnit.
- Příliš dlouhé působení mise a vyčerpání finančních prostředků – tento problém souvisí s nastíněným problémem ohledně politické situace.
- Negativní mediální obraz – podporovaný nejružnějšími skandály, se kterými se Armáda ČR v poslední době potýká, například kauza vojáků s helmami se znaky SS, která byla nafouknuta do obrovských rozměrů a bylo jí věnována poměrně hodně času v hlavních zprávách všech informačních kanálů, nebo kauza s vozidly Dingo 2, které jsou nakonec pro naše jednotky nepoužitelné a Armáda za ně vydala nemalé prostředky. A to je jen malý výčet z toho, co média na Afghánistán „vyzdvihují“, podle mého názoru by se větší pozornost měla věnovat lepšímu PR celé mise.
- Přílišná závislost místních na pomoci – problém, s kterým se potýkají všechny PRT v oblasti – místní lidé už si zvykli na pomoc, která od některých týmů byla někdy až automatická a nyní nejsou schopni samostatně fungovat bez pomoci.
- Problémem místního obyvatelstva je podle kapitána Šandy⁹¹ také otázka, zda místní vůbec „naši“ pomoc chtějí. Zdejší obyvatelé podle něj stále žijí na úrovni 17. století a je pro ně zásadní zajištění pouze základních potřeb na daný den,

⁹¹ e-mailová komunikace s kapitánem Šandou ze dne 2.12.2009

neohlíží se na budoucnost svoji, a už vůbec ne na budoucnost svých dětí nebo dalších generací, což velmi brzdí snahy všech spojenců.

- Vláda Baracka Obamy – Barack Obama poměrně dlouhou dobu nezveřejnil, jaké jsou jeho další záměry v oblasti, až na počátku prosince 2009 zveřejnil další postup. Ten je dle mého názoru příliš alibistický a nereálný, přestože zvýší počet vojáků a rozhodne se tak zlikvidovat teroristickou skupinu al-Káida, tak do tří let se v zemi nepodaří uklidnit situaci do takové míry, aby si byli místní schopni sami vládnout.

„Celkově lze dosavadní činnost a výsledky českého PRT hodnotit ve dvou odlišných kontextech. V pohledu zblízka – na práci PRT jako takovou – jsou výsledky velmi dobré, na čemž se neformálně shodují i odborníci v různých pozicích v Afghánistánu, Bruselu i jinde. Pokud se však díváme na celkovou situaci Afghánistánu, pak je vliv jednotlivých PRT (včetně českého) na vývoj v zemi spíše nepřesvědčivý.“⁹²

8.4. Kdo vlastně má zájem na fungování-nefungování afghánského státu?

Po celou dobu zkoumání otázek ohledně Afghánistánu jsem si kladla otázku, proč vlastně světové společenství tento poměrně málo významný stát kdesi v horách a nehostinných podmínkách zajímá?

Jako příklad jsem si vzala Irák, kde proběhla podobná intervence ze strany mezinárodního společenství, bohužel však bez mandátu OSN. Americkému prezidentovi G. Bushovi bylo v případě Iráku vyčítáno, že zásah nebyl oprávněný, navíc nepodložený dodnes žádnými důkazy o existenci jaderných zbraní a bylo poukazováno na to, že je země velmi bohatá na nerostné suroviny a tak je pro Američany z tohoto hlediska lehkou a levnou kořistí. V této souvislosti mě tedy napadá, proč Afghánistán?

⁹² Stejskal, L.: Mise České republiky v Afghánistánu: Zkouška nových rozměrů, *Vojenské rozhledy*, 2009, č. 4, 2009, str. 104

Při zkoumání tohoto problému se musíme vrátit do historie. Afghánistán je sousedním státem Pákistánu, se kterým už po desetiletí USA udržují pozitivní vztahy. Afghánistán má a měl pro většinu velmocí, které se o jeho ovládnutí snažily, ať už Rusové, Britové, nebo nyní Američané, velmi strategickou polohu. Odbornice na Afghánistán Věra Veselá uvádí v rozhovoru pro Mezinárodní politiku⁹³, že: „neustálý vnitřní boj o přerozdělení moci umožňuje finanční podpora velmocí a zemí v regionu, které tím sledují vlastní zájmy, a místní vládcí tak mají jen velmi malou motivaci či prostor věnovat se vládnutí ve smyslu řízení a rozvoje společnosti. To pak vytváří začarovaný bludný kruh, ve kterém je afghánská společnost dodnes a je otázka, kde tento kruh rozetnout.“

Velký vliv v minulosti měl podle Veselé také fakt, že v době bojů v Iráku se spojenci na Afghánistán zaměřovali v menší míře a docházelo tak k postupnému sílení moci Talibánu.

Z tohoto hlediska je patrné, že zájem v Afghánistánu nemají pouze Spojené státy, pro které je země dalším strategickým místem v „boji“ proti čínské nadvládě v regionu, ale i **Pákistán**. Ten využívá afghánské bojovníky k posílení své moci, zároveň je pro ně země strategická v boji s Indií o území Kašmíru, o které vedou spory už několik desítek let. „Snem tajných zpravodajských služeb v Pákistánu, ale i jeho armády, byl vždy kooperující a spřátelený Afghánistán, který by zajišťoval strategickou výhodu a pomoc při konfliktu s Indií. Pokud by totiž země navzájem nespolupracovaly, znamenalo by to pro Pákistán obklíčení z obou stran – z jedné Indií, z druhé Afghánistánem.“⁹⁴

To se podle autora článku Martina Nováka částečně daří, Indie se snaží s vládou afghánského prezidenta udržovat dobré vztahy a tak dochází k boji mezi oběma o toto strategické území a je otázkou do budoucna, kam až může vést.

Vrátila bych se ještě k zájmům Spojených států. Je velmi sporné určit, co vlastně mohou mít Američané za zájmy v tomto regionu, kromě zmíněné výhody v boji proti nadvládě Číny? Američané vždy uplatňovali hlavně ekonomické zájmy, rozvoj projektů sice něco stojí, ale do budoucna přinese zisky spíše jim, než samotným afghánským obyvatelům, kteří sice relativně na tom budou lépe, pokud by však byli dostatečně silní a zvládli tohle vše sami, dokázali by se určitě z hlediska

⁹³ Mezinárodní politika č. 11-12/2009, str. 39-40

⁹⁴ Novák, M.: Mezinárodní politika č. 11-12/2009, str. 32

ekonomických podmínek dostat mnohem dále. Podle jednoho z konzultantů, který si ale nepřál být uveden, „Američané potřebují mít neustále mimo svoje teritorium určitý počet vojáků, je to už od druhé světové války pořád, ať už to byla Korea, Vietnam, Irák, Kosovo, nebo Afghánistán.. Díky tomu totiž funguje ještě ekonomika USA, protože ve válkách jsou zainteresovány stovky firem, navíc v době krize by s vojáky nebylo co dělat, a tak je jednodušší je poslat někam do války.“ Tento názor je sice velmi kontroverzní, když se ale nad ním zamyslíme, je určitě pravdivý. Zainteresovanost amerických firem ve válkách je faktem už několik desítek let. Dalším faktem je, podle konzultanta také to, že Američané na svých základnách spotřebovávají pouze vlastní dovezené statky a nijak tedy nepodporují rozvoj místních ekonomik.

Abych tedy shrnula největší aktéry, kteří mají zájem na vyřešení - nevyřešení afghánského konfliktu, jsou to převážně Spojené státy americké, Pákistán a Indie. Jako další bych určitě zmínila Čínu, dále pak země, které jsou ve vleku se Spojenými státy, tedy EU, Japonsko a další. Pokud se nezaměříme na tento problém z hlediska států, pak jsou to určitě nejrozumnější firmy, které hledají v Afghánistánu potenciál pro uskutečnění investičních záměrů, dále pak různé seriózní i nesoriozní nevládní organizace, teroristické organizace po celém světě. Abych ale nekřivdila, najdou se i různé organizace nebo státy, které jdou do Afghánistánu čistě proto, aby zemi pomohli postavit se na vlastní nohy a čelit problémům dnešní doby. Z těch českých se nejvíce v Afghánistánu angažuje například organizace při České televizi – Člověk v tísní.

9. ZÁVĚR

Mise v Afghánistánu je jedním z nesložitějších úkolů, do kterých se mezinárodní společenství zapojilo v poslední době. Tisíce vojáků přijíždějí každoročně do země, aby pomohli vyřešit složitou situaci, která už od roku 2001 zemi sužuje. Mezinárodní jednotky se musí potýkat s obrovskými ztrátami na lidských životech a bohužel ztrátami, kterým nelze jednoduše zabránit. Ačkoli je česká mise v zemi přes devět let, prozatím máme naštěstí pouze jednoho mrtvého vojáka, v tomto ohledu se dá mluvit o obrovském štěstí. Britské, kanadské, ale hlavně americké jednotky hlásí týdně jednotky až desítky mrtvých. Přestože se táhne mise už téměř deset let, stále nespěje ke zdárnému konci. Naopak někteří ze zúčastněných tvrdí, že bude trvat ještě desítky let, než bude Afghánistán jako stát schopen fungovat zcela samostatně bez cizí pomoci. Možná i zde je otázkou, jestli někdy i k tomuto dojde.

Cílem mé diplomové práce bylo potvrdit hypotézu, že ačkoli se zdá, že mise byla a bude úspěšná, není tomu ve skutečnosti tak. Tento můj předpoklad se potvrdil při zkoumání vývoje Failed state Indexu a jako zlomový rok se ukázal rok 2008, od kterého dochází k permanentnímu zhoršování stavu. Na vývoji let 2005 – 2009 jsem ukázala, že s pomocí tohoto indexu můžeme vysvětlit některé anomálie, které se v zemi dějí. Index může mít určitě spoustu odpůrců ze strany akademické veřejnosti, přesto je v současnosti jediným nástrojem, který danou problematiku řeší. Jako problém při zkoumání tohoto indexu shledávám také fakt, že nelze jednoznačně stanovit, zda jde o malé nebo zásadní zhoršení, pokud roste daná položka například o 0,1 bodu nebo 0,5 bodu. V tomto případě by určitě pomohla velmi důkladná znalost problému, kterou lze jen těžko z Prahy vyřešit, ale určitě může být zajímavým tématem pro akademickou veřejnost, pokud se tomuto tématu bude v budoucnu věnovat.

Tato diplomová práce má být jednak přehledem úspěchů a neúspěchů v obnově země jako celku, a jednak přehledem úspěchů české mise v zemi. Jako teoretický základ jsem použila vysvětlení pojmu zhroucených států a teoretických přístupů k nim. Afghánistán totiž splňuje v podstatě všechny charakteristiky zhrouceného státu, vymezené v úvodu práce. Znovu v tuto chvíli připomenu předpoklady potřebné pro fungování státu, jak je v díle *Promoting Effective States* nastínili autoři Maass a Mephram. „Fungující státy jsou ty, které jsou schopny kontrolovat vlastní území, mají otevřené, zodpovědné a všeobjímající politické instituce, vzkvétající ekonomiku, nízkou

úroveň korupce, jsou nezávislým právním státem a odhodlány zvládnout chudobu a diskriminaci.“

Domnívám se, že Afghánistán nesplňuje ani jednu z výše uvedených charakteristik. Po kapitole zabývající se problematikou zhroucených států jsem uvedla část, která představuje základní čtyři teoretické přístupy k řešení problému takovýchto států. Jsou to čtyři přístupy, z nichž pouze dva jsem shledala jako použitelné pro řešení situace ve sledované zemi. Jsou to peacebuilding a částečně realismus, podle mého výzkumu se ale v současné situaci jako jediný vhodně aplikovatelný jeví peacebuilding. Mezinárodní společenství také tento prvek hojně používá pro řešení konfliktů podobných tomu, co vidíme v Afghánistánu. Přesto se ale ukazuje, že není žádný univerzální přístup, jehož použitím bychom docílili velké změny. NATO, OSN a různé nevládní organizace zabývající se pomocí Afghánistánu tak budou muset ještě projít velkou zkouškou, než budou moci považovat tuto misi za skutečně skončenou a úspěšnou.

V části třetí, která přibližuje hodnocení této mise, se mi podařilo zjistit, že za krizový rok, který oddaluje úspěch mise, můžeme považovat rok 2008. V něm totiž došlo k propadu u několika indikátorů Failed state Indexu. Nedaří se stabilizovat jak politickou situaci, tak situaci na poli ekonomické. Té nenahrává ani problematická světová hospodářská krize, která zpomalí příliv potenciálních investic do země.

Afghánistán je mezi několika desítkami zemí, které považujeme za zhroucené, ale přesto nadějný případ. Oproti problematickým africkým zemím je zde potenciál, že pokud překoná země současné nepokoje a podaří se najít natolik úspěšnou vládu, že udrží moc na celém území, může se zařadit mezi země, které překonaly tyto problémy a dnes úspěšně fungují, jako například země bývalé Jugoslávie, které dnes pomalu, ale jistě spějí k zařazení se mezi fungující evropské státy. Domnívám se, že v Afghánistánu je potenciál ekonomický, který dokáže zemi posunout dále mezi normálně fungující asijské státy. Je jen otázkou, jak dlouho bude trvat mezinárodním silám, než dojde ke stabilizaci místních poměrů.

Dílčí otázky, které jsem si na počátku stanovila, jsem se pokusila v textu zodpovědět. Přináším tedy ještě přehled, k čemu jsem v průběhu psaní došla.

1. Co znamená pojem failed state a jak do něj zapadá Afghánistán? Afghánistán jak už jsem uvedla v úvodu závěru splňuje charakteristiky, které stanovili odborníci zkoumající téma zhroucených států, a dle mého názoru tedy plně spadá do dané problematiky.
2. Proč se nedaří v Afghánistánu aplikovat principy teoretických přístupů? Teoretické přístupy, které se zabývají vysvětlením nejružnějších kroků, ke

kterým při pomoci zhrouceným státům sáhlo mezinárodní společenství, jsou de facto čtyři. Přesto ale ne všechny můžeme jednoduše na jakýkoli stát aplikovat. Domnívám se, že například použití liberálního imperialismu v případě Afghánistánu by vedlo k ještě většímu prohlubování problémů této země a v každém případě by nevedlo k dalšímu zlepšení. Tento přístup naprosto vylučuje místní obyvatelstvo, tento přístup je proto použitelný pouze v oblastech, kde jsou například dvě naprosto odlišná etnika, která odmítají spolupracovat navzájem, což v případě Afghánistánu nelze jednoduše stanovit. Sice se zde vyskytují nějaké etnické rozdíly mezi pašunským a nepašunským obyvatelstvem, nedochází však k výraznějším konfliktům mezi nimi. Kritické teorie jsou spíše než teoriemi více určitým pohledem na věc, který nepřináší žádná významná doporučení, která by byla lehce aplikovatelná na některý z konfliktů. I to je jeden z důvodů, proč neuvažuji použití tohoto přístupu na řešení afghánského problému.

3. Kteří aktéři zasahují do politického vývoje v Afghánistánu, a jaké jsou jejich hlavní zájmy? Kromě české mise, jejíž úkoly stručně charakterizují v případové studii, je do vývoje v zemi zapojen v podstatě celý svět. Nejaktivnějšími účastníky jsou samozřejmě světové velmoci jako USA a Rusko, dále pak mezinárodní organizace v čele s NATO a OSN, ale také Světová banka a další, například různé nevládní organizace, Červený kříž a podobně. Výčet hlavních zemí jsem provedla na konci poslední kapitoly, která ukázala, že nejaktivnějšími aktéry jsou USA, Indie a Pákistán.
4. Z jakého důvodu se misi ISAF nedaří nastolit v zemi pořádek a základní předpoklady fungování státu? Pro vysvětlení této otázky jsem použila analýzu Failed States Indexu, který potvrdil hypotézu, že se situace za posledních pět let, ale převážně v posledních dvou letech zhoršuje. Výsledky zkoumání uvádím v dané kapitole, částečně pak v závěru a grafy jsou součástí příloh práce.
5. Proč v klasifikaci Failed State Indexu země stoupá, přestože by naopak měla klesat a přestat být zemí s rizikem zhroucení? Mise už probíhá poměrně dlouho a zatím se stále nedaří nastolit v zemi pořádek a základní předpoklady pro efektivní fungování státu. Použila jsem metodu Failed state Indexu a otázku zodpovídá také předchozí zkoumaný bod.
6. Jaké jsou příležitosti a hrozby české mise pod vedením NATO, čeho se dosáhlo a čeho naopak ne? Na vysvětlení tohoto bodu jsem použila metodu SWOT

analýzy, která se nachází na konci práce. Myslím si, že jednotlivé složky jsou poměrně vyrovnané, přesto se ale i nadále budeme muset potýkat spíše s hrozbami, než většími příležitostmi.

Téma této práce je značně obsáhlé a v žádných dostupných zdrojích jsem podobnou studii v takovémto rozsahu nenalezla. Doufám tedy, že by tato práce mohla být i širším přínosem v oblasti studia problému zhroucených států. V takto zadaném tématu logicky nejde dojít k absolutnímu a vyčerpávajícímu závěru. Domnívám se ale, že dílčí otázky práce byly uspokojivě zodpovězeny a byl z nich vyvozen i ucelený závěr.

10. ZDROJE:

Primární zdroje:

ústní sdělení PhDr. Libora Stejskala (výzkumný pracovník a řízení projektů na Středisku bezpečnostní politiky, Centrum pro sociální a ekonomické strategie Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy (SBP CESES FSV UK), Celená 20, Praha 1) dne 18. listopadu 2009 a 1. prosince 2009.

e-mailová komunikace s kapitánem Miroslavem Šandou ze dne 2. prosince 2009.

e-mailová komunikace s Martinem Pospíchalem ze dne 20. prosince 2009.

Literatura a prameny:

Kříž, Z.: *Adaptace Severoatlantické aliance na nové mezinárodní bezpečnostní prostředí*. 1. vyd. Brno, Masarykova univerzita, 2006. ISBN: 80-210-4218-4

Marek, J.: *Afghánistán*. Praha: Libri, 2003. ISBN: 80-7277-128-0

Marek, J.: *Dějiny Afghánistánu*. Praha, NLN 2006. ISBN: 80-7106-445-9

Příručka Afghánistán, 2006, Praha, Ministerstvo obrany.

Odborné časopisy:

Vojenské rozhledy:

KARAFFA, V., BALABÁN, M., RAŠEK, A.: Vývoj bezpečnostní politiky a strategie ČR v období 1990-2009. *Vojenské rozhledy*. 2009, č. 4, s. 5-23. Praha, Ministerstvo obrany

<http://www.army.cz/images/id_3878_4000/3538/vr2009_4.pdf>.[cit. 2009-11-25]

Mezinárodní politika:

Novák, M.: Afghánistán je bitevním polem Indie a Pákistánu. *Mezinárodní politika*. 2009, č. 11-12, s. 31-33.

Makariusová, R.: Starý a nový Talibán. *Mezinárodní politika*. 2009, č. 11-12, s. 34-36.

Veselá, V.: Afghánistán je z velké části rukojmím širších mezinárodních vztahů. *Mezinárodní politika*. 2009, č. 11-12, s. 39-42.

Mezinárodní vztahy:

Šmíd, T., Vaňura, V.: Teoretické vymezení a konceptualizace fenoménu slabých a selhávajících států. *Mezinárodní vztahy*. 2009, č. 2, s. 44-64

Internetové zdroje:

Andersen, L. International Engagement in Failed States: Choices and Trade-off. Danish Institute for International Studies, 2005 [online].

<http://www.diis.dk/graphics/Publications/WP2005/20_lan_international_engagement.pdf> [cit. 2009-4-10]

Armáda ČR: Lógar: Prezidentské volby v Afghánistánu, 23.7.2009, <www.army.cz> [cit. 2009-8-10]

Background report, Pražský model Spojených národů, II. výbor VS, Zhroucené státy“

<http://www.studentsummit.cz/soubory/student-summit/ke_stazeni/II.vybor/bgr_IIga_zhroucene_staty.pdf> [cit. 2009-6-10]

Boutros-Ghali, B. An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-Keeping. United Nations Secretary General, 1992 [online].

<<http://www.un.org/Docs/SG/agpeace.html>> [cit. 2009-6-22]

Boutros-Ghali, B. Supplement to An Agenda for Peace: Position Paper of the Secretary-General on the Occasion of the Fiftieth Anniversary of The United Nations, United Nations Secretary General, 1995 [online].

<<http://www.un.org/Docs/SG/agsupp.html#PREVENTIVE>> [cit. 2009-6-22]

Boháč, Artur. Afghánistán v letech 2001 - 2005: politicko-geografická analýza [online]. E-polis.cz, 22. listopad 2008. <<http://www.e-polis.cz/mezinarodni->

[bezpecnost/324-afghanistan-v-letech-2001-2005-politicko-geograficka-analyza.html](http://www.bezpecnost/324-afghanistan-v-letech-2001-2005-politicko-geograficka-analyza.html)> [cit. 2009-08-09].

Bureš, O.: Mírové operace OSN v postbipolárním světě – méně znamená více. Mezinárodní vztahy, ročník 38, číslo 3/2003, str. 24
<<http://www.iir.cz/upload/Mezinarodni%20vztahy/Archiv/2003/kompletniMV032003.pdf>> [cit. 2009-06-09].

Centrum pro otázky životního prostředí: Index lidského rozvoje (Human Development Index - HDI), Universita Karlova.
<<http://www.cozp.cuni.cz/COZP-39.html>> [cit. 2009-11-24]

Cooper, R. The New Liberal Imperialism. The Guardian, 2002. [online].
<<http://www.guardian.co.uk/world/2002/apr/07/1>> [cit. 2009-6-24]

Česká televize: Rok v Afghánistánu je maximum, říká Václav Pecha, dokument České televize <<http://www.ct24.cz/textove-prepisy/48632-rok-v-afghanistanu-je-maximum-rika-vaclav-pecha/>> [cit. 2009-4-26]

Česká televize: Afghánistán 2008 – Lógar – dokument České televize
<<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/208411034000356-afghanistan-2008-logar/>> [cit. 2009-4-26]

Česká televize: Prokletí Konga se jmenuje Koltan
<<http://www.ct24.cz/svet/45671-prokleti-konga-se-jmenuje-koltan/>> [cit. 2009-7-6]

Český rozhlas: V Afghánistánu je potřeba posílit civilní tvář
<http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/podkuzi/_zprava/598671/> [cit. 2009-10-29]

Diehl, P. F., Reifschneiderová, J., Hensel, P.R.: United Nations Intervention and Recurring Conflict.

<www.jstor.org>, [cit. 2009-6-24]

Duffield, M. Global Governance and the New Wars: The Merging of Development and Security. London and New York, Zed Books, 2001. ISBN-978-1-85649-749-7

In: Andersen, L. International Engagement in Failed States: Choices and Trade-off.

Danish Institute for International Studies, 2005 [online].

<http://www.diiis.dk/graphics/Publications/WP2005/20_lan_international_engagement.pdf> [cit. 2009-6-29]

Encyklopedie Britannica

<<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/7798/Afghanistan>> (staženo 27.3.2009)

Euroskop.cz: Osud NATO je spojen s Afghánistánem

<<http://www.euroskop.cz/38/11184/clanek/osud-nato-je-spojen-s-afghanistanem/>> [cit. 2009-3-20]

Fundforpeace.org: Index Failed state 2005- 2009:

<http://www.fundforpeace.org/web/index.php?option=com_content&task=view&id=229&Itemid=366> [cit. 2009-7-2]

Geographyabout.com

<<http://geography.about.com/cs/countries/a/numbercountries.htm>> [cit. 2009-3-20]

Horák, S.: Začarované kruhy afghánské. Praha, Obrana a strategie, číslo 2/2008, ročník 2008.

<<http://www.defenceandstrategy.eu/cs/aktualni-cislo-2-2008/clanky/zacarovane-kruhy-afghanske.html>> [cit. 2009-7-29]

ISAF

<http://www.nato.int/isaf/docu/epub/pdf/isaf_placemat.pdf> [cit. 2009-7-29]

Jack Straw Parliamentary Website:

<http://www.jackstrawmp.org.uk/article_detail.asp?id_content=37>, [cit. 2009-4-3]

Jackson, R. H. The Global Covenant: Human Conduct in a World of States. Oxford University Press, Oxford, 2000. In: Andersen, L. International Engagement in Failed States: Choices and Trade-off. Danish Institute for International Studies [online]. 65 <http://www.diis.dk/graphics/Publications/WP2005/20_lan_international_engagement.pdf> [cit. 2009-6-22]

Just, J: Afghánistán potřebuje širší koalici. Blog Respekt.cz <<http://just.blog.respekt.cz/c/33717/Afghanistan-potrebuje-sirsi-koalici.html>> [cit. 2009-8-7]

Maass, G. Friedrich-Ebert-Stiftung London, Mephram, D. Institute for Public Policy Research. Promoting Effective States: A Progressive Policy Response to Failed and Failing States [online]. <<http://www.feslondon.dial.pipex.com/sems02/Report%20Effective%20States.pdf>> [cit. 2009-6-17]

NATO

<http://www.nato.int/isaf/docu/epub/pdf/placemat_archive/isaf_placemat_090213.pdf> [cit. 2009-3-27]

NATOAKTUAL: Historická mise, zajímavosti, Informační centrum o NATO v ČR <www.natoaktual.cz> [cit. 2009-3-27]

NATOAKTUAL:

<http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.asp?y=na_zpravy/mise_isaf.htm> [cit. 2009-10-27]

OSN: Current peacekeeping missions

<<http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/currentops.shtml#africa>> [cit. 2009-6-17]

Ottaway, M., Mair, S. States at Risk and Failed States: Putting Security First.

Carnegie Endowment for International Peace, Policy Outlook, Democracy & Rule of Law Project [online].

<https://www.policyarchive.org/bitstream/handle/10207/6593/Ottaway_outlook3.pdf> [cit. 2009-6-17]

Provinční rekonstrukční tým Logar

<http://www.mzv.cz/prtlogar/cz/projekty/index.html> [cit. 2009-6-17]

Pugh, M.. Peacekeeping and Critical Theory. International Peacekeeping, Vol.11, No.1, Spring 2004, s. 39–58 [online].

<http://classshares.student.usp.ac.fj/GE303/additional%20readings/Peace-keeping/Peacekeeping%20and%20Critical%20Theory.pdf> [cit. 2009-6-17]

Rubin, R., B.: Saving Afghanistan, Foreign Affairs, January/February 2007, [online].

<http://www.foreignaffairs.com/articles/62270/barnett-r-rubin/saving-afghanistan> [cit. 2009-6-17]

Rotberg, R. I. The New Nature of Nation-State Failure [online].

<http://www.thewashingtonquarterly.com/02summer/rotberg.pdf> [cit. 2009-6-17]

Rotberg, R.I. Failed State, Collapsed States, Weak States: Causes and Indicators. [online].

http://www.brookings.edu/press/books/chapter_1/statefailureandstateweaknessinathemeofterror.pdf [cit. 2009-6-17]

Stránky afghánské vlády

<http://www.eafghanistan.gov.af/> [cit. 2009-6-20]

Stránky ministerstva zahraničních věcí ČR

http://www.mzv.cz/nato.brussels/cz/aktualni_tema_afghanistan/role_nato_a_isaf_v_afghanistanu.html [cit. 2009-7-10]

Stránky české vlády, TÉMA: Provinční rekonstrukční tým České republiky ISAF, provincie Lógar, Afghánistán, 19.6.2008:

www.vlada.cz [cit. 2009-7-10]

Světová banka: The Governance Matters 2009: FAQ

<http://info.worldbank.org/governance/wgi/faq.htm> [cit. 2009-11-24]

Thürer, D. An Internal Challenge: Partnership In Fixing Failed States. Harvard International Review: Failed States. Vol. 29, Winter 2008 [online].

<<http://www.harvardir.org/articles/print.php?article=1706>> [cit. 2009-6-19]

The African Studies Centre: FAILED AND COLLAPSED STATES

IN THE INTERNATIONAL SYSTEM, The African Studies Centre, Leiden, The Transnational Institute, Amsterdam, The Center of Social Studies, Coimbra University, and The Peace Research Center- CIP-FUHEM, Madrid, Prosinec 2003.

<<http://www.tni.org/reports/failedstates.pdf>> [cit. 2009-6-22]

Všeobecná deklarace lidských práv. Valné shromáždění Organizace spojených národů [online].

<<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>> [cit. 2009-6-19]

Wikipedia.org – Afghánistán

<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Afghánistán>> [cit. 2009-7-16]

Wikipedia.org – Afghanistan

<<http://en.wikipedia.org/wiki/Afghanistan>> [cit. 2009-7-16]

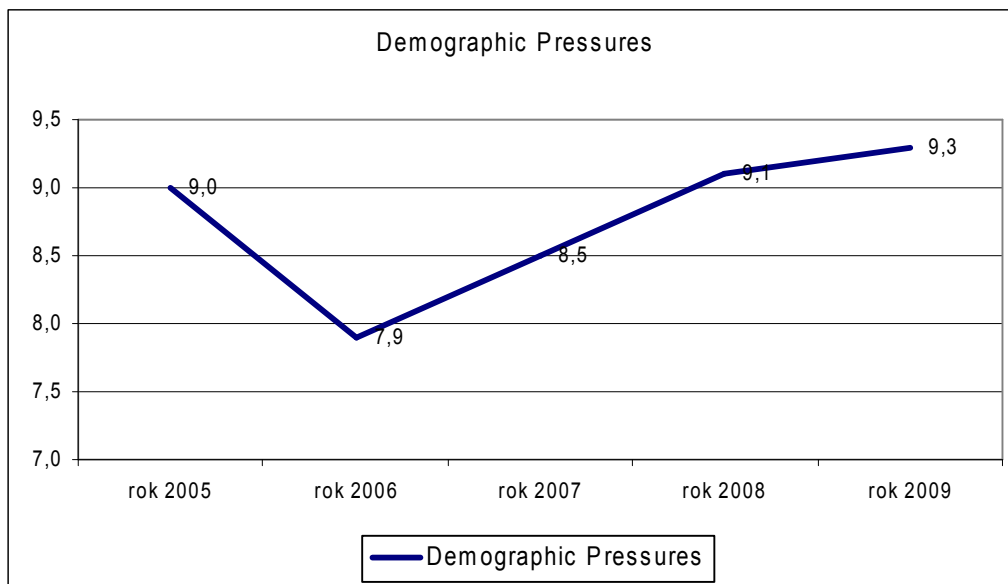
Williams, P. D. State Failure In Africa: Causes, Consequences and Responses [online].

<<http://www.gwu.edu/~elliott/assets/docs/research/williams07.pdf>> [cit. 2009-6-20]

11. PŘÍLOHY

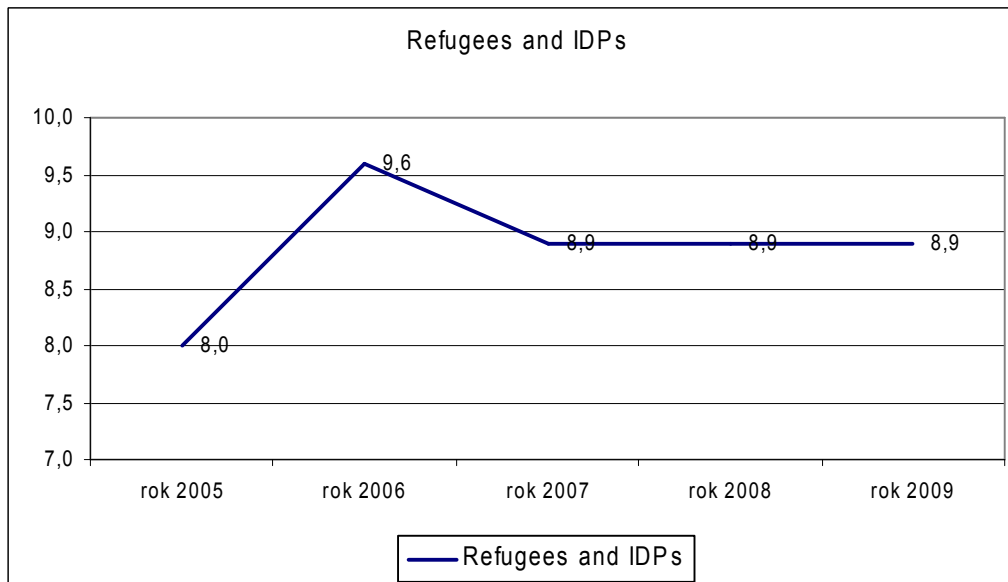
11.1. Grafy Failed States

Graf č.1 - demografické tlaky

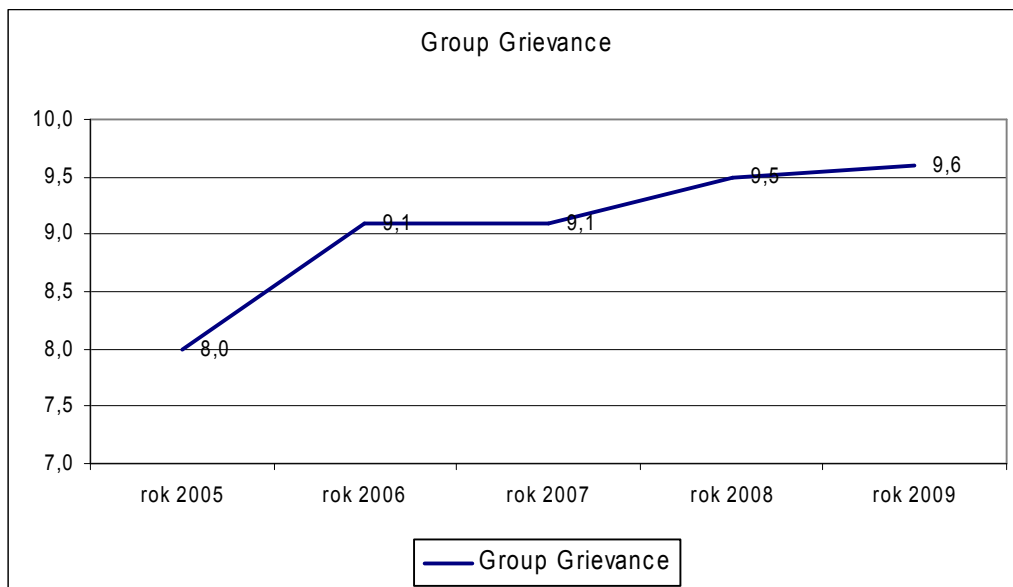
Zdroj: www.fundforpeace.org

Graf č. 2 - Masivní pohyb uprchlíků nebo vnitřně dislokovaných osob

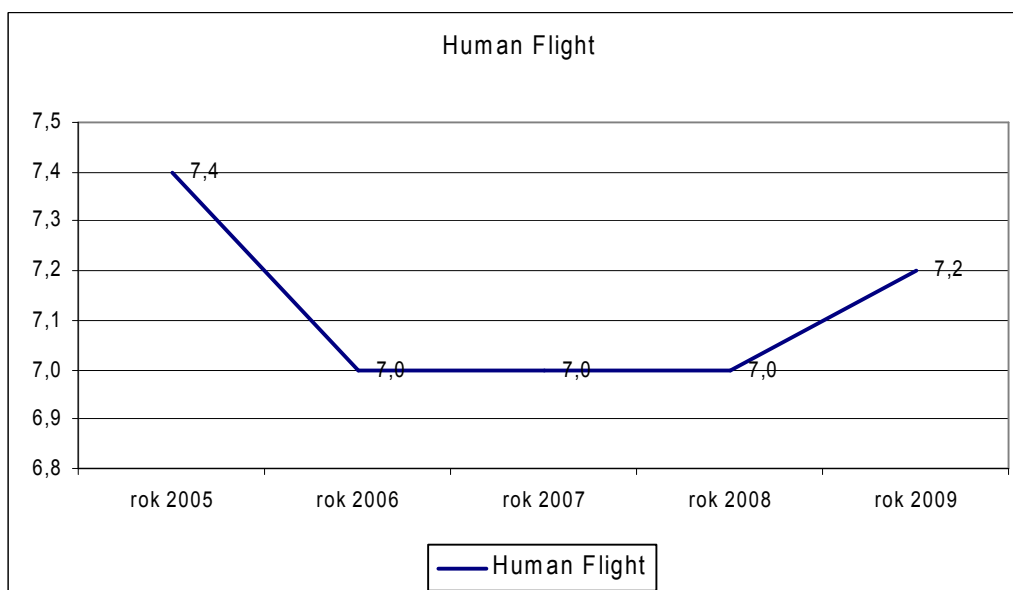
Zdroj: www.fundforpeace.org

Graf č. 3 - Tradice institutu krevní msty, skupinového násilí a skupinová paranoia

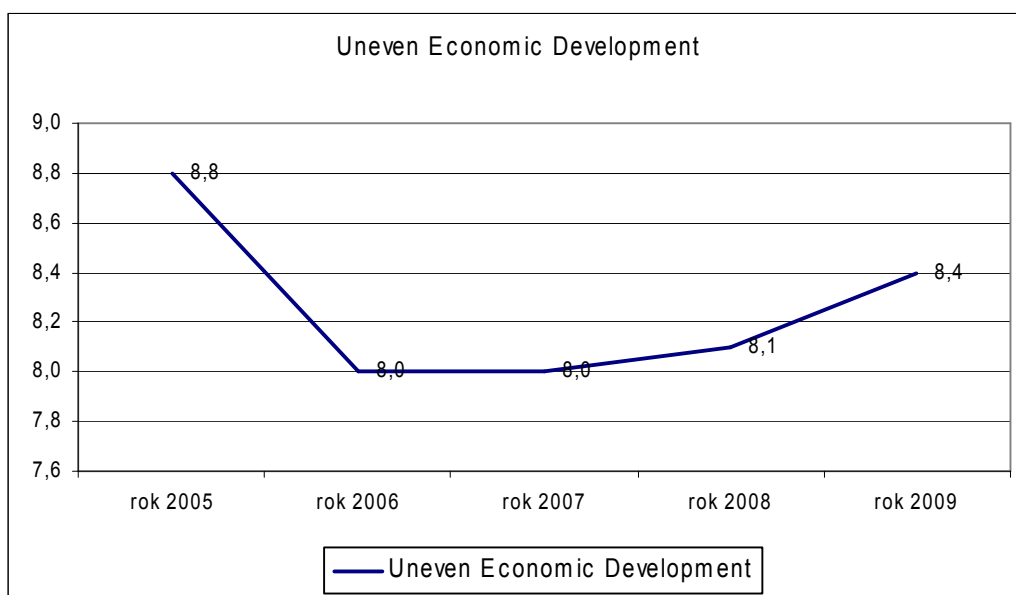
Zdroj: www.fundforpeace.org

Graf č. 4 - Trvalý a chronický odliv lidí

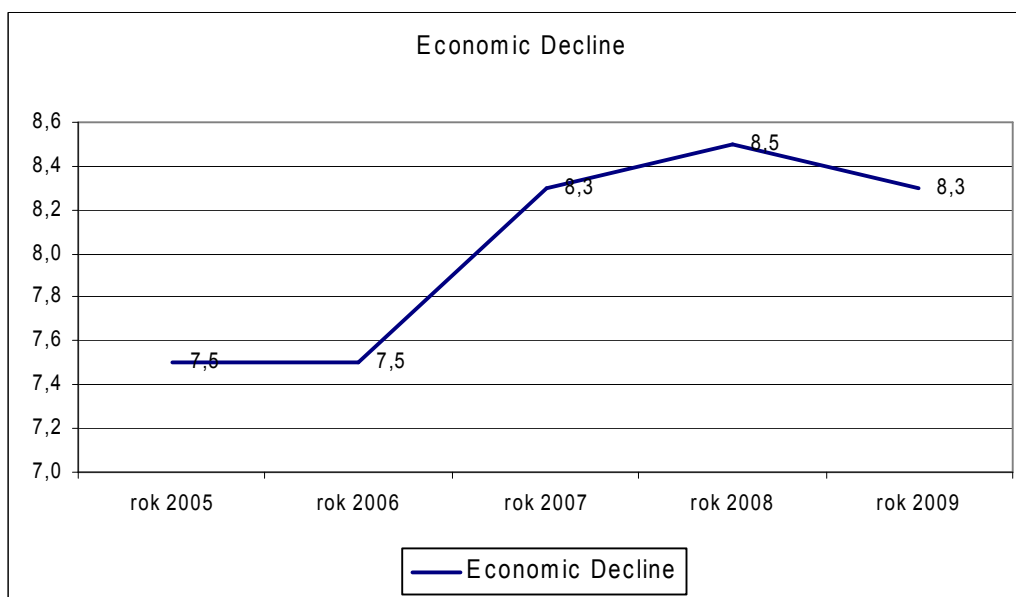
Zdroj: www.fundforpeace.org

Graf č. 5 - Nerovnoměrný ekonomický rozvoj jednotlivých skupin uvnitř státu

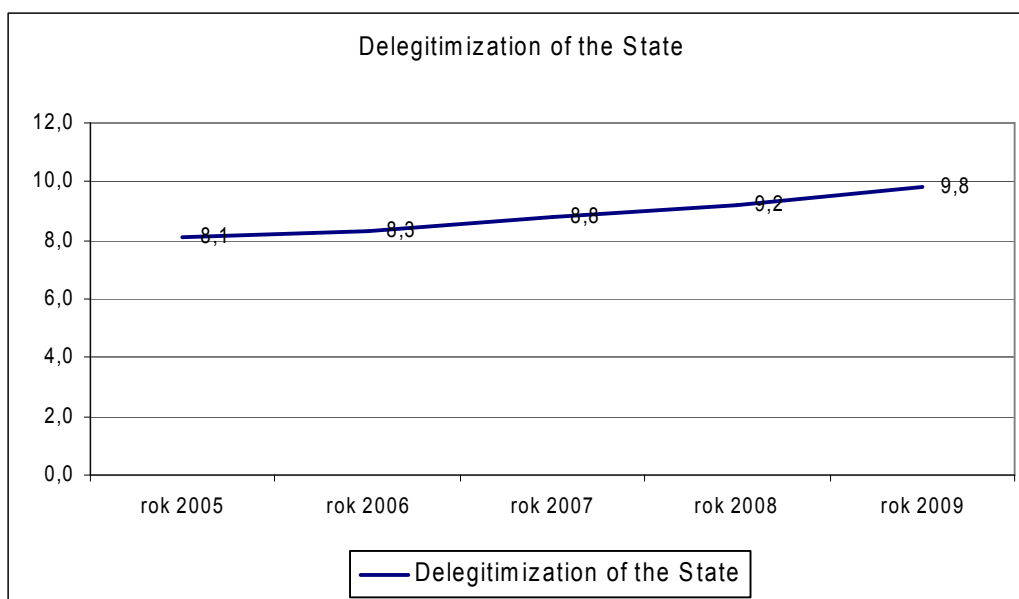
Zdroj: www.fundforpeace.org

Graf č. 6 - Ostrý ekonomický pád

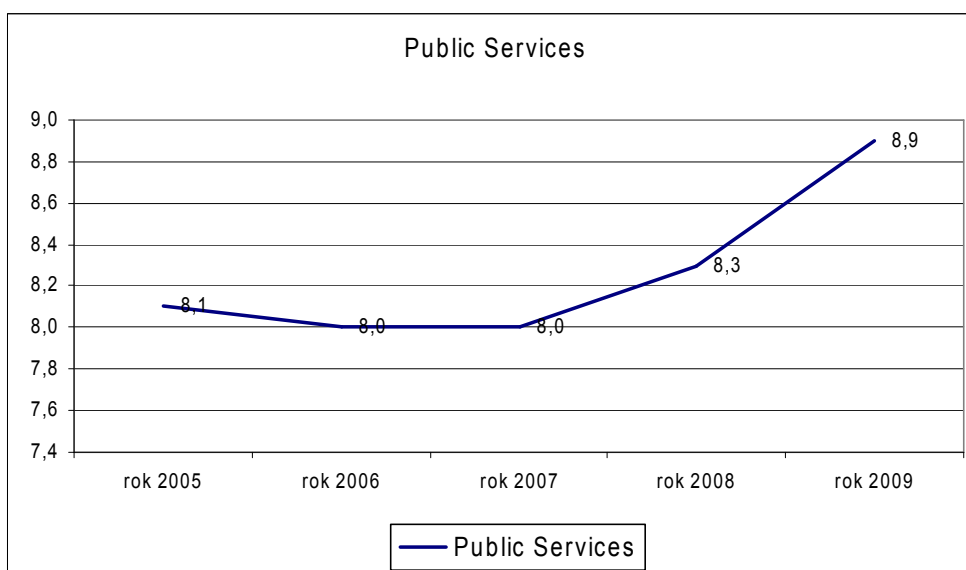
Zdroj: www.fundforpeace.org

Graf č. 7 – **Kriminalizace a delegitimace státu**

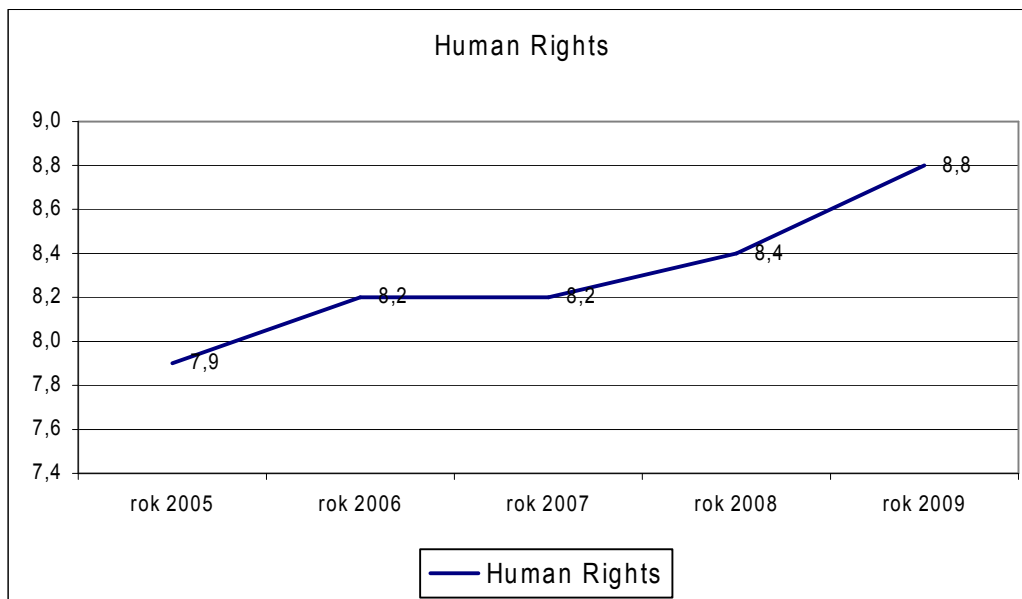
Zdroj: www.fundforpeace.org

Graf č. 8 – **Progresivní zhoršování veřejných služeb**

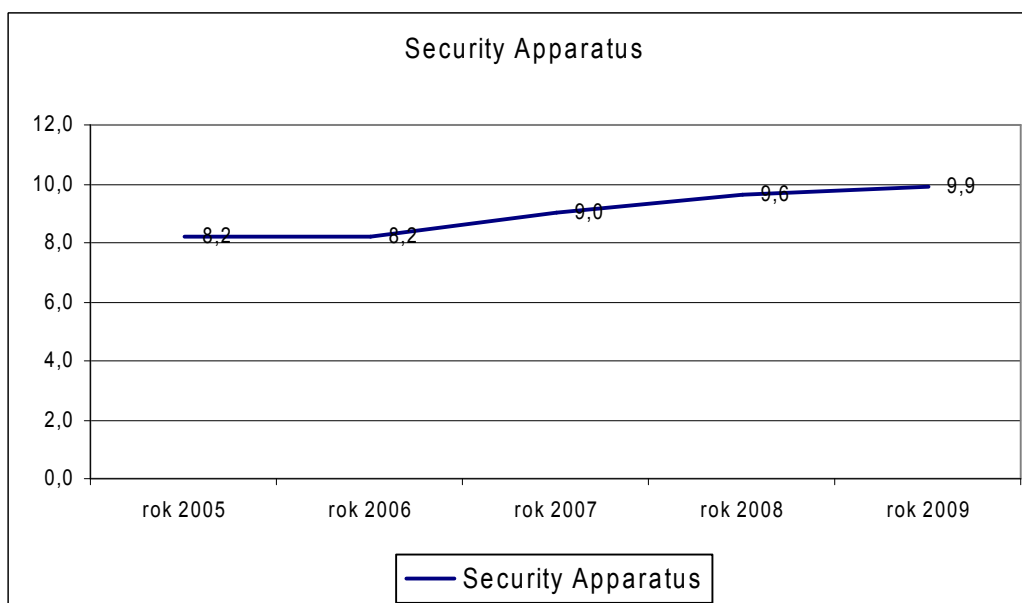
Zdroj: www.fundforpeace.org

Graf č. 9 - Rozsáhlé porušování lidských práv a neschopnost zajištění práva a pořádku

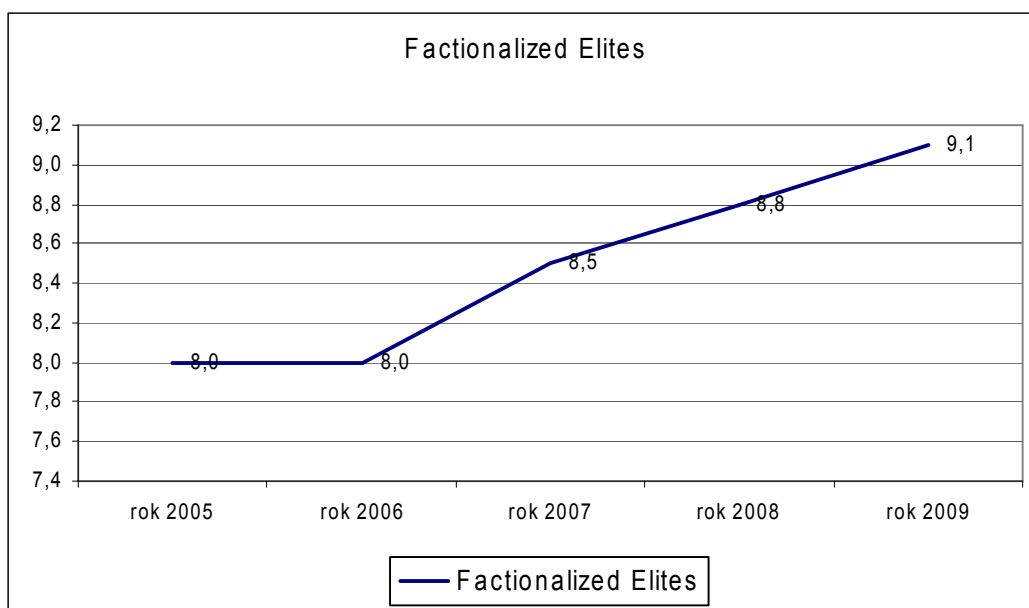
Zdroj: www.fundforpeace.org

Graf č. 10 – Bezpečnostní aparát jedná autonomně

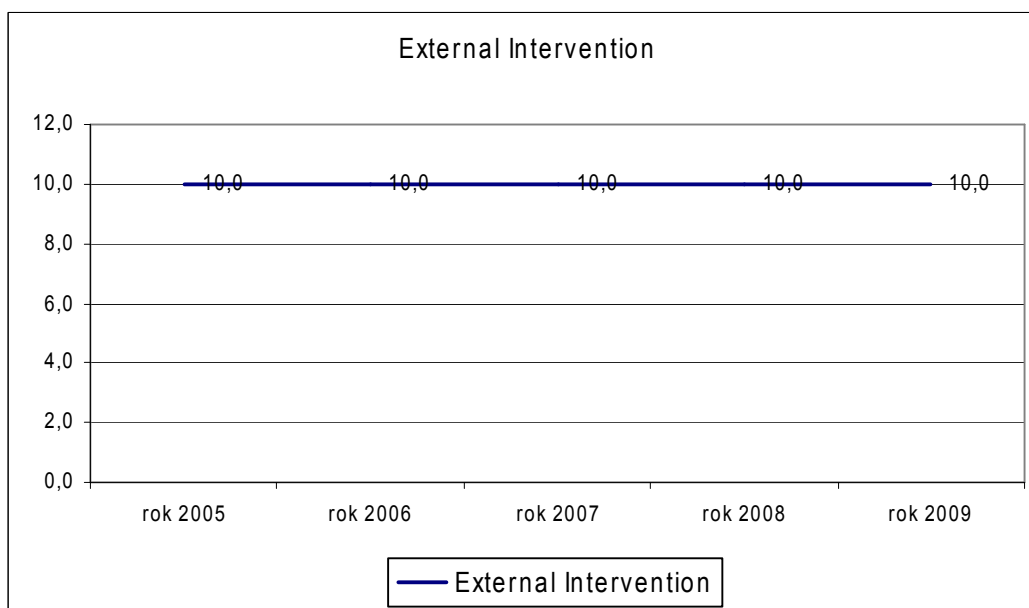
Zdroj: www.fundforpeace.org

Graf č. 11 - **Frakcionalizace elit**

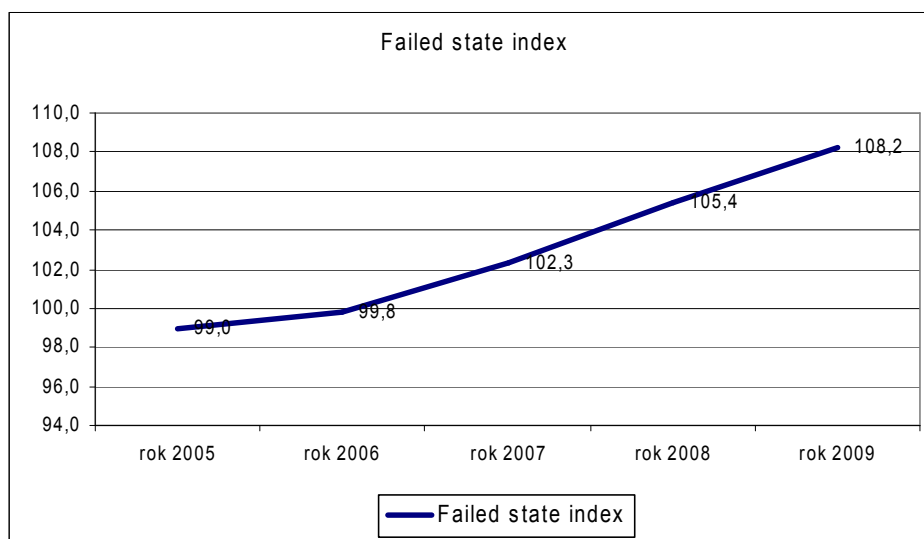
Zdroj: www.fundforpeace.org

Graf č. 12 - **Intervence ostatních států nebo externích aktérů**

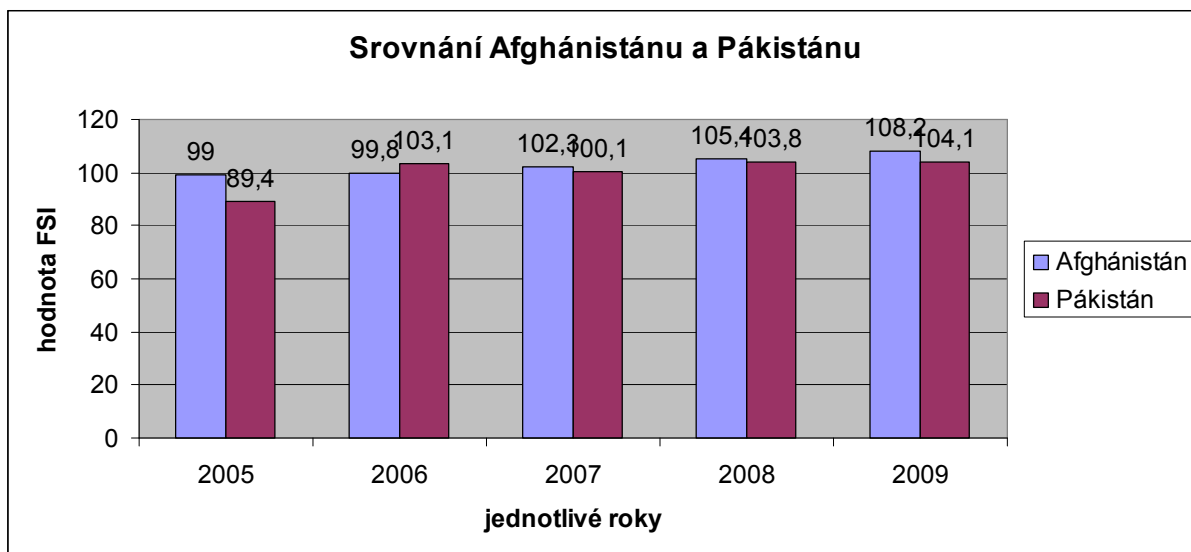
Zdroj: www.fundforpeace.org

Graf č. 13 – Celkový vývoj Failed State Indexu v letech 2005 – 2009

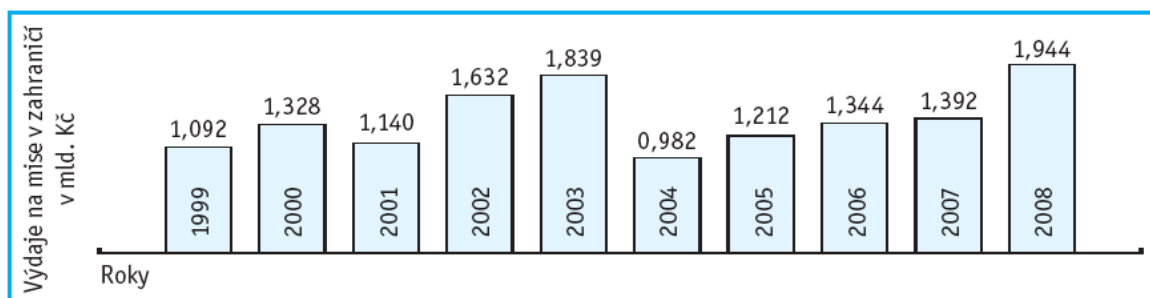
Zdroj: www.fundforpeace.org

Graf č. 14 - Srovnání Pákistánu a Afghánistánu

Zdroj: www.fundforpeace.org

Graf č. 15 - Celkové výdaje státního rozpočtu v kapitole ministerstva obrany na vojenské/mírové operace

Zdroj: Vojenské rozhledy č.4, 2009, str. 16